

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

VSTUPNÍ ANALÝZA OBCÍ VÍTKOV, BUDIŠOV NAD BUDIŠOVKOU A ČERMNÁ

Mgr. Adam Bedřich

červenec 2016

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory ESF prostřednictvím OP Zaměstnanost v projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Poděkování

Významný podíl na získání podkladů k této zprávě mají všichni oslovení úředníci a zástupci městských odborů měst Vítkova a Budišova nad Budišovkou (především pracovníci sociálního odboru ve Vítkově), včetně pana starosty Čermné ve Slezsku a představitelů příspěvkových organizací a škol obou měst, stejně jako místně působících neziskových organizací. Časové a informační zdroje věnované asistenci v průběhu mapování, stejně jako ochota a pohotovost v zodpovídání otázek během rozhovorů byly klíčové pro realizaci výzkumu. Poděkování dále patří vedoucí Úřadu Práce ve Vítkově pro zpřístupnění klíčových informací a v neposlední řadě i všem respondentům z Budišova nad Budišovkou, Čermné ve Slezsku i Vítkova, kteří ochotně sdíleli svůj čas, názory a zkušenosti.

Obsah

Obsah	3
Metodologie	6
Popis sociálního vyloučení	8
Chudoba	8
Zadluženost	9
Nezaměstnanost	11
Kvalifikace a vzdělání	12
Etnicita	14
Problémy s výchovou	15
Bezpečnost a občanské soužití	18
Geografická segregace a sociálně vyloučené lokality	19
Romská populace v obci	23
Bydlení	26
Budišov nad Budišovkou	28
Městské byty	28
Soukromé ubytovací kapacity	31
Vítkov	32
Městské byty	32
Soukromé ubytovací kapacity	36
Černá ve Slezsku	37
Soukromé ubytovací kapacity	37
Shrnutí	38
Sociální dávky	39
Shrnutí	44
Sociální práce a sociální služby	45
Sociální služby pro seniory	47
Sociální služby pro rodiny s dětmi, děti a mládež a osoby sociálně vyloučené	48
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Tunnel	49
Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi	50
Sociální služby pro zdravotně, fyzicky a mentálně hendikepované občany	51

Shrnutí	53
Rodina a volný čas	54
Shrnutí	59
Zaměstnávání.....	60
Shrnutí	65
Zadluženost	65
Shrnutí	71
Zdraví.....	71
Shrnutí	74
Bezpečnost	74
Shrnutí	80
Závěrečná doporučení.....	81

Seznam zkratek

APZ – aktivní politika zaměstnanosti
ASZ – Agentura pro sociální začleňování
ČSÚ – Český statistický úřad
DPČ – dohoda o pracovní činnosti
DPP - dohoda o provedení práce
HN – hmotná nouze
KPSLV – koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
KPRSSS – komunitní plán rozvoje sociálních a souvisejících služeb
KRPŠ – Klub rodičů a přátel školy
LDN – léčebna dlouhodobě nemocných
MOP – mimořádná okamžitá pomoc
MSK – Moravskoslezský kraj
MŠ – mateřská škola
NZDM – nízkoprahový klub pro děti a mládež
OPLZZ – Operační program lidské zdroje a zaměstnanost
OPVVV – Operační program věda, vývoj, vzdělávání
ORP – obec s rozšířenou působností
OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dítěte
PK – případová konference
PMS – Probační a mediační služba
POU – pověřený obecní úřad
PPP – pedagogicko-psychologická poradna
SAS – sociálně aktivizační služba
SDB – stavební bytové družstvo
SLDB – sčítání lidu, domů a bytů
SÚPM – společensky účelné pracovní místo
SVČ – středisko volného času
ŠVP – školní vzdělávací plán
TS – technické služby
ÚP – úřad práce
VPP – veřejně prospěšné práce
ZUŠ – základní umělecká škola
ZŠ – základní škola

Metodologie

Výzkum ve Vítkově a v Budišově nad Budišovkou, který probíhal od začátku února 2016 zhruba do začátku května stejného roku, byl zadán Agenturou pro sociální začleňování (Agentura) a informován několika základními parametry. Jako vstupní analytický materiál pro práci lokálního koordinátora v lokálním partnerství během procesu koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL) měl ambici postihnout základní oblasti zdejší sociální reality mající vztah k procesu sociálního znevýhodnění a vyloučení, které jsou dále rozpracovány v jednotlivých kapitolách. Dokument vychází primárně z objednávky obce a mapuje problematické oblasti definované samosprávou, jednotlivými odbory a dalšími místními institucemi a aktéry, kteří jsou relevantní v diskusi o sociálním vyloučení. Dále mapuje sociální vyloučení na základě parametrů definovaných komplexem problémů, které izolovaně, většinou však v součinnosti, mají za následek propad těchto osob na společenském žebříčku, prohlubování chudoby, odsun na okraj společnosti apod.¹ V neposlední řadě výzkum zprostředkovává perspektivu obyvatel zdejších lokalit, která má v procesu hledání řešení svoje místo.

Zároveň je třeba předeslat, že Agentura působí cíleně ve městech s minimálním počtem obyvatel 8000 a vyšším, z čehož vyplývají metodické nástroje i praktické strategie, které využívá, z nichž ne všechny jsou automaticky přenositelné do prostředí menšího města. V případě Vítkova (5879 obyvatel) a Budišova nad Budišovkou (2911 obyvatel) je lokalita vnímána jako celek, jednak proto, že obě města jsou co do počtu obyvatel menší, než minimální požadovaná velikost, zároveň a především proto, že obě sídla jsou od sebe vzdálená asi 10 km po silnici, jsou propojena železnicí a tvoří relativně homogenní a provázaný celek. V průběhu výzkumu se k partnerství přihlásila i obec Čermná ve Slezsku, ležící cca 4 km po silnici od Vítkova směrem na Budišov nad Budišovkou. Ačkoliv rozhodnutí o jejím přijetí do KPSVL bude známo až po dokončení této zprávy, je obec ve výzkumu alespoň částečně zahrnutá už proto, že je součástí stejného lokálního mikrosvěta, který má vliv a je ovlivňován situací v obou okolních městech.

Přestože objednávka obou měst v přihláškách ke spolupráci konkrétně specifikovala jak tematické oblasti, tak lokalizovala „problémové domy“² (poskytla adresy), kterým by se měl

¹ Více k pojetí sociálního vyloučení viz. <http://www.socialni-zaclenovani.cz/co-je-socialni-vyloucení>

² Sledovanými městskými byty se rozumí adresy specifikované městy v přihlášce ke spolupráci s Agenturou a další, které vzešly z terénního šetření. V případě Vítkova se tyto kategorie překrývají, v případě Budišova nad

výzkum věnovat, ve snaze o co největší kontextualizaci získaných dat a jejich usazenost do lokálně specifického prostředí, výzkum usiluje, alespoň tehdy, když je to možné a vhodné, o rozšíření tohoto rámce za limity zadání. Pozornost je zde věnována těmto tematickým oblastem, adresám a skupinám obyvatel (Romům), zřetelně se však ukazuje, že například v oblasti zadluženosti, nebo nezaměstnanosti obyvatel se problém týká znatelně širší části společnosti než pouze skupin obyvatel primárně spojovaných s těmito negativními jevy.

Jak bylo řečeno, těžiště výzkumu spočívalo ve zmapování specifikovaných lokalit s prostorovou koncentrací sociálně slabých obyvatel v obou městech. Bylo provedeno celkem 47 rozhovorů: 21 většinou hloubkových rozhovorů (v délce cca 1 hod) bylo realizováno s relevantními institucionálními aktéry, úředníky samosprávy, představiteli školských institucí a neziskových, městských a krajských organizací působících v sociální oblasti na lokální úrovni, 26 rozhovorů bylo provedeno s respondenty především z řad obyvatel specifikovaných domů ve Vítkově, v Budišově a částečně i v Čermné ve Slezsku. Zastoupeni jsou i respondenti z řad majoritních obyvatel obou měst – většinou sousedé specifikovaných domů, či zaměstnanci místních obchodů a občerstvovacích zařízení. Zatímco první sada rozhovorů s institucionálními aktéry byla více strukturovaná, v případě rozhovorů s respondenty z řad veřejnosti byl struktura volnější, umožňující flexibilně reagovat na aktuálně prioritní témata, či taková, nastolená během rozhovoru. Výběr respondentů byl náhodný, ovšem omezený dostupností a ochotou respondentů dobrovolně se účastnit výzkumu³ - většinou rozhovory proběhly v domácnostech respondentů a častěji se v nich objevují ženy.

Výzkum byl informován počáteční rešerší dostupných materiálů a informací vztahujících se k tématu sociálního vyloučení ve Vítkově a v Budišově nad Budišovkou. Šlo jak o výstupy předchozích analýz na související témata, tak o mediální výstupy (celonárodní, regionální a lokální média) a další lokální, regionální a krajské strategické materiály a dokumenty. V průběhu výzkumu byla využívána data z veřejně přístupných statistických registrů a databází, z Českého statistického úřadu, Úřadu práce, Insolvenčního rejstříku a z dalších více či méně (veřejně) dostupných zdrojů.

Budišovkou se až na několik detailů obě kategorie taktéž shodují (viz níže). Dále v textu budeme tyto městem definované adresy označovat termínem "specifikované domy".

³ Se všemi respondenty byl sjednán informovaný souhlas se zpracováním poskytnutých informací, které jsou použity v anonymizované podobě pouze pro účely této zprávy (tedy žádná data nebyla poskytnuta třetím osobám). Jakkoliv jsou veškerá jména a konkrétní místa změněna, místním čtenářům obeznámeným se situací neuniknou souvislosti vedoucí k možné identifikaci.

Popis sociálního vyloučení

Chudoba

Záměr definovat sociální vyloučení na základě indikátorů plošně užívaných v jiných lokálních kontextech, jako jsou nejčastěji chudoba, zadluženost, nezaměstnanost, vysoký podíl obyvatel pobírajících dávky hmotné nouze, nízká úroveň vzdělání a podobně naráží na Vítkovsku na obtíže. Stejnými symptomy je totiž ve značné míře zasažena relativně velká část místní populace, která se za sociálně vyloučenou ve smyslu, v jakém tento termín používáme pro potřeby této analýzy, nepovažuje. Ve stejném smyslu uvedla obě města v přihlašovacím dotazníku, že se na jejich území nevyskytují sociálně vyloučené lokality v tradičním smyslu, ovšem jsou zde jednotlivé domy nesoucí „znaky prostorového vyloučení a [kde jsou] více koncentrovány osoby pobírající dávky pomoci v hmotné nouzi.“ V jejich případě se však nejedná o situaci nerovného přístupu k prostředkům a zdrojům společnosti založeného na jiném, než ekonomickém kritériu, ale o důsledek strukturálních, sociodemografických, ekonomických a dalších proměnných, které mají negativní dopad na každodenní situaci místních obyvatel a jejich možnosti. Nabízejí se dvě varianty přístupu – buď řešit tyto fenomény v jejich celku a věnovat se jim bez ohledu na bližší specifikaci jejich nositelů, nebo je nutné zaostřit optiku rozlišení identifikátorů sociálního vyloučení tak, aby se vyselektovala skupina těch „nejvíce potřebných“. V prvním případě hovoříme o mnohem širší cílové skupině, než jakou definovali zástupci měst ve své přihlášce ke KPSVL (zahrnující ve skutečnosti mimo Romské občany spolupracujících měst i část majoritních obyvatel). Ve druhém případě by bylo nutné přizpůsobit výběr a kombinaci identifikátorů sociálního vyloučení lokálně panujícím specifikům.

Jak realisticky uvedla obě města ve svých přihláškách ke spolupráci s ASZ na Koordinovaném přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám a jak opakovaně (a poněkud paradoxně) zaznívalo v rozhovorech s institucionálními aktéry i s respondenty z řad veřejnosti, nikdo nevnímá specifikované domy a adresy ve městě jako sociálně vyloučené lokality ve smyslu rozsáhlých koncentrací sociálně vyloučených obyvatel známých z Ostravy či některých severočeských měst. Zdejší vnímání sociálního vyloučení (či častěji pouze problémových, či jen romských rodin) je nejčastěji založené na ekonomických kritériích a sociálních kompetencích, respektive jejich nedostatku, ze kterých, nebo v jejichž kombinaci, dochází k postupnému propadu na pomyslném společenském žebříčku. Z dostupných statistik, krajských strategických dokumentů, relevantních analýz a dat z Úřadu práce⁴ je

⁴ Například Socioekonomický atlas MSK 2012; Statistická ročenka MSK 2015; Rozbor udržitelného rozvoje území ORP Vítkov 2014; Foldynová a kol. Trh práce a krize v Moravskoslezském kraji

zřejmé, že ekonomický ukazatel ztrácí v lokálních podmínkách sám o sobě svou rozlišovací (vypovídací) schopnost a je nutné jej zasadit do kontextu dalších indikátorů poukazujících na přítomnost sociálního znevýhodnění, jakými jsou zadluženost/předluženost obyvatel, nízká úroveň vzdělání, nestálost bydlení, dlouhodobá registrace na ÚP, zvýšená kriminalita, nedostatečná hygiena/zdravotní prevence a podobně.

Zadluženost

V lokálním kontextu je obtížné sledovat kategorii zadlužení jako zřetelného indikátoru sociálního znevýhodnění a vyloučení především proto, že reálné počty dlužníků nejsou dostupné, či související informace kolidují se zákonem o ochraně osobních údajů. Jediným zdrojem informací je tak Insolvenční rejstřík, který registruje pouze specifickou část dlužníků majících stálý příjem (podmínkou je schopnost uhradit v pěti letech minimálně 30% výše dluhu). Z analýzy struktury dluhů osob vedených v procesu osobního oddlužení je možné udělat si určitou představu o rozsahu místní zadluženosti, ovšem pouze orientačně a v omezené míře. Dluhy registrované především u nebankovních společností nejsou nikde veřejně dostupné a představují podstatný, důvodně lze předpokládat, že dokonce většinový podíl na celkovém zadlužení místních obyvatel. Alespoň však lze tímto srovnáním zasadit dostupná data do širšího kontextu lokálního zadlužení (když pomineme naprosté extrémy, jakým je případ muže z Budišova nad Budišovkou, ročník '68, s registrovaným dluhem 21 267 942,- Kč (!).

Zadluženost je kategorií, v jejímž rámci se setkávají velice rozdílné skupiny lidí – od těch majících relativně drobný dluh za nájemné, služby, či odpady u města, který však v jejich napjatém rozpočtu může znamenat problém hrozící přerůst do nezvladatelných rozměrů, především skrze hrazení splátek (pohledávek) dalšími půjčkami s vysokými úrokovými sazbami. Další skupinou dlužníků jsou tací, kteří dluží jedné či více bankovním nebo nebankovním společnostem (nebo např. pojišťovně, telefonnímu operátorovi, poskytovateli energií), a jejichž dluh vznikl například z potřeby uhradit neočekávaný výdaj. Větší dluh byl pak nashromážděný za delší období. Nakonec jsou ti, kteří např. mají stálý příjem z HPP, ale sjednávají si jednu půjčku za druhou, načež dlužnou částku u pár desítek věřitelů řeší vyhlášením osobního bankrotu. Je zřejmé, že se poslední zmíněná kategorie nemusí protínat s předchozími, když lidé bez stálého příjmu nemohou žádat o osobní oddlužení. Pro potřeby mapování sociálního znevýhodnění a vyloučení je tedy vhodnější zaměřit se na dlužníky vůči městu, tedy především ty bydlící momentálně v podnájmu v městských bytech a ty, u kterých se setkává kromě zadluženosti i více jiných indikátorů sociálního

znevýhodnění (např. dlouhodobá nezaměstnanost, pobírání dávek hmotné nouze, minoritní etnicita, nejistota bydlení atd.).

Dluhy, které registruje město, jsou podle institucionálních aktérů ve většině zapříčiněny „lehkovážností a nezodpovědností lidí, kteří nedovedou hospodařit s penězi,“ sjednávají si nesplratitelné úvěry a chybí jim elementární ekonomická představivost a rozvaha. Největšími dlužníky vůči městu nejsou v obou případech Romové (sic!), ale příslušníci majority. Z toho lze vyvozovat, že nutně nemusí jít o sociálně znevýhodněné spoluobčany (nebo alespoň ne o ty stereotypně vykreslované, jako znevýhodnění) ale o ty spadající do pomyslné třetí kategorie dlužníků, sjednávajících si sériově spotřebitelské úvěry, dlouhodobě nesplácející své pohledávky, či osoby nacházející se ve finanční tísní v důsledku podnikání, změny životní situace, ztráty zaměstnání apod. Druhou komplementární perspektivou je tedy rozšíření kategorie sociálního znevýhodnění, skrze kritérium zadluženosti, i na příslušníky majority, kteří se do dluhové pasti mohli dostat z odlišných příčin. Vztah mezi zadlužeností a sociálním vyloučením tedy není přímý - být zadlužený nutně neznamená být sociálně vyloučený a naopak, jinak řečeno, skutečnost dluhu dále nedefinuje, nebo jiným způsobem automaticky nekvalifikuje dlužníky mezi sociálně vyloučené. Jak je popsáno dále v kapitole Zadluženost, ti z dlužníků, kteří splňují podmínky a vstupují do procesu osobního oddlužení (ve Vítkově jde o necelé 3%, v Budišově nad Budišovkou o 2,46% obyvatel),⁵ této možnosti řešení v meziročně stabilně rostoucím počtu případů využívají.

Institut osobního oddlužení je většinou vnímán jako kontroverzní nástroj umožňující určité skupině dlužníků jednoduše se „vyvlíknout“ ze splácení svých pohledávek. Řešení předluženosti spatřují institucionální aktéři především v posílení finanční gramotnosti již na školách a skrze působení odpovídajících sociálních služeb. Záměr zřídit ve městě dluhové poradenství se prosazuje již několikátým rokem, priorita je zanesená ve strategických dokumentech města a 13. 4. 2016 byla ve zkušebním provozu – zatím jedenkrát týdně - otevřena pobočka Dluhové poradny provozovaná Oblastní Charitou Odry. Do té doby poskytovaly poradenství především pracovnice sociálního odboru, případně delegovaly komplikovanější případy do právní a sociální poradny organizace Eurotopia Opava o.p.s, což mohlo být pro klienty náročné na dojíždění.

Specifickou kategorií dlužníků jsou pak obyvatelé ubytoven, kteří jsou často vlastníky objektů – pronajímateli - udržováni v pozici vynucené (oficiální) nezaměstnanosti, aby nepřišli o doplatek na bydlení a pronajímatelé tím pádem o bezproblémový zdroj příjmu. Od novely zákona o hmotné nouzi z roku 2014 je možné si přivydělat na DPP/DPČ

⁵ Zdroj: ISRÚ

v minimálním počtu již 20 hodin za měsíc, což lze vykládat jako zadní vrátka sankčně vyřazených uchazečů o práci zpět do evidenčního systému a možnost vykazovat minimální měsíční příjem, který jim často zprostředkuje sám majitel/pronajímatel v některém svém objektu, aby dosáhli na dávky HN. Pokud pro tyto lidi není dostupná jiná alternativa bydlení nebo zaměstnání, nemají velkou motivaci z tohoto kruhu vystupovat a snažit se o změnu.

Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je dalším z indikátorů, který je v daném regionu natolik dlouhodobě a plošně rozšířen, že by mohlo být zavádějící jej užívat jako funkčního ukazatele pro sledování sociálního znevýhodnění a vyloučení. Nezaměstnanost včetně kategorie dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 12 měsíců v evidenci ÚP ČR) jsou na Vítkovsku stabilně vysoké napříč všemi demografickými skupinami. Statistiky za tento region jsou stabilně vyšší nejen v rámci srovnání Moravskoslezského kraje, ale i v porovnání se zbytkem republiky. Dlouhodobě překračují 12%, přičemž v některých obcích v rámci ORP hodnoty překračují 15% (Svatoňovice), nebo i 20% (Čermná ve Slezsku, Kružberk)⁶.

Zda se na tomto stavu více podepisuje periferní poloha regionu, transformace struktury velkých a středních zaměstnavatelů, trend odlivu mladých a více vzdělaných obyvatel do okolních center, nebo specifická skladba obyvatel je věcí názoru a předmětem častých polemik během rozhovorů. Skutečností zůstává, že zhruba polovina z více než 1000 registrovaných uchazečů o zaměstnání na ÚP ČR je bez práce déle než 12 měsíců. Rizikově se v této kategorii objevují především lidé nad 50 let, cizinci a etnické menšiny, lidé s hendikepem/se sníženou pracovní schopností nebo ženy po mateřské dovolené. Škála zaměstnavatelů a nabídka práce (resp. druh poptávané práce) dosud není natolik pestrá, aby umožnila uplatnění i specifickým skupinám uchazečů vyžadujícím více individuální přístup (zkrácený úvazek, flexibilní pracovní doba, specifické pracovní pomůcky atd.), jejichž vyhlídka na nalezení zaměstnání je relativně malá.

V kontextu sociálního znevýhodnění jde většinou o lidi s ukončeným základním, maximálně s vyučením. Profese, kde se mohou nejčastěji setkat s poptávkou po odpovídající pracovní síle, se nacházejí kromě sektoru služeb u velkých místních zaměstnavatelů (Conrop a.s.; Linaset a.s.; Melecký a.s.) nebo v provozech za hranicemi regionu (Ostrava, Hranice na Moravě). Často zmiňovaná neochota k práci, obvykle spojovaná s mladými lidmi, Romy a lidmi na hranici sociálního vyloučení, může být zapříčiněna kauzalitou jednotlivých aspektů

⁶ Zdroj: statistika ÚP k 31.3.2016

jejich socioekonomického postavení. Žádné, nízké, nebo nedokončené základní či učňovské vzdělání zapříčiňuje slabé ekonomické kompetence a omezenou perspektivu, jejichž výsledkem (a jistě se na tom podílí celá řada dalších faktorů) je sériové zadlužení a z něho vyplývající pohledávky, které nejsou dlužníci reálně schopni nikdy splatit. Dochází tak k demotivaci k docházení do oficiálního zaměstnání, které navíc často není schopné pokrýt základní náklady domácnosti. Možnost získat lepší než minimálně placenou práci je v dané situaci a u této skupiny uchazečů relativně malá a konečný rozdíl ve výši příjmu – i bez započítávání dlužných splátek - oproti setrvávání na dávkách HN není nikterak motivující. Rodiny se dvěma a více dětmi, ve kterých pracuje jen jeden člen domácnosti (případně oba za minimální mzdu), mají často příjmy stále pod hranicí chudoby a zůstávají v tzv. „nízkopříjmové pasti“⁷.

V tomto nastavení je maximálně demotivující pro uchazeče o práci stav, kdy v mnoha reálných situacích vychází suma dávek HN a dalších příspěvků SSP často výhodněji než čistý příjem z dosažitelného zaměstnání na HPP po odečtení všech nákladů. Výši odpočtů z oficiálního příjmu dále podstatně navyšují automaticky strhávané exekuce a doplatky za dřívější dluhy za služby, což ve výsledku může činit z legálního pracovního poměru finančně nevýhodnou volbu. V celkové perspektivě hrají roli i další faktory, jako je dostupnost pracovních pozic či perspektivní stabilita pracovního poměru. Mnoho respondentů z řad obyvatel uvedlo zkušenosti s diskriminací na základě (přírknutého) etnického původu jako základní překážku při shánění či udržení zaměstnání. Na druhé straně zaměstnavatelé poptávají nízkokvalifikovanou pracovní sílu, mají svou zaměstnaneckou strategii podloženou zkušenostmi, které lze obtížně rozporovat. Obdobné jsou i komentáře pracovníků sociálního odboru a dalších relevantních institucionálních respondentů, kteří sdíleli zkušenost s demotivovanými uchazeči o práci, kteří nenastoupí první den do sjednaného zaměstnání, prokazují se zdravotní indispozicí nebo odcházejí ve zkušební době. Klíčové je v tomto kontextu rozlišit, kdy se jedná o neochotu přijmout práci, která je neadekvátně finančně hodnocená, dopravně nedostupná, obtížně slučitelná s péčí o děti apod., a kdy jde o neochotu pracovat jako takovou.

Kvalifikace a vzdělání

V kontextu vzdělanostní struktury mající těžiště v absolventech základního a odborného středoškolského stupně vzdělání/vyučení, je ORP Vítkov oblastí s největším podílem osob

⁷ Viz např. Trlifajová et al. (2015). Mezi dávkami a prací, která není? Analýza motivace k zaměstnání u osob, které se pohybují na hraně mezi dávkovým systémem a přijetím nízce-hodnoceného zaměstnání. Praha: ASZ.

bez ukončeného, maximálně se základním vzděláním. Zároveň je zde nejvíce osob zcela bez vzdělání, což na opačném konci vzdělanostní škály koresponduje i s nejnižším zastoupením obyvatel s ukončeným vysokoškolským vzděláním z Moravskoslezského kraje⁸.

Dvě mateřské a tři základní školy, které jsou dostupné v Budišově nad Budišovkou a ve Vítkově, tvoří zhruba polovinu škol starajících se o předškolní a základní vzdělávání v celém ORP Vítkov. Další školská zařízení jsou v obcích Březová (MŠ; ZŠ), Melč (MŠ; ZŠ), Radkov (MŠ), Svatoňovice (MŠ) a ve Větrkovicích (MŠ; I. stupeň ZŠ). Děti ze znevýhodněného prostředí z obou měst většinou dochází na ZŠ Vítkov (nám. Jana Zajíce 1), která vedle ŠVP pro základní školy učí podle ŠVP pro základní školu speciální a praktickou. Zde tvoří Romové cca 95% všech žáků.

Stávající výzva, se kterou se musejí konfrontovat všechny místní školy, je rámovaná vzrůstající koncentrací romských žáků na některých zdejších školách, v důsledku čehož dochází k častému přehlašování majoritních žáků z těchto škol jinam a následnému prohlubování segregace. Klíčovým problémem se dále jeví, vedle zavádění obecně inkluzivních opatření v rámci probíhajících reforem školství a přípravy na povinný rok předškolní výchovy, především udržení dětí ze znevýhodněného prostředí (především Romů) na školách, ideálně v hlavním vzdělávacím proudu, které vede k dokončení minimálně základního stupně vzdělávání, potažmo motivování žáků k dalšímu studiu/vyučení. Podle KRPSŠ Budišov nad Budišovkou pokračovali v posledních 7 letech ve studiu pouze 2 romští žáci. Obecně je studijní morálka od druhého stupně ZŠ hodnocena zdejšími profesionály jako velmi slabá - žáci ztrácejí motivaci ke studiu, což může být spouštěcí moment roztáčející spirálu nezaměstnanosti (nezaměstnatelnosti), zneužívání návykových látek, trestné činnosti a šedé ekonomiky, která rámuje život na pokraji sociálního vyloučení.

Ve Vítkově je přítomná SŠ Vítkov-Podhradí zřizovaná Moravskoslezským krajem jako pobočka SŠ Odry, nabízející 6 učebních oborů a představuje nejschůdnější možnost pro pokračování ve studiu pro absolventy místních základních škol. I přes novou nabídku dvou tzv. „E“ oborů specificky volených jako vhodné pro žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí a s nízkými studijními předpoklady, se dosud nedaří zvrátit trend snižujícího se počtu studentů a absolventů, protože panuje obava ze zrušení a ztráty lokálního středního stupně vzdělávání jako takového.

⁸ Zdroj: Socio-ekonomický atlas obyvatelstva Moravskoslezského kraje 2012

Etnicita

Etnicita je ve výpovědích tematizovaná na několika, ne vždy spojených, rovinách – na té nejširší jsou Romové vnímáni jako „prostě takoví“ (když například žijí více ve veřejném prostoru, nebo se často navštěvují), je to „jejich mentalita“, „mají to v krvi“ a podobně. V této perspektivě se projevuje biologické (genetické) vysvětlení rozdílného způsobu života a mentality Romů a majority, které je v rámci Moravskoslezského kraje relativně široce sdílené⁹. V každodenních situacích zde hraje roli tolerance, která ovšem má své proměnlivé a situační každopádně však velmi křehké hranice. Romové jsou v lepším případě přijímáni jako spoluobčané, kteří mají svoje jen velmi obtížně překročitelné charakterové vlastnosti a schopnosti a na tomto základě s nimi musí být jednáno. V horším případě bývají paušálně označováni jako „nepřizpůsobiví“, do značné míry zodpovědní za lokální, regionální a celonárodní problémy (kriminalita, zneužívání dávek SSP a HN, pokles lokální atraktivity např. v turismu) a jako takoví plošně odsouváni na okraj společnosti. Jak u tohoto výkladu, tak u následujícího, bývají časté výjimky z pravidla. Ty jsou založené na osobní známosti konkrétních osob (ze školy, sousedství, z práce, z širšího příbuzenstva) či rodin, které se vymykají plošně stereotypizujícím hodnocením. Na druhou stranu však nemají dostatečnou váhu k tomu, aby konfrontovaly převládající názorové trendy vztahující se k Romům.

Místními, především obyvateli Budišova nad Budišovkou, je vnímán rozdíl mezi Romy z Vítkova a Romy z Budišova - míněno těmi, kteří jsou v Budišově a okolních obcích usazení již dlouho, pracovali tu, jejich děti zde zůstaly apod. Vítkovští jsou pak ti, kteří do Budišova přišli za dostupným ubytováním, dělají v Budišově problémy a narušují jinak poklidné soužití, protože budišovští Romové jsou slušní, integrovaní, zvyklí pracovat atd.

Rozdíl mezi oběma městy je již v jejich velikosti, když v Budišově nad Budišovkou je možné rozdělovat na „naše“ a „cizí“, ovšem ve větším Vítkově již situace tak přehledná není a uplatňuje se větší příklon ke stereotypizaci. Podobně je to s věkovými skupinami, kdy starší generace jsou obecně považovány za ty slušné, takzvaně integrované do společnosti, které „ještě mají pracovní návyky z dob minulého režimu“. Nastupující generace již taková obecná pozitiva nemá, rozlišení na „naše“ a „cizí“ se stírá, motivace majority k podrobnějšímu rozlišování se ztrácí a všichni Romové jsou často „házeni do jednoho pytle“, jak opakovaně zaznívá ve výpovědích romských, i některých majoritních respondentů.

Fakt, že všechny adresy uvedené v přihlašovacím dotazníku obcí jsou domy obývané Romy, není náhodný a souvisí nejen s reálnou situací tamních obyvatel, ale do jisté míry i s

⁹ Např. Gabal, Ivan, Karel Čada a Jan Snopek. (2008). Klíč k posílení integrační politiky obcí: Sociální vyloučení Romů a Česká společnost, Otevřená Společnost o.p.s.

hluboce vžitým názorem, že Romové „jsou prostě takoví“, „život na sociálních dávkách jim vyhovuje“, nebo že „nebudou nikdy pracovat“. Problematiku sociálního vyloučení do značné míry spojují s bezpečnostními riziky a zvýšenou kriminalitou a do značné míry chápou celé téma jako etnický (rasový) problém a nikoliv jako strukturální či systémový deficit. Jak vyplývá z průzkumu realizovaného v roce 2008 Otevřenou společností o.p.s.,¹⁰ jsou názory stavějící na etnické odlišnosti neintegrovane (či dokonce neintegrovatelné) části místních obyvatel víceméně dlouhodobě stabilní a od 90. let se jejich popularita ve společnosti příliš neproměnila. Míra sdílení tohoto názoru je pak v Moravskoslezském kraji zastoupena více (cca 19-20%) oproti ostatním krajům ČR, společně s postojem vnímajícím koncentraci romských obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách (a vysokou mírou nezaměstnanosti) jako jednu z hlavních překážek k prosperitě regionu. S takovým obecním naladěním je pak třeba dále počítat v rámci plánovaných opatření zahrnujících danou skupinu obyvatel.

Problémy s výchovou

Práce s mládeží, prevence sociálně-patologického chování, motivace ke vzdělání a zaměstnání a kvalitní a smysluplná nabídka volnočasových mimoškolních aktivit jsou jednou z priorit, která zaznívá v kontextu mnoha jiných dotazovaných témat. Ať již je řeč o vzdělávání, kriminalitě, obecném mezilidském soužití, či zaměstnanosti, výpovědi na tato témata se shodně setkávají na potřebě konstruktivní, cílené a důsledné práce s rodinami, dětmi a mládeží z rizikových - sociálně znevýhodněných skupin obyvatel. Kde není funkční vzor v rodině, starší generaci, či sourozencích, je práce s dětmi a dospívajícími extrémně obtížná a výsledky nevalné. Konfrontace s touto dysfunkcí, která je přítomná ve vzrůstajícím počtu sociálně znevýhodněných rodin, je podle většiny dotazovaných aktérů, i části respondentů z řad veřejnosti (majority i minority), vnímána jako zásadní pro úspěch jakýchkoliv opatření směřovaných na tuto cílovou skupinu. V tomto postoji se odráží dlouholetá skepse pramenící ze zkušenosti aplikace neefektivních opatření a prostého soužití s Romy, která ústí v přesvědčení, že jediná perspektivní aktivita mající šanci na úspěch/změnu, je taková zaměřená na děti.

Celkové počty nezletilých a mladistvých ze sociálně znevýhodněného prostředí jsou obtížně odhadnutelné, neboť nejsou cíleně evidovány. Bytový fond města Vítkova eviduje u nájemníků městských bytů věk, v Budišově nad Budišovkou registrují pouze příbuzenské vztahy mezi nájemníky. Protože se jedná o vícečetné rodiny s často nízkým věkem prvního

¹⁰Gabal a kol. (2008) Klíč k posílení integrační politiky obcí: Sociální vyloučení Romů a česká společnost

těhotenství, lze předpokládat, že oproti majoritní společnosti se demografická struktura sociálně znevýhodněných rodin kloní směrem k nižším věkovým kohortám. Odvodíme-li orientačně počty například z registru bytového fondu města Vítkova, překračuje počet dětí a mladistvých ve sledovaných městských bytech mírně polovinu počtu zdejších dospělých (cca 71 dětí). Nelze předpokládat, že počet dětí z rodin žijících v městských, nebo soukromých bytech, či ubytovnách, je zásadní měrou disproporční - v roce 2012 byl počet rizikových rodin, dětí a mládeže do 26 let na území celého ORP Vítkov odhadován na 691.¹¹ Celkový počet dětí v předškolní a školní věkové kategorii uvádí tabulka č.1:

	celkem obyvatel/dětí a mládeže (v %)	0-4 roky	5-9 let	10–14 let	15–19 let	20– 24let
Vítkov	5879/1469 (25%)	253	330	261	264	361
Budišov nad Budišovkou	2911/766 (26,3%)	161	148	138	144	175
Čermná ve Slezsku	382/136 (35,6%)	24	30	26	30	26

Tabulka 1

Zdroj: ČSÚ

V důsledku časté migrace motivované především dostupností bydlení a rodinnými vazbami se proměňuje prostředí, ve kterém se rodiny, děti a mládež aktuálně nacházejí – ať již v termínech přestupů na jiné školy, nebo skrze dostupnost volnočasových a mimoškolních aktivit. V důsledku těchto změn je jednak obtížné pro místní orgány a samosprávu aktualizovat svoje povědomí o situaci a současně adekvátně nastavovat četnost/rozsah služeb. Svůj podíl na neprůhlednosti situace má i skutečnost, že Romové tradičně netíhnou k posílání dětí do školky, či k využívání nabízených volnočasových aktivit. Tabulka č. 2 uvádí počty obyvatel Vítkova v jednotlivých věkových kategoriích – mladší věkové skupiny (do 15 let) tvoří dohromady 15,1% obyvatel.

¹¹ Sociodemografická analýza MSK 2012.

Věk	Počet v roce 2015 (k 31. 12. 2015)
do 6-ti let	376 (6,4%)
7 až 15 let	512 (8,7%)
16 až 20 let	285 (4,8%)
21 až 65 let	3 708 (63,1%)
66 let a více	998 (17%)
Celkem	5 879

Tabulka 2

Zdroj: Městský úřad Vítkov

Jako v ostatních oblastech, i zde se většina dostupných volnočasových, sportovních a mimoškolních aktivit koncentruje ve vítkovském Středisku volného času¹² a místní ZUŠ, kam dochází poměrně stabilně (i v meziročním srovnání) přes 300 dětí – 367/373 dětí v jednotlivých pololetích v SVČ a 316 dětí v ZUŠ. Děti ze sledovaných adres na kroužky příliš mnoho nedochází – bariérou bývá nejčastěji vyžadovaná disciplína a pravidelnost, a zároveň náklady na školné (ZUŠ), které však lze písemnou žádostí k ředitelce školy prominout¹³.

V SVČ v Budišově nad Budišovkou, které je od 2012 sloučené s bývalým Městským kulturním a informačním střediskem, se soustřeďují volnočasové, kulturní a sportovní aktivity. V minulém roce zde navštěvovalo 23 kroužků celkem 212 dětí, opět ve značné většině z majoritního prostředí. Dříve byla podle výpovědi pracovnice budišovského SVČ nabídka aktivit pestřejší a více dostupná romským dětem a rodinám: „s rodinami se [tehdy] pracovalo, byly schopny přistoupit na nějaké podmínky a ty dodržovaly, ale teď nic není a nikdo nemá zájem pro ně něco dělat.“ Dobrou zkušenost tehdy pracovníci SVČ udělali s praktickými kurzy (např. vaření), nebo s příměstskými tábory, které zprostředkovaly dětem ze znevýhodněného prostředí nové zážitky - na přípravě tehdy spolupracovali i lidé z romské komunity.

Akutními problémy v práci s mládeží je experimentování s drogami a návykovými látkami, kázeňské prohřešky na vzdělávacích institucích a drobná kriminalita. Obecná demotivace ke

¹² Je nutné podotknout, že především ředitelka ZŠ a G J.A. Komenského ve Vítkově má k tomuto nastavení svoje výhrady - považuje převedení všech volnočasových kroužků pod SVČ jako nedobré a je přesvědčena, že by byla škola mohla nabídku doplňovat.

¹³ Podle vyjádření ÚP však úřad žádá podobná potvrzení pro odpuštění poplatků za volnočasové aktivity pro děti nevzdává a jedinými potvrzeními, která vydává, jsou pro prominutí poplatků za mateřské školy.

vzdělávání, či pouze k dokončení základní, případně střední školy/učiliště, může být symptomem řady bariér formujících dospívání této skupiny obyvatel. Nejasná pozitiva plynoucí ze vzdělání, obecný nedostatek pracovních příležitostí průřezově pro všechny uchazeče o práci, společně s často latentně přítomným „dvojím metrem“ pro majoritní občany a pro Romy a na straně druhé krátkodobě perspektivnější strategie obživy či nemotivující systém sociálních dávek, mohou být jen částí důvodů, které stojí za současnou situací.

Docházka do školy, respektive problematika neomluvených (či omluvených, ale opakujících se dlouhodobých) absencí a poukaz na její problematické vymáhání pedagogy v situaci, kdy podle některých výpovědí vydávají doktoři omluvenky za dlouhá období absence, je opakujícím se tématem, které se nedaří efektivně adresovat.

Bezpečnost a občanské soužití

Otázka bezpečnosti je v obou městech pro vnějšího pozorovatele často dávána do kontextu s mediálně bohatě pokrytými kauzami žhářského útoku na vítkovskou rodinu (2009) a následných aktivit pravicových uskupení a jejich odpůrců (2013, 2014, 2016). Médii proběhly i další kauzy, například údajný rasový podtext úmrtí budišovského muže v důsledku napadení (2014) nebo případ ohrožování chlapce mladistvými z vítkovské ubytovny na Opavské 25 (2013). S mediální realitou lokálního života se však při dotazování neztotožňoval téměř nikdo z místních respondentů, většinovým důvodem byla mediální senzacechtivost neodpovídající místní realitě následovaná vykreslováním Romů jako obětí a kritických obyvatel jako rasistů a xenofobů. Místní obyvatelé se na těchto akcích nijak aktivně nepodílejí a uchovávají si na věc svůj vlastní názor založený na vlastní zkušenosti a lokální znalosti, než na mediálních či kvazi-politických kampaních¹⁴.

Není překvapivé, že okolí ubytoven (Vítkov, Budišov nad Budišovkou) je policií vnímáno jako nebezpečnější - včetně zvýšené koncentrace zásahů a přestupků oproti jiným romským domům. Mezi respondenty z řad veřejnosti (majority) tento pocit již zcela plošně sdílen nebyl, respektive nebyl vnímán jako zásadně palčivý. Řádově se statistiky nápadů trestné či přestupkové činnosti pohybují v jednotkách za rok. Největší koncentrace zásahů Policie je registrována na ubytovně Opavská 24/25, kde od roku 2010 došlo k 25 případům porušení občanského soužití a napadení a 4 případům krádeže (přestupek) - průměrně tedy jde o 5

¹⁴ Jak bylo naposledy vidět při demonstraci pořádané Národní Obrodou viz např. <http://www.almanach.cz/2016/04/demonstrace-narodni-obrody-vitkov-16-4-2016/>

výjezdů na tuto adresu za rok.¹⁵ V roce 2015 přitom řešili strážníci v celém Vítkově přestupky proti občanskému soužití v osmi případech.¹⁶

Subjektivní pocit bezpečí je obtížně kvantifikovatelný. Respondenty jsou často zmiňované případy střetu s uživateli návykových látek (především alkohol, marihuana, pervitin, nálezy použitých stříkaček atd.) poukazují na jejich nárůst davaný do souvislosti s chudobou, nedostupností práce, týkající se především mladé generace a nově přistěhovalých. Dalším tématem jsou drobné krádeže majetku (ze soukromých zahrad, rekreačních objektů, zahrádkářských kolonií), ale i krádeže většího rozsahu (velké množství sazenic stromků, dřevní hmoty z lesů), které dávají tušit, že veřejné mínění může být těmito případy snadno ovlivnitelné a náchylné k eskalaci. Tím spíše, pokud panuje přesvědčení, že pachatelé těchto činů jsou z větší části Romové. Několikrát zachycené výpovědi vykreslující místní Romy jako „schopné všeho“, „stále hledající příležitost [ke krádeži]“ či „využívající děti k vlastnímu finančnímu obohacení“ mohou být alarmující. Bylo by však nebezpečné a zavádějící vnímat je v kontextu otázky celkové bezpečnosti za místní standard. Podobné aktivity je stejně dobře možné vnímat jako alternativní způsoby obživy, které jsou v případě překročení legálního rámce regulovatelné zákonem. Příkladem, u kterého lze však polemizovat nad motivacemi aktérů, může být událost z března 2014, kdy na následky exploze zaviněné neodbornou manipulací se zcizenou aktivní municí z vojenského prostoru Libavá došlo k úmrtí jednoho muže z Vítkova a těžkému zranění dalších tří.¹⁷

Signifikanční může v tomto kontextu být, že pocit ne/bezpečí a témata s tím související či specificky spojená s potenciálně problematickým soužitím skupin obyvatel, nebyly problematizovány v rámci žádné z podskupin vítkovského fóra Zdravých měst, které proběhlo v květnu 2016 a kde se tematizovaly nejpalčivější problémy města z pohledu veřejnosti.

Geografická segregace a sociálně vyloučené lokality

Situaci obou měst nelze plně porozumět bez jejich lokalizace v rámci Opavského okresu a Moravskoslezského kraje a možností či naopak bariér, které jim tato poloha předkládá. Obě města se nacházejí na několikere hranici: na okresní úrovni sousedí na západě s Bruntálským a na východě s Novojičínským okresem, dále sousedí s Olomouckým krajem a

¹⁵ Zdroj: data MP Vítkov

¹⁶ Zdroj: Zpráva o činnosti MP Vítkov za rok 2015 (viz. <http://www.vitkov.info/o-meste/mestska-policie/cinnost-mestske-policie/?more=2949#news2949>)

¹⁷ Viz např. <http://moravskoslezsky.denik.cz/pozary/manevry-ve-vitkove-vybuchla-garaz-tezce-zranila-ctyri-lidi-20140323-k4u6.html>

zároveň na jihu hraničí s vojenským újezdem Libavá. Periferní poloha v rámci okresu i kraje, zvláště pokud je část zdejší hranice neprostupná (újezd Libavá), je opakovaně dávána do souvislosti s nedostatečnou strukturální rozvinutostí regionu a odpovídá konceptu vnitřní periferie¹⁸ vykazující specifické znaky a mechanismy úzce související se sociálním znevýhodněním. Druhou stranou tohoto výkladu je i pozitivum relativně nedotčené přírody potenciálně nabízející turistické, sportovní a rekreační možnosti a aktivity pro návštěvníky z okolních center.

Oběma městy prochází železniční trať spojující konečnou stanici v Budišově nad Budišovkou s hlavním železničním koridorem v Suchdole nad Odrou. Dopravní spojení do okolních center – Opavy, Bruntálu, Šternberka, Hranic, ale i Ostravy a Olomouce je sice pravidelné, dostupnost a flexibilita spojů ovšem často z praktických důvodů vede místní k využívání osobního automobilu, jakkoliv to nutně zvyšuje ekonomické náklady. Dojezdové vzdálenosti jsou od cca 30 minut (autem i autobusem) do Opavy, 90 minut hromadnou dopravou do Ostravy, nebo Hranic na Moravě (45 minut autem), až po cca 120 minut hromadnou dopravou do Bruntálu (cca 50 minut autem). Relativní geografická izolovanost a složitost dopravního spojení může vést k tomu, že v termínech hledání práce, či bydlení, se místní orientují buďto na místní nabídku (v rámci ORP bez nutnosti dojíždět dále), nebo volí stěhování „za lepším“. Tento výklad koresponduje dále se statistikou POU Vítkov jako nejméně lidnatého správního obvodu v Moravskoslezském kraji, a to ve všech věkových kategoriích.¹⁹

V regionu zaměstnávalo před i po revoluci velký podíl místních obyvatel několik výrobních podniků - pobočka Lisoven nových hmot z Vrbna pod Pradědem, závod 07 v Budišově nad Budišovkou, po revoluci změněný v současný Linaset s.r.o. a Conrop s.r.o. jako transformovaná pobočka n.p. Juta vzniklá fúzí se společností Lanex s.r.o. v roce 2013. Porevoluční transformace se nevyhnula ani místně tradičnímu zemědělství a velkým agrárním podnikům – Státní statky Vítkov ukončily činnost v roce 1995 a následnický podnik Vítkovská zemědělská s.r.o. sídlí v Klokočově. Budišov nad Budišovkou je po nedávném přerozdělení původní části území vojenského újezdu Libavá městem se čtvrtou největší katastrální výměrou v Moravskoslezském kraji (po Ostravě, Opavě a Třinci) a lesní hospodářství zde tedy představuje tradiční zdroj obživy. Značná část respondentů z vytipovaných adres z obou měst měla, nebo má pracovní zkušenosti z těchto podniků, které

¹⁸ Viz např. Musil, Jiří, Jan Müller (2006) Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení [dostupné z http://www.ceses.cuni.cz/CESES-20-version1-s06_02.pdf]

¹⁹ Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb MSK 2015 - 2020

nezřídka přesahují 15 let a nabourávají tak stereotypní představu o nepracujících Romech parazitujících na sociálním systému. Zde se ovšem opět uplatňuje rozdílné vnímání starších a mladších generací, mezi kterými jsou mimo jiné právě disproporce v pracovních návycích zřetelným ukazatelem současného registrovaného poklesu úrovně.

V porevolučním přístupu k řešení problematiky romské populace se Vítkov pokoušel o její integraci skrze rozmísťování romských rodin do jednotlivých bytů po městě. Tato strategie z 90. let motivovaná cílem zamezit koncentraci Romů na jednom místě a začlenit je mezi většinovou společnost se příliš neosvědčila především z důvodu problematického sousedského soužití a kvůli konfliktním situacím, které byly jejím důsledkem. V rámci privatizace bylo v této době nešťastně odprodáno do soukromého vlastnictví několik objektů obývaných Romy na Oderské ulici pod náměstím Jana Zajíce. Tamní rodiny se bez zajištění ocitly v akutní bytové tísni a tato událost je mezi Romy dodnes vzpomínána jako jeden z počátečních momentů současné neutěšené situace. Reakcí samosprávy bylo následně vyhrazení několika objektů – bytových domů, které, pokud jsou stále v majetku města, jsou dodnes obývány Romy a všechny figurují na seznamu 8 vytipovaných adres v přihlášce města Vítkova. Institucionální hodnocení tohoto opatření vyzdvihuje relativní srovnání vztahů mezi Romy a majoritou, stejně jako uspokojení preferencí romských nájemníků skrze společné bydlení s širší rodinou nebo vytápění tuhými palivy. Z opačné strany zaznívá především kritika špatného technického stavu těchto bytů a jejich vybavení, nedostačující počet volných/vhodných bytů pro žadatele a nakonec i reálná nedostupnost bytů z bytového fondu města na jiných, než na těchto „tradičně“ romských, adresách. S posledním bodem jde ruku v ruce pro Romské obyvatelstvo faktická nedostupnost volného trhu s nemovitostmi (podnájem) ve městě, což v kontextu omezené nabídky dostupného bydlení, nedostatku pracovních příležitostí a relativně vysoké zadluženosti vytváří podmínky pro zvýšenou migraci, vznik ubytoven a dalších ubytovacích kapacit soukromých vlastníků těžících z příspěvků, resp. doplatků na bydlení a živobytí. Tento stav nakonec shodně kritizují všichni.

V téměř polovičním Budišově nad Budišovkou jde v kontextu sociálního vyloučení fakticky o méně adres/objektů, jejichž počet však narůstá na 9 v souvislosti s rozvojem ubytovacích kapacit soukromých vlastníků. V ostatních případech, až na objekt v Berounské ulici, jde o objekty tradičně obývané Romy, nebo sociálně slabšími nájemníky. Bytový dům na Berounské ulici č.p. 665, 666 a 667 sloužil v minulosti jako bydlení pro zaměstnance nedalekého podniku Linaset a.s. a vlastníkem byl buď Linaset a.s., nebo město. Každopádně v 90. letech sem začala samospráva sestěhovávat především městské

dlužníky. V současnosti dominují oběma vchodům č. p. 665 a 667 Romští nájemníci (cca 70 nájemníků v 18 bytech) a dům platí za špatnou adresu jak mezi některými nájemníky²⁰, tak mezi veřejností (bývá přezdíván jako „Bronx“ a tamní obyvatelé jako „ti naši indiáni“).

Na rozdíl od Vítkova jsou v Budišově nad Budišovkou nejméně 4 soukromí pronajímatelé ochotní pronajímat Romům – jedním z nich je i majitel ubytovny a soukromých bytů na Opavské ulici ve Vítkově či bytů v objektu v Čermné ve Slezsku. Ačkoliv má každý svůj specifický přístup k tomuto podnikání, všichni sdílí orientaci na klienty pobírající dávky HN. Takto pronajímané byty, respektive jejich nájemníci, jsou v Budišově nad Budišovkou největším kamenem sváru. Bývá jim dáván za vinu nejen nárůst kriminality, rozvoj byznysu s chudobou, poškozování veřejného majetku, zneužívání dávek SSP a HN a podobně, protože neexistuje příliš velká motivace tyto lidi integrovat do zdejších společenských struktur (a otázkou je, zda je o to zájem i z druhé strany). Nad rámec vlastní rodiny a příbuzných tak zůstávají tito lidé (cca 35 osob) víceméně stranou většinové společnosti, což se může přeneseně týkat do jisté míry i Romů žijících na jiných adresách, případně žijících zde dlouhodobě.

Specifickým případem je místní podnikatel a majitel několika nemovitostí, který nejenže poskytuje svým klientům střechu nad hlavou, zároveň jim umožňuje pracovat na smlouvu v lese, asistuje při komunikaci s úřady, půjčuje jim i peníze²¹. Svým přístupem je jak pracovníci sociálního odboru, tak nájemníky hodnocen veskrze pozitivně – jeho způsob podnikání je označován jako „ten opravdový sociální podnik“. Přesto je nepochybnou motivací finanční zisk, umožňující majiteli mimo jiné kupovat a rekonstruovat pro účely pronájmu další nemovitosti v obci.

Jakkoliv nejde hovořit o prostorové segregaci, v symbolické rovině je rozdělení na *my* a *oni* mnohem patrnější. Objevuje se v rovině vztahu majoritní – minoritní (Romský), místní – cizí (Budišovský – Vítkovský, či Vítkovský – cizí), ale i staří – mladí (tedy ti, kteří ještě mají ceněné návyky z dob minulého režimu oproti těm, kteří jsou demotivovaní ke studiu a k práci a dopředu počítají s nezaměstnaností). V důsledku dostupného bydlení na místních ubytovnách je lokalita atraktivní pro lidi z okolních měst a obcí, ovšem největší pohyb obyvatel je stále mezi Vítkovem, Budišovem nad Budišovkou a mezilehlou Čermnou ve Slezsku (případně Bruntálem). Rozlišení na místní a cizí se však udržuje navzdory již značně promísené populaci.

²⁰ Pochopitelně jsou tací, kteří si stěžují na nemožnost dohody se sousedy na způsobu využívání společných prostor, jejich údržbě apod. Na druhou stranu zde žijí i lidé, kteří k této adrese cítí „domácí“ pouto, kvůli kterému by se nechtěli stěhovat jinde.

²¹ Podezření na lichvu se v tomto případě neprokázalo a ani nebylo nikým tematizováno v rozhovorech.

Specifická migrace a s ní související míra segregace se týká obyvatel ubytoven, kteří se stěhují z ubytovny na ubytovnu podle momentálně dostupných volných kapacit, příbuzenských a společenských sítí či z jiných důvodů. Majitel ubytovny ve Vítkově na Opavské ul. č. p. 25 je totiž současně majitelem dalších nemovitostí v kraji (minimálně bytů v Bruntále a ubytovny v Lipníku nad Bečvou) a podle výpovědí nájemníků na Opavské není výjimkou, že lidé mezi ubytovnami cirkulují i podle potřeb majitele (např. pokud potřebuje v jednom místě uvolnit kapacitu, nebo v jiném využít levnou pracovní sílu k dílčí rekonstrukci objektu).

Dalším specifický případ segregace se týká klientů krajské příspěvkové organizace Zámek Dolní Životice, respektive jimi provozovaného chráněného bydlení a podporovaného samostatného bydlení jako dvou samostatných sociálních služeb v obou městech. Jak ve Vítkově, tak v Budišově nad Budišovkou se často setkávají s velmi rezervovaným až negativním postojem veřejnosti z obavy před potenciální agresivitou a asociálním chováním zdejších klientů. Prvotní záměr zřízení chráněného bydlení byl zablokován peticí obyvatel a pokračoval nějakou dobu jako Podpora samostatného bydlení (2011). Posléze byl projekt zřízení chráněného bydlení v ulici Boženy Němcové 786 ve Vítkově dokončený o dva roky později a i ten byl místními obyvateli problematizován. Jakkoliv jsou momentální vztahy víceméně neutrální, klienti jsou i nadále konfrontováni s nedostatkem pracovních příležitostí a možností zapojit se do společenského života. V Budišově nad Budišovkou byly v tomto kontextu zmiňovány obavy z „agresivního násilí schizofreniků“ – i zde je totiž poskytována služba chráněného a podpory samostatného bydlení. Mezi zdejšími klienty chráněného bydlení je navíc největší počet zájemců o zaměstnání (5 klientů) ze všech poboček organizace,²² zajistit pracovní úvazek je však velice obtížné. Situace, ve které se klienti těchto služeb ocitají, se dá kvalifikovat jako hraničící se sociálním vyloučením (na základě nerovného přístupu na pracovní trh).

Romská populace v obci

Podle censu 2001/2011 se na Vítkovsku hlásilo k Romské národnosti 44, respektive 26 osob. Ve skutečnosti je tento počet samozřejmě vyšší, žádná konkrétní čísla však nejsou dostupná. Momentální fundovaný odhad se pohybuje mezi 450 - 550 lidí (150 – 200 osob v Budišově nad Budišovkou, 6,9% z celkových 2911 obyvatel; 300 – 350 osob ve Vítkově, 6% z celkových 5879 obyvatel), ovšem jakákoliv přesná čísla nejsou vzhledem k velké

²² Viz Zpráva o činnosti org. Zámek Dolní Životice 2015

migraci a nepřehlednosti situace v soukromých ubytovacích zařízeních dostupná. K tomu je třeba připočíst obyvatele obce Čermná ve Slezsku, kde je počet romských obyvatel odhadován na cca 190 osob z celkových 384 obyvatel (49,5%). V rámci ORP Vítkov se Romové soustředí do obou největších center (Vítkov a Budišov nad Budišovkou), v menší míře pak žijí v okolních obcích (Svatoňovice, Kružberk, Moravice, Nové Lublice, Staré Těchanovice). Vyšší hustota osídlení je v obci Čermná ve Slezsku,^{23, 24} kde jsou Romové tradičně usazeni v soukromých objektech – jejich počty pak narůstají s možností pronájmu v bytovém domě č. p. 8.²⁵

Romové ve Vítkově a v Budišově nad Budišovkou obývají především městské byty, vícečetné rodiny bydlí převážně v bytech a ubytovacích zařízeních soukromých pronajímatelů (viz mapa), i když některé jsou v podnájmu města. Počet romských nájemníků žijících v soukromých bytech mimo uvedené adresy je shodně respondenty odhadován jen na „několik málo“ (odhadem 2 až 3 rodiny), především kvůli nedostupnosti volného trhu s nemovitostmi pro tuto skupinu obyvatel (viz kap. Sociální vyloučení).

Jak vyplynulo z přihlášky obou měst ke spolupráci s Agenturou a posléze i z terénního výzkumu, sociálně vyloučené nebo vyloučením ohrožené lokality se v obou městech omezují na jednotlivé domy, případně vchody v bytových domech, a lze tedy jen těžko hovořit o *lokality* ve smyslu, v jakém je tomuto pojmu obecně rozuměno. Tyto domy se nacházejí v různých, většinou centrálních, částech obou měst (i když ne zcela výhradně) a kritérium prostorové vyloučenosti se zde neuplatňuje. Všechny domy jsou v relativní blízkosti ke všem přítomným službám, úřadům a obchodům a jejich obyvatelé tak mají možnost (na základě kritéria fyzické dostupnosti) využívat zázemí města. Spíše než o sociálně vyloučených lokalitách lze v kontextu obou měst hovořit o konkrétních objektech a jejich nájemnících ohrožených sociálním znevýhodněním a vyloučením. Jedinou výjimku snad představují ubytovna a soukromé byty ve Vítkově na Opavské č.p. 25 a 24 a bytový dům v Čermné ve Slezsku č.p. 8, které jsou tou „poslední možností“ pro lidi hledající bydlení (oba objekty jsou v majetku stejného majitele z Vítkova).

Vzájemné soužití majority a romské menšiny je poznamenáno hlubokou oboustrannou nedůvěrou a stereotypizujícími představami o „těch druhých“, navzdory většinově dlouhodobě usedlé romské populaci a všeobecné vzájemné známosti (ze škol, zaměstnání

²³ Obec Čermná ve Slezsku momentálně vyjednává dodatečný vstup do Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám v rámci spolupráce s Vítkovem a Budišovem nad Budišovkou, přičemž rozhodnutí by mělo být známo koncem června 2016.

²⁴ Čermná ve Slezsku byla před dvěma lety obcí s nejmladším věkovým průměrem v Moravskoslezském kraji (34,5 roku), velmi pravděpodobně i díky vysoké koncentraci romských rodin s větším počtem dětí.

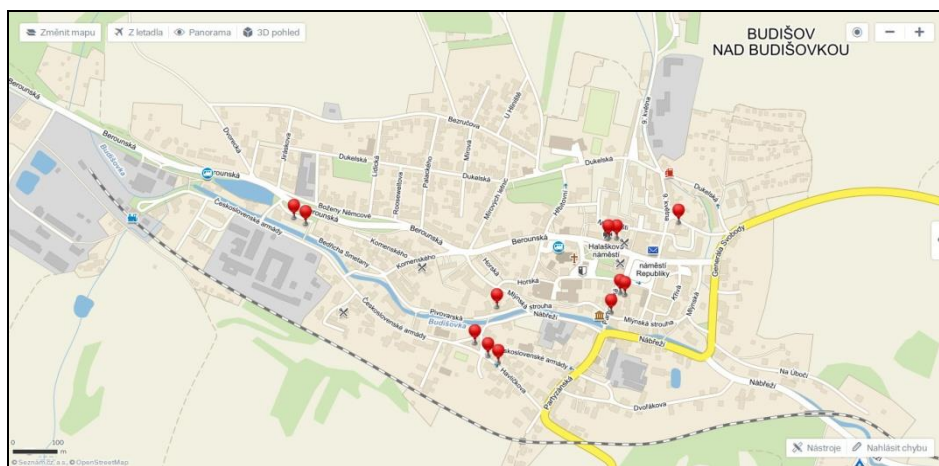
²⁵ Ačkoliv je objekt zkolaudován jako rodinný dům, je běžně označován jako „ubytovna“.

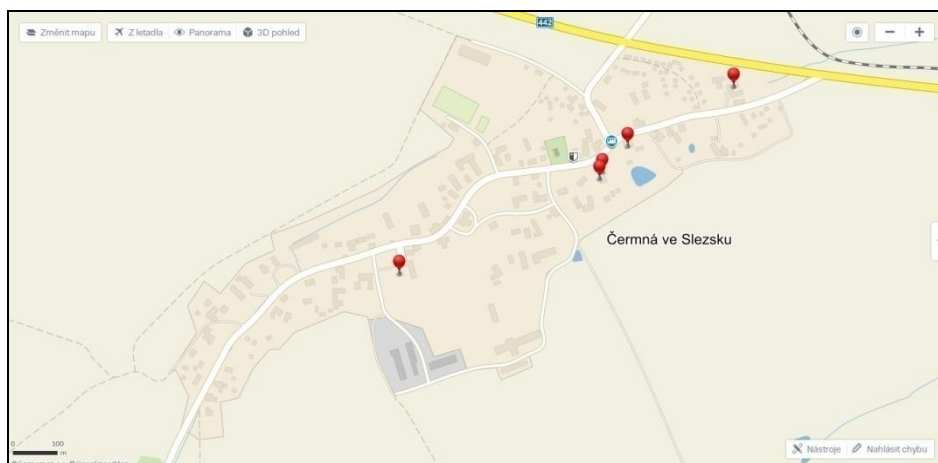
atd.). Tento stav byl v minulosti umocněn sérií událostí a ne zcela šťastných kroků majících vést k jejich nápravě – ať již šlo o široce medializovanou kauzu žhářského útoku na vítkovskou rodinu a jejich následné přestěhování do Budišova nad Budišovkou, nebo zřízení funkce romského terénního pracovníka, který měl koordinovat společnou snahu o zlepšení soužití. Zkušenosti města však byly značně rozporuplné až negativní.²⁶ Výpovědi respondentů často poukazují na zhoršování vztahů v souvislosti s dospívající mladou generací, u které se podle nich kumulují negativní indikátory (vedoucí v důsledku k sociálnímu vyloučení) jako je nedokončené vzdělání, nezaměstnanost, vysoká porodnost v nízkém/školním věku, drobná majetková kriminalita a obecné nerespektování rodičovských a jiných autorit. Opakujícím se jmenovatelem těchto hodnocení je ztráta pocitu zodpovědnosti a pracovní morálky vedoucí k předluženosti a k jednoduššímu uspokojování krátkodobých cílů.

Následující mapy uvádějí adresy předem specifikovaných domů ohrožených sociálním vyloučením obývaných ve většině (i když ne výhradně) romskými nájemníky. Většinou jde o městské byty a v 7 případech o ubytovny, soukromé byty či ubytovací zařízení. V případě obce Černá ve Slezsku jde i o objekty (byty i domy) v soukromém vlastnictví obyvatel.

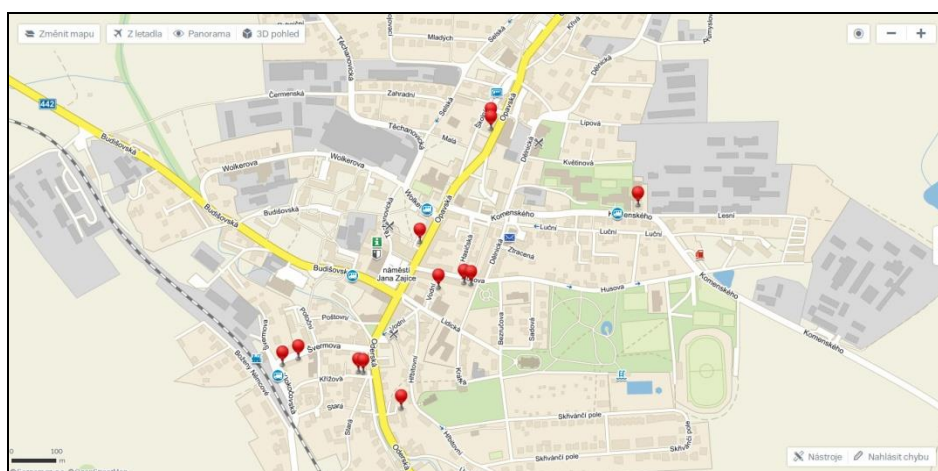

Mapa 1 12 adres v Budišově nad Budišovkou (6 v soukromém vlastnictví)

²⁶ Nejčastěji respondenti zmiňovali neefektivitu této pozice způsobenou nedostatečnou/chybějící autoritou pracovníka u cílové skupiny a časté „navádění“ klientů k obcházení místních pravidel.

Mapa 2 5 adres v Černé ve Slezsku (1 ubytovna, jeden bytový dům v soukromém vlastnictví)

Mapa 3 12 adres ve Vítkově (1 soukromá ubytovna)

Bydlení

Obě města disponují bytovým fondem v různých částech obce, který podle odpovědných odborů saturuje přítomnou poptávku. Toto zhodnocení subjektivně rozporují někteří respondenti, kteří v důsledku převládajících vztahů mezi majoritou a Romy nemohou najít podnájem mezi nabídkou soukromých pronajímatelů a byty města jsou pro ně často jedinou alternativou. Přitom ve výpovědích institucionálních aktérů často zaznívalo, že za problematické nebyli mnohdy vnímáni samotní nájemníci, ale především početné širší příbuzenstvo, které tyto nájemníky často navštěvovalo a zanechávalo po sobě ve sdílených prostorách nepořádek. Negativní zkušenost se pak promítá do a priori zdrženlivého postoje soukromých pronajímatelů jak shrnuje respondentka v popisu vyjednávání podnájmu: „když

jsem tam volala, všechno jsme domluvili a nebyl problém, ale jakmile uviděli mého přítele, který je tmavší, z pronájmu sešlo. A nezajímá je, že má práci, žádné dluhy... nic.“

V městských objektech vyhrazených pro romské nájemníky se situace komplikuje mimo jiné provázanými rodinnými vazbami, příbuzenskými antipatiemi a vnějškově stigmatizujícím charakterem pojmím se k některým z těchto adres. Některé romské nebo smíšené rodiny (manželství a partnerství) navíc nechtějí žít ve většinově romském sousedství a čekací lhůta na vhodný byt, mimo dedikované adresy, se tím nerealisticky prodlužuje. Z několika výpovědí naopak vyplynulo, že kladné vyřízení žádosti o byt lze urychlit právě specifikací zájmu o podnájem v některém z „romských“ domů. Standardem je v těchto nájemních domech topení na tuhá paliva, které je podle institucionálních autorit preferovanou formou vytápění - jak z praktického, ekonomického hlediska, tak i z jakési vnímané tradiční (romské) perspektivy. Obecně je správní obvod Vítkov charakterizován vyšším podílem staršího bytového fondu, než v jiných částech kraje, stejně jako vyšším podílem bytů, které nejsou trvale obydleny, či jsou využívány spíše rekreačně (jde tedy většinou o soukromé byty).²⁷

Budišov nad Budišovkou disponuje 147 byty v 17 domech, většinou v původní zástavbě z první poloviny 20. století a starší (více než 11% z celkového počtu 1053 bytů²⁸, dalších cca 10 je neobyvatelných). Zhruba 1/3 těchto bytů obývají nájemníci spadající do kategorie sociálně slabých, nikoliv však příslušníci romského etnika. Často jde o lidi s nízkým příjmem. Nájemné se vypočítává z ceny 28,- Kč/m². Smlouva se uzavírá na dobu určitou (3 měsíce) a to jen výjimečně žadatelům s trvalým bydlištěm mimo Budišov nad Budišovkou. Podmínkou je bezdlužnost vůči městu a jeho příspěvkovým organizacím. V posledních dvou letech sáhlo město k soudnímu vyklizení bytu pouze 3x (1x v 2015 a 2x v 2014). Podobná bilance soudních vyklizení bytů je i ve Vítkově.

Město Vítkov privatizovalo zhruba 1/3 bytů v 90. letech a v současnosti disponuje 347 byty ve 44 domech (16,4% z celkového počtu 2120 bytů²⁹). Ve sledovaných lokalitách město pronajímá zhruba 1/5 z celkového bytového fondu města, tedy 51 bytů. Jde o standardní byty v původních cihlových bytových domech, většinou z 50. let 20. století, různých velikostí a kvalitativních parametrů. Aktuálně jsou volné pouze dva z nich a doba pro jeho získání se počítá zhruba na 2 až 4 roky – v pořadníku bylo v době mapování registrovaných cca 150 žádostí o městský byt.³⁰ Nájemné je stanovené na 29.58,- Kč/m² (liší se v okolních obcích, nebo bytech zvláštní kategorie, např. v domově pro seniory). Většinou je s nájemníky

²⁷ Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb MSK 2015 - 2020

²⁸ Statistická ročenka MSK 2015

²⁹ Statistická ročenka MSK 2015

³⁰ Informace pracovníka městského úřadu, účastného jednání bytové komise

uzavírána smlouva na dobu jednoho roku. Těm, u kterých město registruje pohledávky, je smlouva vystavena na 3 měsíce a obnovována, pokud se dlužná částka umenšuje. Na stejnou dobu je vystavována nájemní smlouva i v případech mimořádného přidělení bytu (s podmínkou oprav bytu na vlastní náklady). Po dobu oprav se nehradí základní nájemné a smlouva se při dobré spolupráci prodlužuje na 1 rok.

Situaci socioekonomicky znevýhodněných obyvatel a jejich možnost získat stabilní bydlení komplikují především podmínky stanovené v pravidlech pro přidělování městských bytů, jmenovitě podmínka bezdlužnosti žadatele vůči městu a nutnost složit vratnou jistinu ve výši šestinásobku měsíčního nájmu.³¹ Zatímco první podmínka je často řešena formou splátkového kalendáře, v druhém případě jde často o sumu, která je pro nízkopříjmové skupiny obyvatel nebo osoby pobírající dávky hmotné nouze prakticky nedosažitelná. Žadatelům o rozložení této platby do více splátek se sice zpravidla vyhovuje, přesto představuje tato podmínka značnou zátěž pro finanční rozpočet. Dávky mimořádné okamžité pomoci se na tento případ nevztahují a řešením bývá nejčastěji půjčka od soukromých osob (s nebezpečím lichvy), nebo od nebankovních peněžních společností, půjčujících na relativně vysoký úrok – výsledek je víceméně rovnocenný. Zájemci o městský byt tak nezřídka do podnájmu města vstupují zadlužení – paradoxně právě proto, aby vůbec mohli bydlet.

Budišov nad Budišovkou

Městské byty

Berounská 665, 666 (667) – Jde o nejkontroverznější objekt ve městě, původně sloužící jako ubytovací kapacity pro zaměstnance nedalekého provozu Linaset a.s. Skladba obyvatel se začala měnit v polovině 90. let, kdy sem město začalo stěhovat problémové nájemníky a dlužníky z jiných částí města. Nyní je skladba nájemníků ve vchodech 665 a 666 převážně romská, zatímco vchod č. p. 667 zůstává obydlen majoritními nájemníky. Pozornost budeme věnovat především č. p. 665 a 666. Byty zde jsou standardní 3+1 s topením na tuhá paliva, po 9 v každém vchodě. Momentálně zde žije cca 86 lidí (č. p. 665 – 43; č. p. 666 – 28; č. p. 667 – 15), přičemž v době výzkumu byl v každém vchodě jeden byt prázdný. Společné prostory jsou zanedbané (poštovní schránky rozbité, sdílené prostory sušárny a prádelny zdemolované), přičemž město argumentuje neefektivitou investic do vnějškových oprav a renovací. Z několika výpovědí vyplynuly neodpovídající hygienické podmínky (především

³¹ Viz Pravidla pro evidenci žádostí o byt a postup při uzavírání nájemních smluv k bytům ve vlastnictví Města Vítkova

plíseň) v bytech, nebo bariérové dispozice bytu komplikující péči o osobu blízkou. Okolí domu odpovídá stavu společných prostor uvnitř, i když žádný velký nepořádek v době mapování (únor-květen 2016) v okolí nepanoval. Sousedé si stěžují na hluk dětí, rušení nočního klidu a podobné přestupky proti občanskému soužití (především v letních měsících), řezání topiva v okolí domu, ovšem zásadní problémy neregistrují. Ve stejném smyslu se vyjádřila i pracovnice samoobsluhy potravin nacházející se v těsném sousedství.

Obr. 1

Zdroj: archiv autora

Náměstí Republiky 158, 159 – Dva činžovní domy nacházející se na dolním rohu hlavního náměstí v Budišovce nad Budišovkou. Je zde 22 bytů, které jsou obydlené ve většině majoritními nájemníky, romské rodiny tu jsou pouze 1 či 2. V prvních vchodech (č. p. 158) žije 22 lidí ve 12 bytech, zatímco v druhém (č. p. 159) 24 nájemníků v 10 bytech. Někteří z nájemníků těchto bytů jsou bez stálého zaměstnání, pobírají invalidní důchod, nebo podporu v nezaměstnanosti a i vzhledem k nedobrému technickému stavu některých bytů v těchto objektech se jejich nájemníci nacházejí na pokraji sociálního znevýhodnění.

Domy jsou v původním stavu, čemuž odpovídá stav společných prostor především v č. p. 159, kde nejdou zamknout vstupní dveře. Dříve zde v průchodu měla služebnu městská policie, ta se však přestěhovala na jinou adresu a nyní se podle respondentů stává, že průchod slouží jako toaleta pro veřejnost (poté, co jsou toalety na autobusovém stanovišti dlouhodobě mimo provoz) či místo požívání návykových a omamných látek.

Partyzánská 160 – Činžovní dům stojící v ulici spojující Náměstí Republiky s mostem přes Budišovku, sousedící ob soukromý dům č. p. 161 s domem č.p. 159 na Náměstí Republiky. Má kapacitu 8 bytových jednotek, z nichž je pouze 5 obydleno 23 majoritními i romskými nájemníky. Objekt působí neudržovaným dojem, je průchozí, bez uzamykatelných

vchodových dveří a ze dvora těsně sousedí s ruinami pravděpodobně bývalých skladových a užitkových prostor, které jsou nyní zaneseny odpadem.

Obr. 2

Zdroj: archiv autora

Pivovarská 435 – Jde o bytový dům v těsném sousedství domova pro seniory (č. p. 317), jehož 4 byty ze 7 jsou obydleny romskými nájemníky. Těch je celkem 8 a ve vzájemném soužití se sousedy panuje podle výpovědí klid. Mezi obyvateli tohoto domu a domy v ulici ČSA 320 a Havlíčkovou 363 probíhá čilý kontakt pramenící z přítomných příbuzenských vazeb, v nichž je obtížné se orientovat. Jak to postavil majitel ubytovny na ulici ČSA 320, „skoro všichni jsme tu rodina, nebo nějak příbuzný - pár příjmení se tu pořád opakuje. Jakmile je někdo Olah, nebo Biely/Bílý, je odjinud.“

Obr. 3

Zdroj: archiv autora

Soukromé ubytovací kapacity

Československé armády 320 – Objekt bývalé lesnické ubytovny se nachází nedaleko centra města, v blízkosti je mateřská škola, Středisko volného času a večerka. Dům koupil do soukromého vlastnictví místní podnikatel, který v provozování ubytovny od roku 2009 pokračuje – v přízemí je pět větších pokojů fungujících jako ubytovna s kapacitou 13 lidí (momentálně obsazeno 11 nájemníky), zatímco v prvním patře jsou 2 samostatné byty. V současnosti zde bydlí jedna rodina, matka se 3 dětmi, většina dalších nájemníků jsou Romové. V roce 2016 zde bylo hlášeno 21 osob, ovšem fluktuace bývá nárazově velká, i podle sezónní poptávky. Nájemné je zde stanoveno na 4000,- Kč/os., za dítě polovina. Vlastník využívá institutu zvláštního příjemce dávky a nechává si nájem posílat na vlastní účet, přičemž zbývající sumu (cca 800,- Kč) doplácí nájemníci ze svého. Stav ubytovny je dobrý, mimo jiné i proto, že majitel bydlí hned na vedlejší adrese a udržuje mezi nájemníky disciplínu. Navíc umožňuje svým nájemníkům určitý výdělek/umoření dluhu za nájem, služby atd. prostřednictvím smluvní práce v lese a bývá proto hodnocen velice pozitivně jak mezi nájemníky, tak mezi představiteli města, protože skrze tyto možnosti představuje jakousi přirozenou autoritu (i proto, že velká část ze stávajících nájemníků jsou příbuzní). Dále poskytuje svým klientům asistenci při vyřizování doplatků na bydlení a v dalších kontaktech s úřady, čímž napomáhá vytvářet relativně dobré zázemí a jistotu. V době výzkumu rekonstruoval v Budišově nad Budišovkou další objekty (Generála Svobody 387, 9. května 143), minimálně v jednom případě pro účely nájemního ubytování.

Obr. 4

Zdroj: archiv autora

Havlíčková 363 – Jde o 6 bytových jednotek v objektu vzdáleném jen několik kroků od ČSA 320, které společně se soukromým domem majitele – pronajímatele ubytovny, tvoří jednu kompaktní lokalitu. V době mapování byly pouze 4 zdejší byty obsazené 12 osobami.

Halaškovo náměstí 32 – Jedná se o 5 bytových jednotek provozovaných vítkovským podnikatelem jako soukromé byty k pronájmu od roku 2011. Ačkoliv jsou umístěné na náměstí, jsou přístupné pouze z opačné strany (z ulice Na Sídlišti). Dispozičně jsou byty ve velikostech 1+1, 2+1 a 3+1 a obývá je cca 25 většinou romských nájemníků. Nájemné je jako v předchozím případě 4000,- Kč/os. zasílané z ÚP ČR přímo na účet majitele a doplácené ze zbylých prostředků. Nájemníkům je umožněno zřídit si zde trvalé bydliště, přičemž někteří z nich mají podanou žádost na přidělení městského bytu.

Halaškovo náměstí 33 – Jedná se o 2 bytové a 3 ubytovací jednotky v prvním patře nad TipSport barem a pivnicí. Vlastníkem je v tomto případě jiná osoba než v případě vedlejšího objektu, zároveň provozovatel zařízení na stejné adrese, podle insolventního rejstříku momentálně před rozhodnutím o úpadku. Cca 8 nájemníků je jak majoritních, tak Romského etnika.

Vítkov

Městské byty

Husova 630, 631 – Jedná se o dvoupatrové (přízemí a dvě patra) činžovní domy v ulici vedoucí z jednoho rohu náměstí. Všechny jsou standardně velikosti 2+1, po 6 bytech v každém vchodě. Žije zde 67 nájemníků (z toho 19 dětí), převážně Romů, včetně několika vícečetných rodin, čítajících 11, 10, 9, 8 a 2x 7 členů domácnosti. Domy prošly nedávnou rekonstrukcí (nová fasáda) a patří za relativně prominentní romskou adresu.

Obr. 5

Zdroj: archiv autora

Opavská 18 – Klasický činžovní dům je jako v předchozím případě v těsné blízkosti náměstí Jana Zajíce a stojí v řadě obdobných činžovních domů. Zdejších 23 nájemníků, z toho pouze 6 dětí, obývá 9 bytů o různých velikostech, ovšem většinou jsou zde byty velikosti 2+1. Etnicita nájemníků je jak Romská, tak majoritní.

Klokočovská 223 – Objekt se nachází v blízkosti vlakového nádraží. Jde o rohový bytový dům v horším technickém stavu, se 6 jednotkami velikosti 2+1 a 2x 1+1. Je obývaný 24 většinou romskými nájemníky (z toho 9 dětí), přičemž v jednom z bytů velikosti 2+1 žije 9-členná rodina.

Obr. 6

Zdroj: archiv autora

Švermova 220 – Objekt se nachází za rohem od předchozí adresy směrem k centru, vedle stanice záchranné služby. 17 zdejších nájemníků (z toho 10 dětí) obývá 4 byty, až na jeden o velikosti 2+1 jsou všechny 1+1. Většinou jde o mladé romské rodiny.

Obr. 7

Zdroj: archiv autora

Komenského 146 – Tento samostatný bytový dům se nachází v těsné blízkosti vítkovské ZŠ a Gymnázia Komenského a sousedí s budovou tělocvičny a průmyslovou zónou. Má vlastní zahradu a nájemníci si pronajímají i další plochu v blízkosti domu. 23 nájemníků, z toho 11 dětí, obývá 5 bytů o velikosti 2+1 a jeden 3+1. Ve většině zde bydlí Romové.

Obr. 8

Zdroj: archiv autora

Oderská 182 – Jde o menší bytový dům nacházející se mezi skalním masivem a hlavní silnicí. Ve 3 bytech bydlí 14 lidí, z toho 6 dětí, ve většině Romové. Dům je nevhodně dispozičně řešen a nájemníci jednoho z bytů musejí na WC a do koupelny docházet do druhého bytu přes chodbu. Fluktuace zdejších nájemníků je vysoká (dříve bydlelo ve zdejším 3+1 14 lidí), stejně jako provázanost rodinných vazeb. Jde také o adresu s největší

koncentrací dluhů za nájemné a soudní poplatky, protože mají všichni zdejší nájemníci uzavřenou smlouvu pouze na 3 měsíce.

Obr. 9

Zdroj: archiv autora

Oderská 542, 543 – Rohový bytový dům na křižovatce ulic Oderská a Křížová má po 2 a 5 bytech o velikosti většinou 1+1, ve třech případech 2+1. Žije zde 25 nájemníků, z toho 12 dětí. Nájemníci jsou příslušníci 3 generací jedné rodiny, ve většině Romové.

Obr. 10

Zdroj: archiv autora

Vodní 635 – Objekt se nachází v ulici paralelní s náměstím Jana Zajíce (tedy těsně vedle centra), naproti ZUŠ Vítkov. Má charakter rodinného domu a zdejších 5 bytů obývá 13

nájemníků většinou Romské etnicity. Pouze jedna domácnost má dluh na nájmu a smlouvu na 3 měsíce.

Město Vítkov disponuje ještě dalšími ubytovacími kapacitami – nedaleko centra města provozuje azylovou ubytovnu³² určenou pro dočasné ubytování osob v krizi s kapacitou 4 lůžka a časovým omezením délky pobytu. Dále provozuje přes svou příspěvkovou organizaci Technické služby ubytovnu na ulici Oderská 902 sousedící se zdejším motoklubem. Slouží jako komerční služba s kapacitou 7 osob a nesouvisí s ubytováním sociálně znevýhodněných. Podle dat poskytnutých úřadem práce jsou přesto na tuto adresu vypláceny dávky HN (specificky příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení).

Soukromé ubytovací kapacity

Opavská 24, 25 – Více objektů v jednom shluku se nachází na jedné z hlavních ulic na rohu mezi autobusovým stanovištěm a obchodním domem Penny (přes ulici). V těsném sousedství objektu se nachází zastavárna a herna. Ubytovnu tvoří „pouze“ 9 pokojů v hlavní budově, zatímco další blíže nezjištěný počet bytových jednotek je rozmístěn do spodního a horního podlaží stejného objektu a do objektů sousedních. Do většiny z nich se vchází hlavním vchodem/bránou z hlavní ulice, jeden z bytů (č. p. 24) má samostatný vchod. Na ubytovně bydlí 16 lidí, což je maximální kapacita, z čehož 10 je zde víceméně dlouhodobě. Jde ve většině o příslušníky majority, muže ve vyšším věku, podle sociálního odboru „se zkušeností životního selhání“. Z 9 pokojů jsou 2 třílůžkové, 3 dvoulůžkové a 4 jednolůžkové, přičemž všichni obyvatelé sdílejí 2 toalety na chodbě, z nichž jedna je spojená se sprchou. Sdílená je i kuchyň. Pračka i lednička v erárním vybavení nejsou a jsou privátně sdílené na základě „dobrých vztahů“ mezi ubytovanými. Alarmující jsou zde panující hygienické podmínky (teplá voda tekoucí jen v dané hodiny, výskyt štěnic, svrabu a vší³³), jejichž kontroly z města a hygienické stanice zatím nevedly k uspokojivým výsledkům a efektivním protiopatřením. Nájemníci ubytovny nebyli příliš sdílní z obavy před reakcí pronajímatele, kterým podle jejich slov neváhá při porušení kázně vypovědět smlouvu.

Další obyvatelé objektu, kterých je cca 63 (ke konci roku 2015 zde bylo 75 lidí³⁴), bydlí v prostorách zkolaudovaných jako byty přístupné z ulice a ze dvora objektu. Protože jsou nájemníci soukromých bytů téměř stoprocentně Romové, zatímco klienti ubytovny v prvním

³² Tato však není registrovaná jako sociální služba

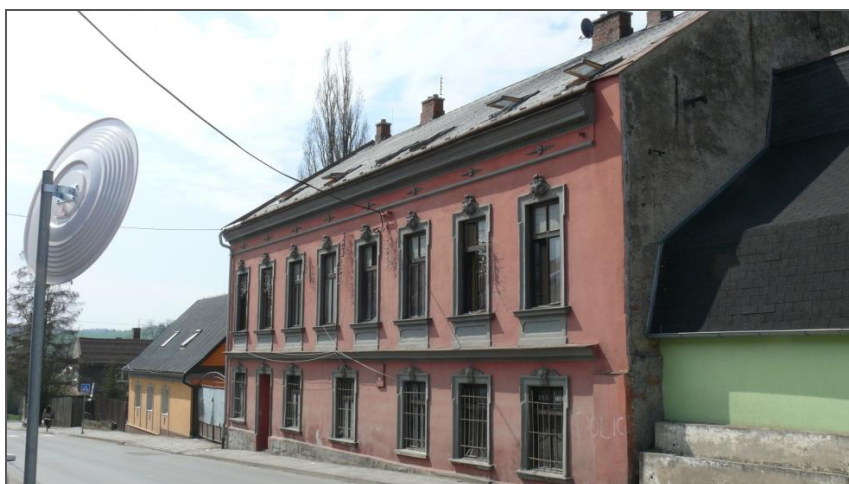
³³ Více viz kapitola Zdraví

³⁴ Zdroj: Městský úřad Vítkov

patře objektu č. p. 25 jsou zase většinou z majoritní společnosti, neudržují spolu příliš těsné vazby (výhrady vůči způsobu života, hygienickým návykům atd. – jeden z obyvatelů ubytovny popisoval Romy jako „ty naše indiány“). To je pravděpodobně jeden z důvodů, proč se štěnice a další hmyz a roztoči zatím nerozšířily do zbytku objektu, případně dalších adres po městě.

Obr. 11

Zdroj: archiv autora

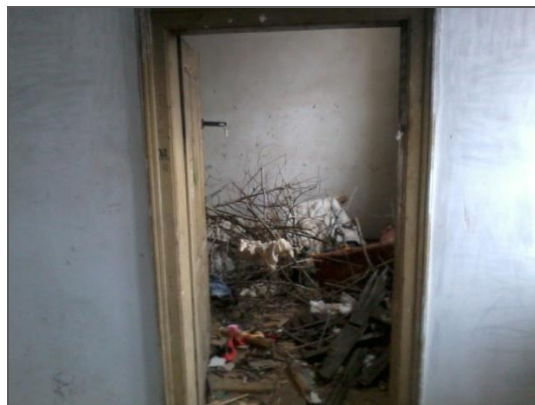
Další soukromé ubytovací kapacity, např. kapacity SDB Rozvoj Opava, které vlastní, nebo spravuje podstatné množství bytů na vítkovských sídlištích, se nepodařilo ověřit.

Černá ve Slezsku

Soukromé ubytovací kapacity

Objekt č.p. 8 – Samostatně stojící objekt, zkolaudovaný jako bytový dům, se nachází v centru obce. Vlastní jej stejný majitel (Miroslav Zdráhal) jako ubytovnu ve Vítkově na Opavské 25 a řadu dalších podobných objektů v regionu (Lipník nad Bečvou, Bruntál). Po nedávných požárech je zvenku nově omítnutý, ovšem interiér je ve špatném stavu – nepoužívané místnosti plné odpadu, ohořelé stěny, nefunkční světlo na chodbách atd. Celkový počet zde žijících obyvatel není ověřený, ale odhaduje se kolem 48, přičemž objekt je zkolaudován pro 13 nájemníků. Nájemníci jsou téměř výlučně Romského etnika, extrémem je rodina bez otce (toho času ve výkonu trestu) s 9 dětmi v bytě 2+1.

Obr. 12 a 13

Zdroj: archiv autora

Ubytovna č. p. 21 – Jde o ubytovnu provozovanou již 11 let místním manželským párem, který obývá stejný objekt. Ubytovna má kapacitu 19 osob a je rozdělena na 2 části – v první polovině jsou 1 dvoulůžkový a po 2 dvoulůžkových a třílůžkových pokojích, v druhé polovině je pak 9 lůžek – každé 2 pokoje mají společnou kuchyň, 2 pokoje jsou bezbariérové. Nájemné je stanoveno na 4300,- Kč/os. bez dalších poplatků. Klientela je smíšená, ovšem převažují jednotlivci, muži ve středním a vyšším věku (14 lidí). V nájmu je zde jediná rodina s dítětem z Vítkova, která zde bydlí již 3 roky. Majitelé se podle vlastních slov soustředí spíše na majoritní a profesionální klientelu, začínali jako ubytovna pro zaměstnance nedaleké pily. Zhruba jedna třetina ubytovaných jsou „samoplaticí“ klienti – hradící náklady bez využití příspěvku/doplatku na bydlení.

Shrnutí

Zásadním problémem se, především ve Vítkově, jeví nedostatečná otevřenost obecního (potažmo i soukromého) trhu s podnájmy, specificky pro nízkopříjmové a zvláště pak romské občany. Problematické je především zarámování situace restriktivní politikou města soustředící Romy na specifických adresách, do konkrétních domů. Nedostupnost nesegregovaného bydlení pro romské žadatele vede k polarizaci obyvatel na „naše“ a „ty druhé“ a vytváří prostředí, ve kterém nelze účinně vyvracet mýty o životním stylu a standardu obyvatel závislých na dávkách hmotné nouze a státní sociální pomoci, mladých romských, či vícečetných rodin. Tato koncentrace vytváří dále specifické problémy v soužití, kumuluje drobnou kriminalitu a napomáhá paušalizaci a stigmatizaci Romů jako skupiny (etnika). Částečně je tato situace dále prohloubena obecným nedostatkem bytového fondu (ve Vítkově) či jeho špatným stavem (Budišov). Chybějí kapacity pro konkrétní skupiny obyvatel (startovací, garantované, sociální a další), ve kterých by tito lidé měli při splnění transparentních podmínek zajištěné bydlení na dostatečně dlouhou dobu, by významně napomohly k zajištění stability a v propojení s poskytovanými sociálními službami podpořily

nastartování procesu integrace do většinové společnosti.

Ústředním problémem je také přítomnost soukromých ubytoven a soukromých bytů (bytových domů) pronajímaných příjemcům dávek hmotné nouze. Zdejší prostředí neumožňuje autoritám udržovat efektivní přehled o situaci místních nájemníků, kteří jsou navíc nezřídka udržováni jejich pronajímateli ze zjištěných důvodů v pasivitě pod pohružkou ztráty bydlení. Protože jsou ubytovny často poslední možností před bezdomovectvím, nedostatek jiných alternativ je pro zdejší klienty a jejich volbu rozhodující.

Sociální dávky

Podíl domácností pobírajících dávky SSP a HN je v lokalitě i v dlouhodobých srovnáních vysoký. Jako takový je nejednoznačným indikátorem sociálního znevýhodnění specifických skupin obyvatel a poukazuje spíše na znevýhodnění území ORP Vítkov jako celku. Nárůst vyplácení dávek hmotné nouze koliduje s průběhem ekonomické krize počínající 2007 – 2008, který pokračoval konsekutivně dalších několik let. V letech 2010 a 2011 došlo v rámci POU Vítkov k největšímu nárůstu počtu vyplacených dávek hmotné nouze v Moravskoslezském kraji (společně s POU Odry a Bílovec).^{35, 36}

Pobočka KrP ÚP Opava sídlí ve Vítkově a vyplácí příspěvek na živobytí v první polovině měsíce, zatímco v druhé polovině měsíce probíhá výplata doplatku na bydlení. Tímto způsobem se úřad snaží fázovat příjmy a zamezit přílišnému utrácení svých klientů po vyplácení dávek. Počet příjemců dávek hmotné nouze není přesně specifikován – v roce 2015 bylo celkem vyplaceno 6886 dávek příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení v celkové výši 30 335 325,- Kč. V letošním roce bylo doposud (k 31. 3. 2016) vyplaceno 1713 dávek v celkové výši 7 300 373,- Kč.

Statistiky vyplacených dávek mimořádné okamžité pomoci uvádí tabulka 3. Jako problematické uvedla pracovnice ÚP ČR posuzování odůvodnitelnosti požadovaných nákladů nejen ze subjektivní perspektivy kolegyň, které žádosti vyřizují, ale především z nejasnosti legislativního výkladu, který se může interpretovat různými způsoby. To se může týkat například využitelnosti dávky na úhradu nezbytného jednorázového výdaje pro potřeby pokrytí cestovného na dojíždění do školy. Z těchto individuálních disparit pak často pramení fámy o tom, že specifické skupiny obyvatel mají prioritní přístup k některým dávkám hmotné nouze.

³⁵ Socioekonomický atlas MSK 2012

³⁶ Studie sídelní struktury Moravskoslezského kraje 2012

Tabulka 3 uvádí počty vyplacených dávek mimořádné okamžité pomoci za rok 2015 a první kvartál letošního roku – přibližnou extrapolací těchto hodnot získáme hrubou hodnotu očekávatelných počtů dávek pro zbytek roku, které se nijak zásadně neliší od předchozího období.

Dávky mimořádné okamžité pomoci	2015	Od 1. 1. 2016 do 31. 3. 2016
na úhradu nezbytných nebo odůvodněných nákladů	118 dávek 588 151,-	32 195 354,-
na úhradu nezbytného jednorázového výdaje	12 30 554,-	0 0
z důvodu ohrožení osoby sociálním vyloučením	4 4000,-	1 1 000,-
na odůvodněné náklady dítěte	119 222 888,-	11 12 738,-

Tabulka 3

Zdroj: ÚP

Provozovatele místních ubytovacích zařízení hodnotí ÚP ČR jako poměrně korektní a jejich ceny jako sice nadsazené, ovšem teoreticky kompenzující ostatní náklady na provoz objektů. Celkový počet dávek doplatku na bydlení vyplácených na ubytovací zařízení je 40. Z tohoto počtu bylo vyplaceno 22 dávek se souhlasem obcí (podle § 33 zákona č.111/2006 Sb.), zbylých 18 pak bylo vyplaceno i přes nesouhlas obcí.³⁷

Ubytovací zařízení	Počet vyplácených dávek doplatku na bydlení (celkový počet osob)
Ubytovna Opavská 25, 749 01 Vítkov	15 (16)
Ubytovna, Halaškovu nám. 33, 747 87 Budišov nad Budišovkou	5 (8)

³⁷ Což je citlivý moment v rámci spolupráce ÚP a obcí, který nenastavuje nejvhodnější podmínky pro společnou koordinaci postupu proti sociálnímu vyloučení. Je to však rozhodnutí plně v pravomoci ÚP, které pouze přihlíží ke stanovisku obce a řídí se vlastní metodikou u případů hodných zvláštního zřetele.

Ubytovna, Čermná ve Sl. 21, 749 01 Vítkov	11 (19)
Ubytovna, Československé armády 320, 747 87 Budišov nad Bud.	8 (13)
Ubytovna na hřišti, Sportovní 148, 742 36 Jakubčovice nad O.	1

Tabulka 4

Zdroj: ÚP ČR

Z tabulky 4 je vidět, že prakticky všechny ubytovny (kromě té v Jakubčovicích nad O., kterou nezahrnujeme do mapování) mají tendenci ubytovávat většinu nájemníků pobírajících doplatek na bydlení. U ubytovny na ČSA 320 v Budišově nad Budišovkou je tento rozdíl asi největší, kdy na 8 klientů s doplatkem na bydlení připadá 6 platících jiným způsobem. Bohužel obdobná data vztahující se k soukromým bytům dostupná nejsou, ale lze se důvodně domnívat, že v soukromých bytech těchto pronajímatelů by bylo procento nájemníků pobírajících doplatek na bydlení ještě vyšší.

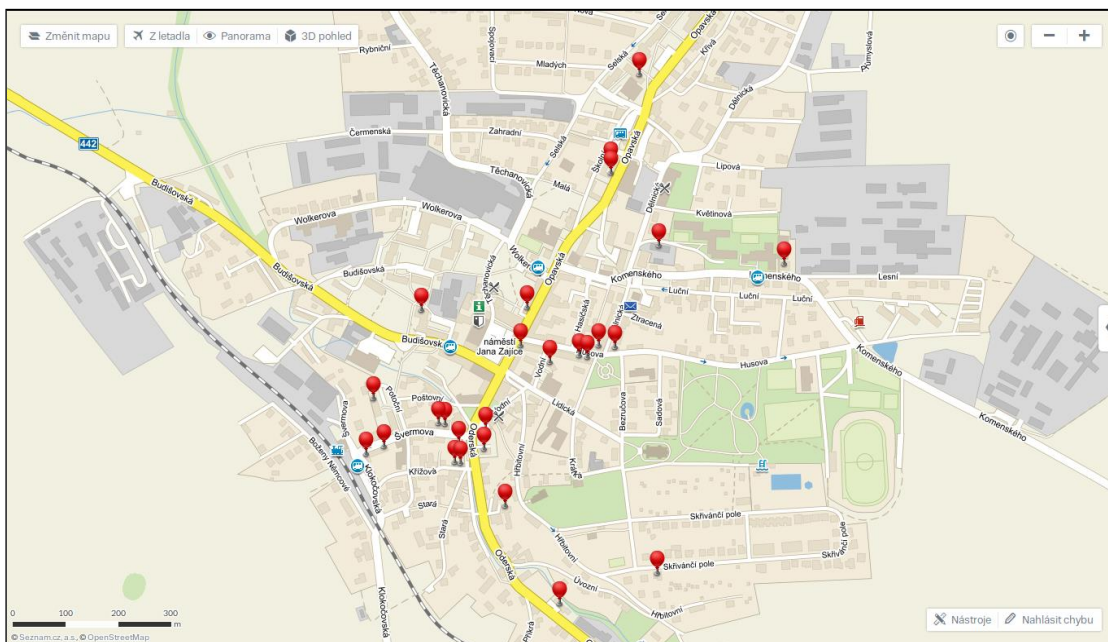
Čermná ve Slezsku se objevuje ve zprávě GAC 2015 mezi obcemi s nejvyšší mírou podílu domácností pobírajících příspěvek na živobytí v ČR (v letech 2010-2011) – tento podíl je 0,141 a lokalizační kvocient (o kolik místní hodnota překračuje republikový průměr) je 6,319. Ze stejného zdroje je i informace o počtu 7 obcí v rámci ORP Vítkov s dvojnásobkem průměrné hodnoty podílu domácností pobírajících příspěvek na živobytí (v letech 2010 a 2011). Ve stejném období je v rámci ORP Vítkov registrováno 5 obcí, v nichž je podíl domácností pobírajících doplatek na bydlení více než dvojnásobný oproti zbytku ČR. Takové rozšíření by volalo po nutnosti zahrnout mezi sociálně znevýhodněné či vyloučené značné procento z místních obyvatel a významně by ovlivnilo schopnost pracovat se sociálním znevýhodněním jako s indikátorem majícím identifikovat nejpotřebnější skupiny obyvatel. Je jistě nutné brát na tento ukazatel zřetel jako na formativní aspekt místní situace, ovšem z praktického hlediska bude pravděpodobně potřeba nastavit podrobnější a více detailní perspektivu, v jaké by bylo dobré zdejší sociální realitu analyzovat.

Ve výpovědích respondentů z řad majority se běžně objevuje tvrzení, že Romové mají snazší přístup k dávkám hmotné nouze. I mezi Romy samými se opakoval poukaz na „ty druhé Romy“, kterým byla přiznána např. dávka mimořádné okamžité pomoci na nákup nového vybavení do domácnosti, i když jim samotným, například na novou ledničku, nikdo peníze nedal a všichni vědí, že „tamti už mají dva gauče, tak k čemu chtějí třetí?“ Přednostně se v tomto kontextu objevují jako „tamti“ obyvatelé ubytovacího komplexu na Opavské č. p. 24 a 25, kteří podle těchto respondentů ani nedokládají nákup uvedeného vybavení povinnými

úctenkami – jinými slovy „si chodí pro cca 34 000,- Kč, na které mají každoročně nárok“ a kritérium nutnosti je v některých případech obtížně prosaditelné, případně spočívá na odhadu konkrétní pracovnice/pracovníka ÚP ČR. Vedoucí ÚP ČR však rezolutně popřela dvojí přístup k vyplácení těchto dávek s tím, že všichni mají stejné parametry a veškeré dávky MOP se vyplácejí na protiúčet. Disproporce mezi vyplácenými dávkami hmotné nouze romským a majoritním klientům je podle ÚP ČR taktéž fáma. Svou roli zde může sehrávat i celková komplikovanost systému, ve kterém je obtížné se orientovat a mít ponětí o dostupných kombinacích a možnostech podpory. S tím souvisí i neinformovanost některých klientů o nutných zákonných náležitostech, které se k nároku na tu kterou dávku vztahují, což je částečně saturováno asistencí pracovníků sociálního odboru. Personální poddimenzování jak sociálního odboru, tak ÚP ČR se na tomto stavu podepisuje a v rámci řešení se nabízí jejich posílení skrze vhodně zaměřené poradenské a asistenční služby. Při bližším pohledu na adresy dávek vyplácených ÚP v posledním sledovaném období je patrné, že jejich příjemci se zdaleka neomezují pouze na lokality vytipované městem jako problémové.

Mapa 4

Adresnost dávek hmotné nouze - Vítkov

Zdroj: ÚP ČR

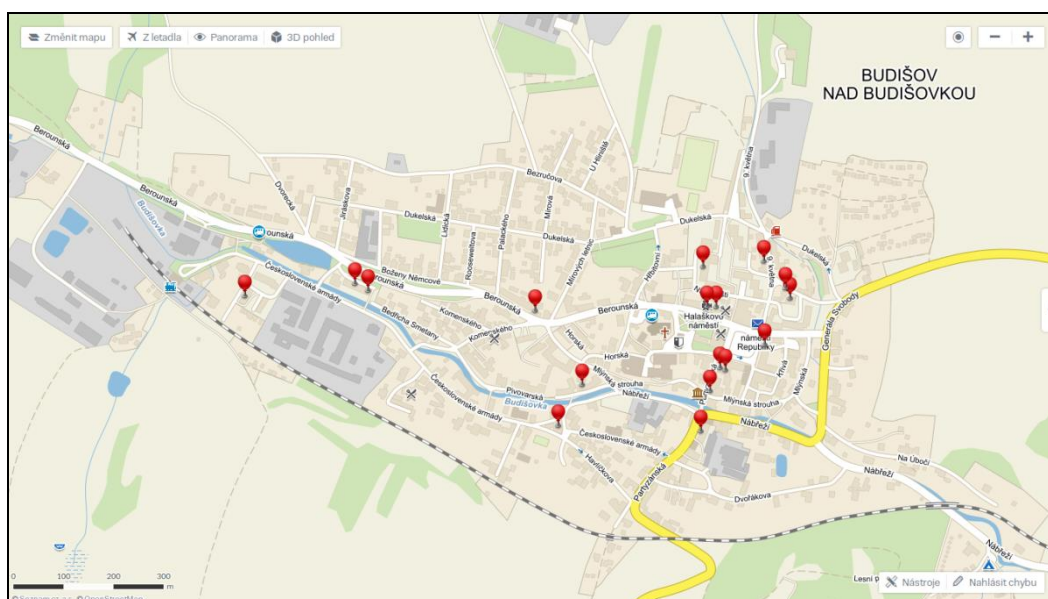
Nejčastěji vyplácenými dávkami ve sledovaných obcích jsou příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, které putují celkem na 51 míst. Ve Vítkově jde o 26 adres, z nichž pouze méně než polovina (12) patřila k těm předem specifikovaným. Je třeba zdůraznit, že tento počet se

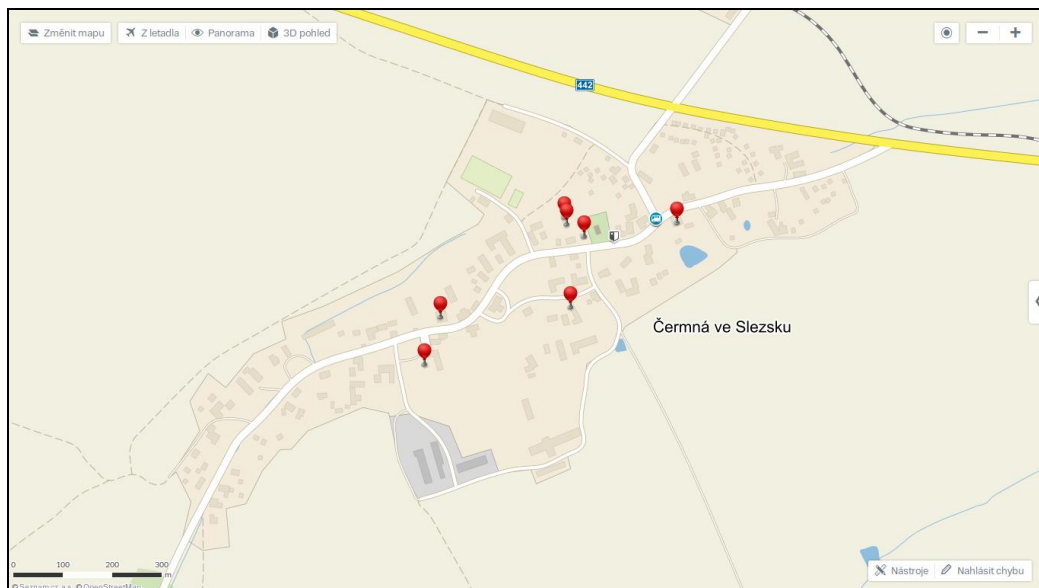
týká adres (popisných čísel) a nikoliv fyzických příjemců dávek – ve skutečnosti může být v této části adres zahrnuta většina příjemců dávek. Reálný počet, respektive jejich distribuce po městě, je však předmětem ochrany osobních údajů. Lze však vyvozovat, že problém hmotné nouze se zdaleka netýká jen obyvatel předem specifikovaných adres – městských bytů a budí pozornost až v případě, kdy se kombinuje s dalšími indikátory sociálního vyloučení, jako je dlouhodobá nezaměstnanost, zvýšená kriminalita, vysoká absence dětí ve škole apod.

V Budišově nad Budišovkou je tento poměr obdobný, i když méně symetrický – z 18 adres se 11 shoduje s těmi předem specifikovanými, ať již v majetku města, či soukromými.

Mapa 5 Adresnost dávek hmotné nouze – Budišov nad Budišovkou Zdroj: ÚP ČR

V Budišově se velkou měrou na počtu příjemců dávek podílejí obyvatelé ubytoven a soukromých bytů specifických pronajímatelů - minimálně na 4 adresách. Zbytek tvoří obyvatelé městských bytových domů a soukromých objektů, které však město jako „problémové“ nevnímá.

Mapa 6 Adresnost dávek hmotné nouze – Černá ve Slezsku Zdroj: data ÚP ČR

Zde se adresnost příjemců dávek setkává s objekty specifikovanými obcí pouze ve dvou případech z celkových 7 adres příjemců dávek. V obou případech jde o „ubytovny“, respektive jednu ubytovnu (č. p. 21) a jeden bytový dům (č. p. 8). Zbylých 5 adres se nachází většinou v soukromých rodinných domech a až na jeden případ kombinují příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, případně další dávky. Ve dvou případech (z nichž jeden je v č. p. 8) jde o kombinaci příspěvku na péči a příspěvku na mobilitu, vypovídající o přítomnosti osob v dlouhodobě nepříznivém zdravotním stavu (držitelům ZTP, nebo ZTP/P). Zajímavé je, že na třech z pěti městem vytipovaných adres (kromě „ubytoven“) nejsou registrované žádné dávky hmotné nouze a „problémovost“ je zde patrně definovaná jinými parametry, než hmotnou (finanční) nouzí.

Shrnutí

Celý region je postižen dlouhodobě zvýšenou závislostí místních obyvatel na sociálních dávkách a limituje tak jejich vnímání jako zřetelného indikátoru sociálního vyloučení. Plošný nárůst počtů osob pobírajících sociální dávky (dávky hmotné nouze) je ukazatelem, společně s dalšími souvisejícími jevy (nárůst nezaměstnanosti a zadluženosti), přesahujícím stereotypně vnímané kategorie lidí, jimž jsou tyto symptomy tradičně připisované.

Jako zosobnění skupiny příjemců dávek jsou často vnímáni obyvatelé soukromých ubytoven (bytových domů), kteří se mohou v důsledku nepříznivých životních okolností ocitát v situaci, kdy pro ně život na ubytovně představuje nejlepší (nejstabilnější) možnost. Často jsou tito

lidé pronajímateli nuceni setrvávat v pasivitě (např. v hledání zaměstnání), protože výplata dávek HN představuje vyšší a stabilnější zdroj příjmu pro pronajímatele, než nejistý výdělek nájemníků.

Z analýzy dat z Úřadu práce ČR dále vyplývá, že podstatná část obyvatel pobírajících dávky hmotné nouze (doplatek na bydlení, příspěvek na živobytí) se neshoduje s těmi, kteří žijí na sledovaných adresách a kteří jsou vnímáni jako problémoví. Jinými slovy kategorie lidí, kteří se ocitají na hranici chudoby (vyloučení), sahá dále za hranice etnicity, či aktuálně vnímané „problémovosti“. Nejen že o této skupině lidí nepanuje větší povědomí, bez cílené práce s nimi hrozí situace přerůst v širší společenský problém.

Tato skutečnost dále poukazuje na poptávku po spektru terénních i ambulantních sociálně aktivizačních, vzdělávacích a rekvalifikačních službách, asistujících lidem v obtížných socioekonomických podmínkách a zabraňujících jejich propadu do chudoby, pasivity a závislostí.

Sociální práce a sociální služby

V rámci terénní a sociální práce jsou ve Vítkově zaměstnány dvě pracovnice na 1,7 úvazku, zatímco v Budišově n. B. zajišťuje veškerou agendu jedna pracovnice úřadu. Vítkovský sociální odbor tak ve Vítkově, Čermné ve Slezsku i v Budišově nad Budišovkou prakticky řeší vše, kromě projednávání [místních] přestupků, evidence a vymáhání dluhů za místní přestupky, pomoci občanům při podávání žádostí o umístění v domovech důchodců, ústavech sociální péče, domech s pečovatelskou službou a pomoci občanům v oblasti sociálního zabezpečení (v případě Budišova nad Budišovkou). Kromě dvou terénních pracovnic a vedoucí odboru jsou zde dále zaměstnány dvě pracovnice OSPOD, jedna kurátorka pro mládež a jedna pracovnice mající za starosti opatrovnictví.³⁸

V komunitním plánu města Vítkova pro období 2015 – 2020 je registrováno 6 poskytovatelů sociálních služeb ve smyslu zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, z nichž je polovina víceméně místních - jedná se většinou o pobytové služby, nebo sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče. Komunitní plán je zpracován pro město Vítkov a zbylých 11 obcí tento dokument postrádá³⁹, nebo v něm není zahrnutá. Větší

³⁸ Stejná pracovnice je ve strategických dokumentech města i kraje uvedena jako kontaktní osoba vykonávající agendu romského poradce.

³⁹ Sociální služby a související/návazné služby poskytované na území celého ORP jsou uvedeny v Katalogu sociálních a souvisejících služeb města Vítkova 2016.

část z přítomných sociálních služeb se orientuje na seniory a osoby se zdravotním postižením a jde o terénní i pobytové služby sociální péče.

Další poskytovatelé nabízí především specializované poradenské služby: MATANA Krnov provozuje poradnu rané péče, opavská Eurotopia o.p.s. nabízí sociálně/pracovně-právní poradenství a programy pro školy a Občanská poradna Charity Opava poskytuje ambulantní odborné sociální poradenství. Nutnost dojíždět, především v případech vyžadujících opakované návštěvy, může důvodně představovat bariéru reálně znepřístupňující tyto služby rizikovým skupinám obyvatel. To samé platí v případě klubu Zvoneček z Oder nabízející za úplatu službu denního centra a sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi ohroženými sociálním znevýhodněním a rizikovým způsobem života. Obě služby jsou primárně určeny rodinám s dětmi s chronickým, či kombinovaným postižením, kde se komplikovanost dopravy projevuje ještě výrazněji.

Jako doplňující služba působí akreditované dobrovolnické centrum Elim Opava o.p.s. zprostředkovává dobrovolnické služby v rámci ORP Vítkov, jmenovitě v Dětském domově v Melči a v Radkově, v domovech Vítkov a Letokruhy v Budišově nad Budišovkou, respektive v chráněném a podporovaném bydlení, nebo v SVČ ve Vítkově.

V jednom z rozhovorů s představitelem vítkovské instituce padla zmínka o organizaci Tulipán o.s.⁴⁰, která měla před několika lety začít poskytovat sociálně-právní poradenství ve Vítkově, posléze i realizovat nízkoprahový klub pro děti a mládež. I přes vstřícné kroky ze strany města (poskytnutí prostor za symbolický pronájem) se však nakonec nic nezrealizovalo a z celé anabáze bylo cítit zklamání.

Sociální služby	Druh	Forma poskytování	Poskytovatel
Pečovatelská služba	Sociální péče	Terénní	Charita Odry
Domov pro seniory	Sociální péče	Pobytová	Domov Vítkov
Sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče	Sociální péče	Pobytová	Léčebna pro dlouhodobě nemocné Klokočov
Chráněné bydlení	Sociální péče	Pobytová	Zámek Dolní Životice
Podpora samostatného bydlení	Sociální péče	Terénní	Zámek Dolní Životice
Domov se zvláštním režimem	Sociální péče	Pobytová	Domov Vítkov
Sociální rehabilitace	Sociální prevence	Ambulantní Terénní	Fokus Opava
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	Sociální prevence	Ambulantní	SVČ Vítkov
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	Sociální prevence	Ambulantní Terénní	SVČ Vítkov

⁴⁰ Jde o organizaci působící lokálně v obci Horní Suchá (mezi Ostravou a Českým Těšínem) poskytující v současnosti registrované sociální služby odborného sociálního poradenství a terénní program

Tabulka 5

Poskytovatelé sociálních služeb Zdroj: SPRSS Vítkov 2015-

2020

Sociální služby pro seniory

Město Vítkov provozuje Dům s pečovatelskou službou (11 bytů) a Dům pro seniory⁴¹ (6 bytů), což je doplněno krajskou příspěvkovou organizací Domov Vítkov kombinující služby domova se zvláštním režimem a domova pro seniory. Zařízení momentálně prochází rekonstrukcí, po které dojde ke snížení kapacity na cca 80 míst, což je vzhledem k již nyní napjatým kapacitám v ostatních zařízeních a dlouhým čekacím lhůtám na umístění velmi nepříznivá perspektiva. Vzhledem k demografickému vývoji v regionu je zcela pochopitelné silné zastoupení sociálních služeb pro seniory – 2356 z celkových 5806 obyvatel (40,58%) je ve věku nad 50 let, z čehož 1081 je starších 65 let včetně.⁴² To představuje 18,6% procent místních obyvatel, což je o málo více jedno procento vyšší, než činí celorepublikový průměr.⁴³ Lze také s jistotou předpokládat nárůst počtu seniorů v dalších letech, což představuje výzvu v plánování koncepce sítě sociálních služeb vzhledem k stabilnímu odlivu mladých lidí z regionu.

V Budišově nad Budišovkou dosud saturují poptávku po sociálních službách pro seniory krajský Domov Letokruhy, poskytující službu domov se zvláštním režimem (orientující se na klienty diagnostikované onemocněním demencí a Alzheimerovou chorobou) s kapacitou 45 lůžek a městem spravované domy s pečovatelskou službou s celkovou kapacitou 18 bytů (15+3). Všechny tyto služby jsou určené primárně pro trvale bydlící obyvatele Vítkova/Budišova nad Budišovkou a jejich místních částí.

V Budišově je momentálně perspektivní plán soukromého subjektu na transformaci objektu bývalé školní družiny (Berounská 379) na cca 10 bytů pro seniory (projekt je podle informací městského úřadu nyní ve fázi schvalování).

Ve všech zařízeních s pečovatelskou službou zajišťuje tuto službu Charita Odry, která dále v obou městech provozuje půjčovnu kompenzačních pomůcek. V krajských pobytových zařízeních se nájemné pohybuje do 10 000,-/měs, zatímco v obecních DPS a domovech s pečovatelskou službou je nájem nižší.⁴⁴ Přestože platební neschopnost klientů těchto zařízení není shledávána jako výrazný, nebo častý problém, vyloučeno to není a vzhledem ke stávající kapacitní naplněnosti zařízení hrozí, že takoví lidé skončí na ubytovně. Tuto

⁴¹ Tato instituce není registrovanou sociální službou podle zákona 108/2006 Sb.

⁴² Zdroj: ČSÚ - údaj z 31.12.2015.

⁴³ Zdroj: ČSÚ – počítáno podle údaj z 31.12.2013.

⁴⁴ ve Vítkově je téměř poloviční sazba za m² (15,22,-).

eventualitu dokládá případ muže (60+), kterého propustila LDN v Klokočově a kvůli nedostupnosti jiného vhodného bydlení jej musely pracovnice sociálního odboru ubytovat na ubytovně na Opavské ul. 25. Muž pobírá pravidelný (a podle informací soc. odboru nijak malý) důchod, má vlastní úspory, přesto v dané situaci hledá jen obtížně řešení.

Z tohoto výčtu je zřejmé, že oblast služeb pro seniory je jednak kapacitně nedostačující, což se projevuje už nyní v dlouhých čekacích dobách – například domov Letokruhy registruje téměř tolik zájemců o jejich službu, že by mohl svou kapacitu zdvojnásobit. Zároveň zde není dostatečná nabídka rozšiřujících (sociálních) služeb – cokoliv od denního centra, odlehčovacích služeb, či sociálně aktivizačních služeb pro seniory, které by bylo podle specificky zmapované poptávky vhodné nabídnout.

Návazné služby pro seniory (již nespádající pod regulaci zákona o sociálních službách), dále realizuje Klub důchodců a Svaz postižených civilizačními chorobami, kteří organizují pravidelný program i jedinečné aktivity. Jakkoliv mají podporu města, potýkají se s nedostatkem financí pro dostatečné pokrytí celého regionu v měřítku, v jakém by to bylo možné a vhodné.

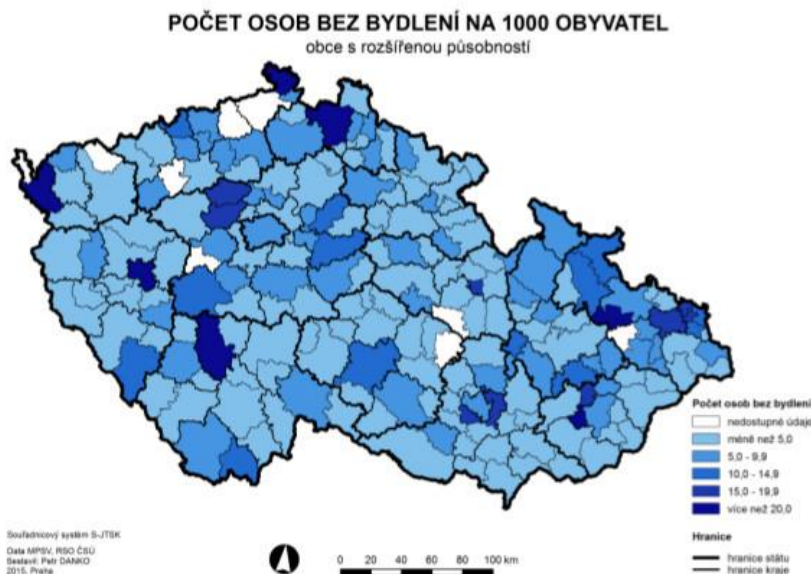
Sociální služby pro rodiny s dětmi, děti a mládež a osoby sociálně vyloučené

Pouze dvě z devíti poskytovaných služeb uvedené ve Střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb města Vítkova jsou zaměřené na děti a mládež a rodiny s dětmi – obě dvě jsou pak specificky zaměřené na osoby ohrožené sociálním vyloučením. Jedná se o preventivní služby nízkoprahového zařízení pro děti a mládež a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi spadající pod Středisko volného času ve Vítkově. Oblast práce s rodinami, dětmi a mládeží je stěžejní pro řešení řady přítomných problémů z oblastí kriminality a bezpečnosti, zaměstnanosti, nebo vzdělávání a proto je podpora služeb a opatření namířených na práci s touto cílovou skupinou nanejvýš vhodná.

Specifickou skupinou klientů jsou lidé bez domova, kteří se ve městech soustředí především přes letní sezonu. V celorepublikovém dotazníkovém průzkumu bezdomovectví v jednotlivých ORP indikuje ORP Vítkov vyšší průměrné hodnoty ohrožení ztrátou bydlení a faktického bezdomovectví.⁴⁵ Přestože reálné počty bezdomovců nejsou vysoké (jde o jednotlivce – podle výzkumu však v rámci celého ORP o více jak 20 osob/1000 obyv. viz mapa 7), momentálně chybí účinný nástroj (v podobě např. denního nízkoprahového centra), který by umožnil práci s touto skupinou a její bližší deskripci.

⁴⁵ Zdroj: Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností 2015 (http://www.mpsv.cz/files/clanky/24488/Vyhodnoceni_pruzkumu_reseni_bezdomovectvi_v_obcich_s_rozsirenou_pusobnosti.pdf)

Mapa 7 Zdroj: Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností 2015

V září 2015 vstoupili do zdejšího terénu také terénní pracovníci Renarkon o.p.s. z Frýdku-Místku) působící v oblasti drogové prevence. Jejich působení mělo zprvu pravidelnost 1 dne za týden se zaměřením na nealkoholové drogy (především výměna injekčních setů), v současnosti se působnost omezila na 1 den za 2 týdny s rozšířením pole působnosti na alkoholové drogy a gambling. Kromě terénní práce spolupracují také s ZŠaG Vítkov (Komenského 754) na preventivních programech pro studenty, které paní ředitelka hodnotila velice pozitivně.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Tunnel

NZDM Tunnel funguje od března 2013 v prostorách kulturního domu. Jeho klienty děti a mládež ve věku 13 - 26 let, převážně Romové, ale pracovnice Tunnelu zaznamenaly v poslední době nárůst počtu i majoritních návštěvníků. Registrují cca 30 stálých návštěvníků, jejichž počty se však značně (především sezónně) různí. Provoz je hrazen z projektu OPLZZ, jehož financování končí s koncem roku 2016 a služba momentálně hledá finanční zdroje na pokrytí svého provozu. Za období od 1. 1. 2015 - 30. 8. 2015 evidují zdejší pracovnice 1621 kontaktů a 150 intervencí⁴⁶, zatímco celkový počet nově registrovaných klientů je 15 a průměr každodenních návštěvníků se pohybuje kolem 30. Klientelu tvoří především lidé z Vítkova; protože je však klub otevřený každý pracovní den od 14 hodin a je

⁴⁶Zdroj: Hodnotící zpráva SVČ p.o. za školní rok 2014-2015

nedaleko autobusového nádraží, ze kterého množství dětí a mládeže odjíždí domů, jeho klientela je nezbytně širší. Klub spolupracuje s dalšími institucemi ve městě a vedle poskytnutí bezpečného místa pro mládež se snaží o preventivní a edukační přesah (např. besedy s Městskou policií).

Kromě zajištění financí pro konsolidaci svého budoucího provozu⁴⁷ se zařízení dále konfrontuje s problémy vyvstávajícími z přítomnosti restauračního zařízení ve stejném vchodě kulturního domu (tedy v pronájmu města), které provozuje hrací automaty. Tato skutečnost by mohla být interpretována jako v konfliktu se zákonem - podle zákona 202/1990 Sb., který v §50, odstavci 5 zakazuje přítomnost loterií a jim podobných her⁴⁸ ve stejných budovách, v jakých sídlí *chráněné prostory*, mezi které NZDM patří. Dalším problematickým momentem zmiňovaným zejména institucionálními aktéry, je podezření na koncentraci drog mezi klienty NZDM, které je však obtížně ověřitelné a dostupná data (od Policie, Renarkonu) se k tomu nevyjadřují. Opakovaně také zaznívalo, že věkové omezení návštěvníků na spodní hranici je diskriminující, především vzhledem k nepřítomnosti jiných sociálních služeb určených specificky pro tyto skupiny dětí a mládeže. Toto téma nachází odezvu především mezi mladými matkami s dětmi, které je při nedostatku jiné vhodnější alternativy (např. mateřského centra) nemohou brát s sebou a cítí se vyloučené.

Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi

Je v provozu od dubna 2014 a je zajišťována pracovníci NZDM Tunnel ve Vítkově a v přilehlém okolí, které zahrnuje Čermnou ve Slezsku i Budišov nad Budišovkou. Služba stavící na poradenství, asistenci a prevenci je určena mladým rodinám s dětmi v obtížné životní situaci a je mezi klienty hodnocena pozitivně. Šíře terénu, počet potenciálních klientských domácností a nutnost intenzivní, dlouhodobé práce v rodinách dosud brání většímu dopadu této služby v lokalitě. Rozšíření a zintenzivnění SAS v měřítku, jaké by odpovídalo potřebě, by nepochybně našlo odezvu. V době mezi 1. 1. 2015 - 30. 8. 2015 zaznamenaly 100 kontaktů a 386 intervencí⁴⁹, přičemž poptávka po takové službě mnohanásobně převyšuje kapacitu i nabídku SAS Tunnel.

Související službu (již neregistrovanou) poskytuje v Budišově nad Budišovkou Centrum Inkluze o.p.s. z Opavy, které 2 roky provozuje v místním SVČ služby včasné péče pro rodiny s dětmi, která má velmi pozitivní ohlas jak mezi klientkami, tak u pedagogů především z MŠ Budišov. Služba probíhá pravidelně každý týden a mezi efekty lze vidět markantní nárůst

⁴⁷ Dosud město podporuje aktivity NZDM a SASRD Tunnel částkou 2000,- (viz Ibid.)

⁴⁸ S výjimkou těch specifikovaných v § 6 odst. 1 písm. a) stejného zákona.

⁴⁹ Zdroj: Hodnotící zpráva SVČ p.o. za školní rok 2014-2015

zápisů do MŠ v porovnání s minulým rokem – letos by jich mělo být cca dvojnásobek (v řádném termínu).

Navíc ve spolupráci se ZŠ Budišov nad Budišovkou realizuje Centrum Inkluze o.p.s. doučování pro žáky prvního stupně (5. tříd) a kariérové poradenství pro znevýhodněné žáky 8. a 9. ročníků. V současné době čekají na schválení projektu z programu Věda, výzkum&vzdělávání rozšiřující jejich působení i o Vítkov, navazující partnerství s oběma městy, oběma mateřskými školami a základní školou z Budišova nad Budišovkou.

V oblasti služeb pro rodiny s dětmi a děti a mládež ze znevýhodněného prostředí je zřetelně znatelný prostor pro zlepšení – ať už skrze účinnou podporu a rozvoj stávajících služeb, nebo jejich doplnění o chybějící a návazné služby a zařízení, jichž se v lokalitě nedostává a které by podpořily cílenou práci s cílovou skupinou mladých lidí ohrožených sociálním vyloučením zastávanou do této doby sociálním odborem, OSPOD a výše zmíněnými službami. Jde především o odborné služby a zařízení, po kterých vyjádřili poptávku aktéři z dalších sfér veřejného života, primárně z oblasti vzdělávání a přípravy k zaměstnání a bezpečnosti a prevence.

Sociální služby pro zdravotně, fyzicky a mentálně hendikepované občany

Podstatná část přítomných sociálních služeb je, vedle seniorů, zaměřena na osoby se zdravotním postižením. Specificky jde o službu chráněného bydlení ve Vítkově a v Budišově nad Budišovkou, kde je dále poskytována služba podpora samostatného bydlení. Tyto sociální služby jsou poskytovány krajskou příspěvkovou organizací Zámek Dolní Životice.⁵⁰ Nutno podotknout, že zřizování těchto služeb (pro cílovou skupinu lidí s lehkým a středně těžkým mentálním postižením) je ve výpovědích části respondentů z řad veřejnosti, dokonce i představitelů některých institucí, často vnímáno jako nežádoucí a špatné, a to především z bezpečnostních důvodů.

V návaznosti na zmíněné služby nabízí Fokus Opava službu sociální rehabilitace pro osoby s duševním onemocněním, mentálním a zdravotním postižením, nacházející se ve Vítkově. Do centra Fokusu v Opavě, které nabízí více služeb a aktivit pro cílovou skupinu mentálně/duševně a zdravotně hendikepovaných obyvatel je třeba dojíždět, což je v mnoha případech nepraktické a nákladné. Nemluvě o tom, že takové nastavení postrádá funkci integrace této cílové skupiny do lokální komunity. V několika výpovědích respondentů byla

⁵⁰ Od 1.1.2017 bude tato organizace zařazena pod Domov Vítkov p.o. Reálné změny, které z tohoto přesunu poplynou, však nikdo nebyl schopen v době mapování odhadnout. Hovořilo se o možnosti navýšení kapacity, ovšem založeno na momentální poptávce se zde tato možnost nejevila jako perspektivní. Situace je však odlišná v Budišově nad Budišovkou, kde je podle vyjádření představitele chráněného bydlení poptávka určitě vyšší, než stávající kapacita.

navíc služba hodnocena (v žádném případě však pejorativně) jako nepraktická, respektive nevyužitelná v praxi, a tedy nevedoucí ke zvýšení šance klientů na pracovní uplatnění na volném trhu práce. Na druhou stranu, podle výpovědi pracovníků Zámku Dolní Životice ve Vítkově, momentálně probíhá v opavském centru Fokus zaučování klientů pro pracovní pozici v kompletaci výrobků. Pracovní příležitosti jsou obecně pro klienty chráněného bydlení a Zámku Dolní Životice velké téma, které se prozatím nedaří efektivně adresovat. Jak ve zdejší pobočce, tak v Budišově nad Budišovkou proběhly pokusy vyjednat zkrácené úvazky u některých místních zaměstnavatelů (úklidové služby), případně brigády typu roznosu letáků, existuje spolupráce s Technickými službami Vítkov, nebo Klubem zahrádkářů, ale nic se doposud nepodařilo zrealizovat. Finanční obtíže (např. v placení poplatků za služby) přitom nebývají samy o sobě problém. Častěji se stává, že Úřad práce nechce vydat dávky Mimořádné okamžité pomoci ve věcech týkajících se bydlení, protože klienti nemají nájemní smlouvy, a uzavírají pouze smlouvu o využívání sociální služby. Klienti se občas dostávají do situací neočekávaně zatěžujících jejich rozpočet. Ilustrativní v tomto případě může být případ klienta, jemuž Česká správa sociálního zabezpečení deponovala na 3 měsíce důchod, aniž by kdo z odpovědných úředníků věděl důvod a klient musel hradit náklady z vlastní rezervy. Rozpočet klientů chráněného bydlení pobírajících příspěvek na bydlení přitom dovoluje „tak tak“ zaplatit nájem a provoz a neočekávané výdaje mohou mít kritické důsledky, které se však zatím ve spolupráci s dalšími partnery (městem, soc. odborem, ÚP) daří uspokojivě řešit. Příkladem může být klient doporučený sociálním odborem města Vítkova v září 2015, který byl přijat zcela bez prostředků a po asistenci s vyřízením dostupné podpory je jeho pobyt bezproblémový.

Kapacita chráněného bydlení určeného pro zdravotně postižené občany je 17 míst na 2 adresách v Budišově nad Budišovkou a dalších 12 na 3 adresách ve Vítkově. Kapacitně byly tyto služby v době mapování až na 1 místo ve Vítkově plně vytíženy. V rámci služby Podpora samostatného bydlení poskytují asistenci 2 dospělým⁵¹ se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení na 2 adresách v Budišově nad Budišovkou. Zařízení je v provozu 5 let a za tu dobu se zde klienti spíše střídají (za celou dobu evidují jen 2 „stálé“ klienty).

Další pobytovou službou je chráněné bydlení v Moravici (16,4km od Budišova nad Budišovkou) s kapacitou 12 míst určených pro osoby se zdravotním, či mentálním hendikepem, ale i pro seniory.

V dubnu 2016 spustila Charita Odry po dohodě s městem zkušební provoz Dluhové poradny ve Vítkově v prostorech městského úřadu, prozatím s četností 1den v týdnu.

⁵¹ Počet klientů je převzatý z rozhovoru uskutečněného v dubnu 2016, ovšem na webu organizace je uvedena stávající plně obsazená kapacita 4 klientů.

Jak je patrné, v kontextu sociálních služeb pro cílovou skupinu zdravotně, fyzicky a mentálně hendikepovaných se hlavní nedostatky týkají návazných a podpůrných služeb a témat, která vyžadují spolupráci veřejnosti, či podnikatelského sektoru. Jde především o vytvoření pracovních míst mezi většinovou populací, která by umožnila klientům finanční přivýdělek a zároveň (což je podstatnější) je více integrovala do společnosti. Fenomén nejistoty, až strachu, přítomný mezi veřejností (především) ve vztahu k lidem s mentální a psychickou diagnózou, je potřeba adresovat už vzhledem k dlouhodobému snižování kapacit ústavní péče a trendu umísťování klientů v chráněném a samostatném podporovaném bydlení. Obec by v tomto směru mohla jít příkladem v například v rámci revize přístupu k zadávání veřejných zakázek,⁵² případně by bylo vhodné rozpracovat možnosti sociálního podnikání, ve kterém by se klienti chráněného/podporovaného bydlení mohli realizovat. Například v budišovském domově Letokruhy, které využívá nástroje aktivní politiky zaměstnanosti od Úřadu práce (konkrétně veřejně prospěšné práce) na pozicích asistentů svých klientů, by stály nejen o jejich navýšení, ale i o možnosti jejich propojení s klienty chráněného bydlení.

Shrnutí

Stávající síť sociálních služeb reaguje na potřeby všech přítomných cílových skupin, nově i uživatelů návykových látek.

Většina poskytovatelů sociálních služeb je externích, což může vést k praktickým komplikacím při dostupnosti, frekvenci a flexibilitě poskytovaných služeb. Zároveň zde existuje prostor jednak pro jejich větší diverzifikaci (podle zaměření na specifické cílové skupiny – např. odlehčovací a sekundární služby pro seniory, práci s dětmi a mládeží), tak navýšení personální kapacity stávajících služeb (počty terénních pracovníků, SAS, předškolních a mateřských klubů, pracovníků NZDM atd.).

Specifické výzvy panují v adresování potenciálních problémů spojených s přítomností služeb pro klienty s mentální a psychickou diagnózou, kteří se mohou potýkat se značnou stigmatizací a vyloučením z běžného života obce.

Jakkoliv se většina aktérů shoduje na pozitivním přínosu NZDM Tunnel ve Vítkově, jeho provoz v daných prostorech je spojen s kontroverzí (přítomností restauračního zařízení/herny), stejně jako panují pochybnosti o jeho efektivitě vzhledem k práci s cílovou

⁵² Metodiky např. viz <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/metodiky-a-manualy-dobrych-praxi-asz-2014/socialne-odpovedne-zadavani-verejnych-zakazek-metodika-melkova-g-asz-2014/download>, nebo příklady dobrých praxí viz <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/metodiky-a-manualy-dobrych-praxi-asz-2014/socialne-odpovedne-zadavani-verejnych-zakazek-manual-dobrych-praxi-melkova-g-asz-2014/download>

skupinou. Větší podpora a rozšíření poskytovaných služeb, společně s navýšením personálních kapacit, je pro etablování a pozitivní prezentaci tohoto zařízení žádoucí.

Rodina a volný čas

Klíčové instituce věnující se problematice rodiny, dětí a mládež jsou orgán sociálně-právní ochrany dítěte při sociálním odboru MěÚ Vítkov a sekce odboru bytového hospodářství a služeb, řešící agendu péče o děti a mládež, přestupky a sociální zabezpečení v Budišově nad Budišovkou, které úzce spolupracuje s vítkovským sociálním odborem. Ve Vítkově jsou zaměstnány dvě pracovnice sociálně-právní ochrany dětí, které mají rozděleny území ORP do dvou oblastí působnosti⁵³, jedna kurátorka pro děti a mládež, jejíž územní působnost zahrnuje celé ORP Vítkov a pracovník zabývající se náhradní rodinnou péčí. V Budišově nad Budišovkou celou agendu zastává jedna pracovnice.

V obou městech fungují Střediska volného času nabízející množství zájmových a volnočasových aktivit, ve Vítkově navíc SVČ provozuje NZDM Tunnel. Při ZŠ Vítkov, ZŠaG Vítkov i ZŠ v Budišově nad Budišovkou fungují školní družiny pro mladší žáky a školní kluby pro starší žáky (druhý stupeň). Pokud jsou školní družiny, či kluby nabízející zájmové aktivity přístupné za jakkoliv minimální úplatu (ZŠ Budišov nad Budišovkou a ZŠaG Vítkov), může to představovat bariéru v jejich využívání dětmi z nízkopříjmových rodin. Přesto nebyl poplatek v rozhovorech s respondenty tematizován jako problém sám o sobě, jako spíše věc motivace rodičů – jak se vyjádřil jeden respondent „každěj přece najde těch pár stovek“ (na ZŠaG Vítkov je stanoven na 250,- Kč v družině a 200,- Kč v klubu za rok). Navíc pokud zákonný zástupce prokáže, že je příjemcem opakovaných dávek hmotné nouze, příspěvku na péči, nebo že účastník svěřený do pěstounské péče má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte podle zákona o státní sociální podpoře, může mu být poplatek odpuštěn v plné výši⁵⁴. Způsob trávení volného času ilustruje vzorek respondentů dotazníku uvedeného v rámci Výroční zprávy ZŠ Vítkov (nám. Jana Zajíce 1) 2014-2015, na který odpovídalo 32 žáků vyšších tříd II. stupně (viz Tabulka 6). Je zde patrná pouze částečná nepodchycenost

⁵³ Jeden okrsek zahrnuje Čermnou ve Slezsku, Svatoňovice, Budišov nad Budišovkou, Guntramovice, Staré Oldřůvky a Podlesí. Do druhého okrsku spadá Vítkov a jeho místní části, Větrkovice, Březová u Vítkova, Gručovice, Jančí, Lesní Albrechtice, Leskovec, Staré Těchanovice, Kružberk, Melč, Moravice, Radkov a Nové Lublice.

⁵⁴ Ačkoliv v pravidlech pro uplatnění slevy na školném/poplatcích za kroužky je tato možnost zakotvena, ÚP se vyjádřil v tom smyslu, že o podobných potvrzeních neví, nevydávají je a je čistě na provozovateli daných služeb, zda slevu uzná či nikoliv.

daných věkových skupin dostupnými službami a zařízeními (nijak neproblematizujícími „pobyt venku“ jako implicitně něco škodlivého).

Kde trávíš volný čas?	
Doma	2
venku	18
v Tunelu	7
ve školním klubu	5

Tabulka 6

Zdroj: Výroční zpráva ZŠ Vítkov 2014-2015

Více než ceny služeb se zdá problematická „lidová segregace“, ke které často dochází v situacích setkávání obou skupin dětí i dospělých. Jedni si nehrají s druhými, majoritní rodiče raději „vyklidí pole“ například na dětském hřišti, když přijde skupina romských dětí a podobně. Podobná zkušenost byla zmíněna několikrát a rozdílnými respondenty jako konstatování faktu, spíše než jako problém, který by bylo třeba vyřešit. Stejně tak i v Budišově nad Budišovkou opakovaně zmiňovaný nedostatek hracích ploch pro děti a dětských hřišť nekorresponduje s nedávnými investicemi v této oblasti – sportovní hala a hřiště v Dukelské ulici, nebo dětské hřiště v areálu mateřské školy. Oba případy jsou však mezi respondenty vnímány jako „postavený pro bílý“, zatímco pro Romy nic není, z čehož pramení nespokojenost a poptávka.

Jedna z výpovědí komentovala zkušenost z pacifikace příliš hlučných romských dětí na dětském vítkovském hřišti jako „[...] strach bílejších těm Romům něco říct. Když je napomenou, oni se vrátí s rodičema, nebo vás rovnou pošlou do p****... to vám za to nestojí.“ Samozřejmě nejde o všeobecné pravidlo, ovšem svědčí to o klimatu, kterým jsou každodenní situace rámovány. Jiná respondentka popsala podobnou situaci na základě svojí dobré znalosti romské komunity podobně, ovšem s tím rozdílem, že „[...]když jsem viděla, kdo tam dělá ten vyrvál, zakřičela jsem na ně z okna jménem a oni, jak nevěděli, odkud to je, tak hned zmlkli.“ Ilustrativní je toto srovnání pro naznačení rozdílu ve vzájemném přístupu a vnímání lidí, nebo skupin, kteří se v prvním případě neznají a mohou si dovolit řešit situaci povrchně, (verbální) agresí, či jinak zkratkovitě. V druhém případě však osobní známost (znalost jména) staví vzájemný vztah na jinou úroveň a se zcela jiným výsledkem.

Recipročně bývají také romské děti ze znevýhodněného prostředí jen relativně málo účastné v mimoškolních a zájmových aktivitách navštěvovaných majoritními dětmi. Překážku může opět představovat jejich zpoplatnění, byť i v těchto případech je možné požádat o proplacení poplatku skrze ÚP. Například na vítkovské ZUŠ letos využili této možnosti (odpuštění

poplatku) rodiče ze sledovaných adres jen ve dvou případech (obě děti jsou ze stejné vítkovské adresy), v minulém školním roce pak ani v jednom případě.

Místní Střediska volného času nabízejí zájmové kroužky a sportovní aktivity v rozmezí od 200,- Kč do 1 600,- Kč (Vítkov), respektive 50,- Kč do 250,- Kč (Budišov nad Budišovkou) za rok. Obě zařízení zahrnují více aktivit – pod SVČ Vítkov spadá navíc turistická základna v Klokočově, NZDM Tunnel a od roku 2014 SVČ převzalo a provozuje zdejší sportovní areál. SVČ Budišov nad Budišovkou v sobě spojuje aktivity bývalého Kulturního domu (bývalý Městský kulturní a informační servis), tedy provoz kina, Muzea břidlice, městské knihovny a informačního centra. SVČ nabízejí většinu dostupných volnočasových aktivit, což kritizují některé ze škol, jejichž nabídka by byla podle jejich vlastního vyjádření kvalitnější. Zároveň se objevil názor, že pokud žáci budou navštěvovat volnočasové aktivity mimo školu, zvyšuje se tím počet absencí, příležitostí k rizikovému chování apod.

Specifickým nástrojem práce s mládeží v kontextu volného času je NZDM Tunnel zřizovaný SVČ Vítkov. Jak bylo řečeno, nastavení jeho cílové skupiny nepřímo diskvalifikuje mladé matky, které nemohou se svými dětmi do klubu docházet, trávit čas bezpečně se svými vrstevníky a jejich možnosti volby alternativy jsou velmi omezené. Ve Vítkově se nikdo nezmínil o činnosti, nebo provozu zařízení typu mateřského klubu/rodinného centra, které by bylo určené pro matky s malými dětmi, které by bylo nejen vzhledem k velikosti sídla vhodné. Několik respondentek z Budišova nad Budišovkou zmínilo pozitivní zkušenost s mateřským klubem „Klubíčko“ provozovaným pod zdejším SVČ, avšak z jiného zdroje byl klub popisován jako „zřizovaný pro bílý, kam romský mámy nechodí.“ Tato výpověď odráží místní společenskou realitu, ve které platí neformální, neartikulovaná pravidla, vymezující pro místní obyvatele – pro Romy i bílé – jejich prostor, který se v běžných situacích nenarušuje. Orgán sociálně-právní ochrany dětí při městském úřadě ve Vítkově zaznamenal v prvním čtvrtletí 2016 celkem 337 intervencí. Jak je patrné z tabulky 7 uvádějící činnost OSPOD od začátku roku, téměř stejný počet aktivních spisů připadá na Vítkov, jako na zbytek ORP (mimo Budišova nad Budišovkou, kde je jich cca o 30 méně), přestože zde v 10 obcích ORP žije cca o 1000 obyvatel méně, než ve Vítkově. Z toho by se dalo usuzovat na potenciálně větší rizikovost situace v menších obcích a z toho plynoucí potřebu zahrnout tyto obce do koordinovaného plánování sociálních a souvisejících služeb, případně posílit dostupnost sociálních služeb.

Stejně tak i počet jednorázových a opakovaných intervencí není nijak zásadně rozdílný a poukazuje na fakt, že větší část agendy, kterou pracovníce OSPOD s klienty řeší, je spíše dlouhodobějšího charakteru. Zároveň je patrné, že počet rodin ze sledovaných vyloučených lokalit není nijak zásadní vzhledem k počtu intervencí, či celkovému počtu aktivních spisů.

Rodiny z těchto (romských) adres tvoří necelých 14,5% všech aktivních případů, zatímco rodin pobírajících dávky HN je mezi klienty OSPOD celá čtvrtina (25%). Tento téměř 10% rozdíl zřetelně ilustruje reálnou podobu sociálního vyloučení, které přesahuje etnické kritérium a týká se do značné míry i části majoritního obyvatelstva.

Zatímco nejčastějším důvodem intervence byly rodinné problémy (191x), výchovné problémy a kategorie „ostatní“ jsou zastoupeny pouze v cca šestině případů (51x, respektive 58x). Neomluvené hodiny a případy trestní odpovědnosti jsou v agendě OSPOD zastoupeny zhruba jen v desetině případů (18x, respektive 19x), přesto však byly poslední dvě kategorie zmiňovány jako jedny z nejčastěji vnímaných problémů spojených s mládeží ať už mezi profesionály – pedagogy, policií, tak mezi dalšími respondenty - laickou veřejností. Od začátku roku 2016 byly dosud svolány dvě případové konference, jejichž důvodem byly nejčastěji otázky hygieny, problémy ve škole, nepravidelná docházka, chybějící pomůcky a vysoká omluvená absence.

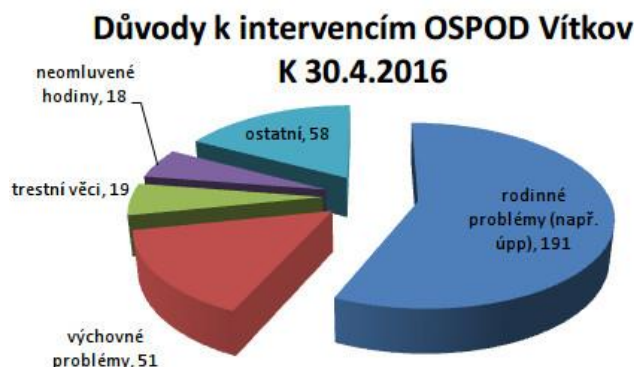
Aktivní spisy (k 30. 4. 2016)	počet interven cí 1/16 – 4/16	rodiny, s nimiž OSPOD pracuje jednorázov ě/ opakovaně	rodiny, které žijí ve vyloučen ých lokalitách	rodina pobíraj ící dávky HN	poč et PK	důvod svolání PK
Vítkov – 81 Budišov n. B. – 53 zbytek ORP – 82 (celkem 216)	337	118 / 98	31	54	2	hygiena, školní problémy, nepravidelná docházka, pomůcky, vysoká omluvená absence

Tabulka 7

Zdroj:

OSPOD

Graf 1

Zdroj: OSPOD

Absence představuje zásadní téma na všech ZŠ v lokalitě, které však každá z institucí adresuje jiným způsobem. Nutno dodat, že jde jak o omluvené, tak neomluvené absence – v prvním případě jsou extrémem případy, kdy rodiče napíší omluvenku za kdykoliv, jen aby se vyhnuli postihu, případně přesvědčí doktora, aby „jim to napsal“, zatímco v opačném případě je situace jasná. ZŠ Jana Zajíce povoluje rodičům svých žáků pouze 2 omluvenky (za 2 dny) za měsíc, i když, jak vedení školy uvedlo, jsou schopni rozlišovat v případech, kdy rodiče momentálně nemají na autobus, svačinu, nebo pomůcky. V ostatních případech požadují potvrzení lékaře, aby zabraňovali záškoláctví podporovanému rodinou – ovšem i zde se nezřídka setkávají s potvrzováním sériové absence lékaři, což je sice považováno za nekorektní, ovšem bez efektivních a dostupných nástrojů ke změně. Z dat zpracovaných ve Výroční zprávě ZŠ Vítkov 2014-2015 vyplývá, že počty neomluvených absencí kulminují v 5, 6 a 7 třídě. Na ZŠ Vítkov jsou v pravidelném kontaktu s kurátorkou pro děti a mládež a zasílají na OSPOD každý měsíc veškerou neomluvenou absenci. Pokud je hlášena opakovaně (např. i když je počet hodin relativně malý), tak jsou rodiče zváni a poučeni o nutnosti školní docházky a důsledcích v případě, že by došlo k navyšování absence. Pokud je neomluvená absence nad 25 hodin, je zahájeno správní řízení – přestupkové řízení – rodičům je uděleno napomenutí nebo bloková pokuta. Pokud je neomluvená absence okolo 90 hodin a více, podává OSPOD podnět k prošetření na Okresní státní zastupitelství do Opavy. Na ZŠ v Budišově nad Budišovkou mají s dlouhodobou absencí obdobnou zkušenost - momentálně řeší dva ze studentů policie, a to právě kvůli neomluvené absenci. Na ZŠaG Vítkov zaznamenali v minulém školním roce v souhrnu 58 neomluvených hodin (v průměru 0,042 hodiny na žáka). Jak to popsal jeden z pedagogických pracovníků, „žáci v 7-8 třídě začínají *cigánovatět* a všechny ty roky [ve škole] jsou pak k ničemu.“

OSPOD dále spolupracuje s řadou institucí ve Vítkově i v regionu.⁵⁵ Obě vítkovské ZŠ se ke spolupráci s místním OSPOD vyjadřovaly vesměs kriticky a akcentovaly neefektivitu zaváděných opatření a nevhodný, až kontraproduktivní způsob intervencí – ať už týkající se jednotlivých žáků (např. vyvolávaných k pohovoru během vyučování), nebo kvůli přemíře požadavků na poskytování hodnocení žáků od pedagogů. V jednom případě byla pracovním OSPOD vytýkána nedostatečná komunikace během procesu přeřazení zdejšího žáka na jinou ZŠ.

OSPOD k tomu dodává, že zprávy popisující aktuální situaci z pohledu školy jsou pro jejich práci nenahraditelným zdrojem informací. Jiné, než neutrální prostředí školy, ve kterém by mohly pracovníce OSPOD s dětmi hovořit, není dostupné a jakkoliv se snaží nenarušovat vyučování, není to vždy z praktických důvodů možné. K ne/efektivitě opatření OSPOD poukazuje na nutný dlouhodobý charakter kontinuální práce s rodinou, po které se teprve výsledky dostavují, stejně jako na legální rámec vymezující pravomoci a možnosti OSPOD, stejně jako školních preventistů a výchovných poradců (ZŠaG dokonce i speciálního pedagoga), kteří situace řeší primárně a informace o dítěti poskytují OSPOD až poté, co vyčerpají všechny své možnosti.

Shrnutí

Obecně sdílený názor, že nejefektivnější práce je s dětmi a rodiči zároveň, má za výsledek kvalitní a dostupné služby pro tyto cílové skupiny. Problémem se zdá spíše rovina obecného mezilidského soužití, ve kterém spolu romské a majoritní rodiny jen obtížně sdílejí jeden prostor, nebo vnímají některé aktivity jako připravované „pro ty druhé“. Segregaci a hranice mezi skupinami obyvatel se tak příliš nedaří překonávat ani mezi dětmi. Ani jedna skupina se „necítí dobře“ v přítomnosti té druhé, jakkoliv je právě péče o děti jednou z aktivit s velkým potenciálem pro shodu a sdílení.

V práci s dětmi a mládeží jsou klíčové volnočasové aktivity v rámci škol a instituce SVČ a NZDM Tunnel, jejichž programy by mohly reflektovat specifika dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí a aktivně přispívat k jejich integraci. Jistě by k tomu přispěla i větší informovanost rodičů o možnostech úlev/zproštění od poplatků za tyto služby (kroužky) na základě přiznání dávek HN.

⁵⁵Těmi jsou Středisko výchovné péče Opava; Centrum psychologické pomoci, rodinná poradna Opava; Asistenční, mediační a terapeutické centrum Opava, Eurotopia; Probační a mediační služba Opava; Pedagogicko psychologická poradna Vítkov

Data poskytnutá OSPOD opět potvrzují větší rozšíření sociálního znevýhodnění nad rámec rodin žijících na specifikovaných adresách (počet rodin ze SVL a těch na dávkách HN). Obdobný počet intervencí v obcích v rámci ORP jako v samotném Vítkově poukazuje na potřebu intenzivnější práce v menších obcích a na větší propojení sociálních a návazných služeb dostupných těmto rodinám.

Zaměstnávání

Nezaměstnanost je dalším z chronických symptomů zasahujících plošně celý region. Poloha Vítkovska, skladba obyvatel, vzdělanostní struktura a struktura pracovního trhu se jeví spíše jako překážka než výhoda.⁵⁶ Dlouhodobě se podíl nezaměstnaných v Moravskoslezském kraji drží zhruba o 1–2% výše než je celorepublikový průměr. Vítkovsko je navíc, vzhledem ke své poloze na hranici Moravy a Slezska, na hranici Moravskoslezského a Olomouckého kraje a na hranici vojenského újezdu Libavá vnitřní periferií se všemi negativy, které z toho plynou (viz kapitola Geografická segregace).

Od roku 2005 docházelo v ORP Vítkov k postupnému nárůstu počtu pracovních míst a recipročnímu snižování počtu registrovaných uchazečů o práci. Ekonomická krize po roce 2008 však vedla k nepříznivému vývoji, jehož následky se, s různými výkyvy, postupně zmírňují zhruba od roku 2011 až dodnes. Nejpozitivnější stav panoval zhruba v polovině roku 2006, kdy připadalo 11,3 uchazečů na 1 volné pracovní místo. Naopak nejhorší byla situace počátkem roku 2010, kdy se o jedno pracovní místo statisticky ucházelo 148,3 registrovaných nezaměstnaných.⁵⁷ V současnosti (k 30. 4. 2016) je tento poměr za celé ORP 17,4 uchazečů na jedno pracovní místo.

Celkový počet nezaměstnaných v ORP k poslednímu únoru letošního roku činil 11.8%, což oproti stejnému období předchozího roku znamená pozitivní vývoj. Lokálně se pak mohou tyto hodnoty značně lišit, zvláště v kontextu malých obcí, jako je Čermná ve Slezsku, nebo Kružberk, kde mohou i posuny v počtu nezaměstnaných bezprecedentně zvýšit procentuální hodnoty.⁵⁸

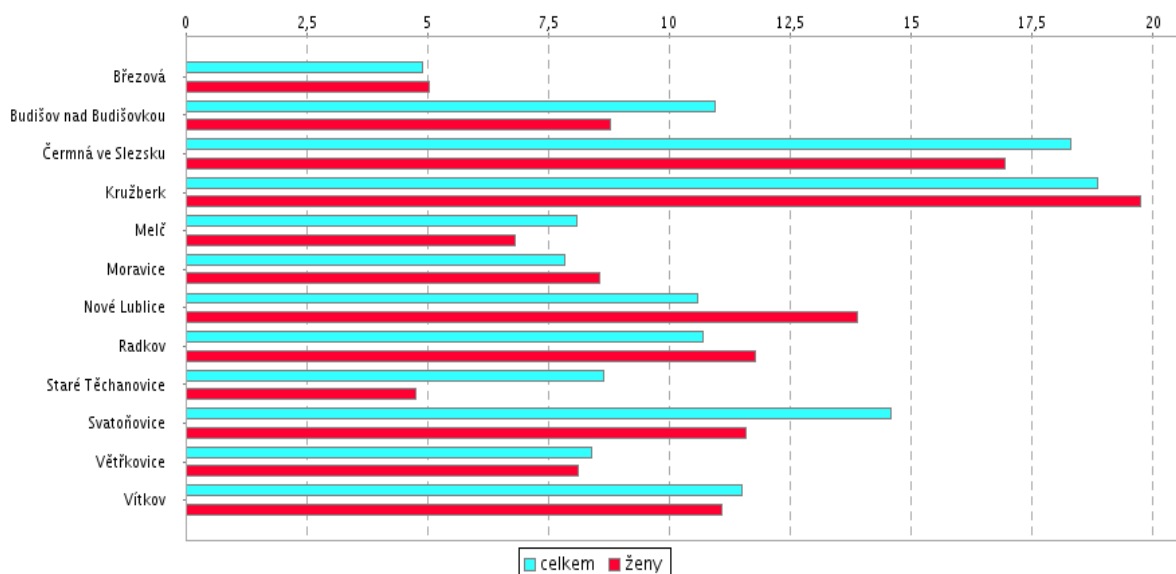
⁵⁶ Viz např. Rozbor udržitelného rozvoje území ORP Vítkov (2014); Studie sídelní struktury MSK (2015); Statistická ročenka MSK (2015)

⁵⁷ Pro detailní analýzu viz např. Foldynová a kol.

Trh práce a krize v Moravskoslezském kraji (dostupné z http://rozvoj-obce.cz/wp-content/uploads/2009_MSK_trh_prace_a_krize_final.pdf)

⁵⁸ Ve zprávě GAC 2015 je Čermná ve Slezsku dokonce identifikována jako obec s průměrnou mírou nezaměstnanosti v letech 2014 a 2015 dosahující hodnoty 49,3%.

Graf 6 Nezaměstnanost v % za ORP Vítkov k 30. 4. 2016

Zdroj:

ČSÚ

Počet uchazečů o zaměstnání na Vítkovsku činil k 29. 2. 2016 celkem 1092 osob (591 mužů a 443 žen).⁵⁹V evidenci bylo déle než 12 měsíců registrováno 555 uchazečů, nad 6 měsíců to už bylo 696 a déle než 3 měsíce 864 osob.

Mezi uchazeči převládají lidé s výučním listem (452), dále se základním a nižším vzděláním (431) a až poté s relativně velkým odstupem následují uchazeči s maturitou (111), vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním (22). Těžiště lokálně poptávané pracovní síly by tedy v ideálním případě mělo odpovídat této struktuře uchazečů, což je do jisté míry pravda. V lokalitě působí několik velkých podniků zaměstnávajících nízko kvalifikovanou pracovní sílu do svých provozů - Linaset a.s. v Budišově nad Budišovkou nabírající dělníky ke vstřikovacím linkám a do skladů a Conrop s.r.o. vyrábějící flexibilní obalové materiály. Přestože tyto firmy stále inzerují volné pracovní pozice a i v rozhovorech figurovali tyto zaměstnavatelé často na prvním místě v pořadí hledání práce, reference na ně se často velice různily. Především starší generace na ně nedá dopustit, chválí jejich rovný přístup k zaměstnancům a vypočítává roky strávené v jejich provozech (nezřídka 15, i 20 let). Ostatní tvrdí, že tyto firmy nabírají jen na zkušební dobu (či na dobu čerpání dotace na pracovní místo skrze ÚP), po jejímž uplynutí zase propouštějí. Jiní zase kritizují jejich údajnou zaujatost vůči Romům. Výsledkem je, že zvláště Romové nemají motivaci nastupovat do krátkodobého a nejistého zaměstnání (byť jiné oficiální pracovní příležitosti

⁵⁹ K 30.4.2016 již klesl celkový počet uchazečů o práci na 972 (zdroj: ÚP)

nejsou), protože by se jim snížily dávky hmotné nouze a další příspěvky potřebné pro vyrovnaný rozpočet zvláště ve společných více generačních domácnostech. V těchto domácnostech bývá hlavním zdrojem financí právě sociální podpora⁶⁰. A takových domácností je, jak je patrné mimo jiné z uzavřené bytové nabídky, relativně vysoký počet.

Největší zaměstnavatelé v regionu	Zaměstnavatelé nabízející nejčastěji volné pracovní pozice
LINASET a.s., Budišov nad Budišovkou	LINASET a.s., Budišov nad Budišovkou
Březová zemědělská a.s., Březová	CONROP s.r.o. Vítkov
Domov Vítkov, p.o.	SEVEN SPORT s.r.o., Vítkov
Masarykova základní škola a mateřská škola Melč, p.o.	Melecky a.s., Vítkov
Melecky a.s., Vítkov	J.K.FOOD s.r.o., Větrkovice
Město Vítkov	CERNIN s.r.o., Budišov nad Budišovkou
Střední škola, Vítkov – Podhradí, p.o.	TQM – holding s.r.o., Vítkov
Technické služby města Vítkova, p.o.	Profily s.r.o., Vítkov
Základní škola a gymnázium J.A. Komenského, Vítkov p.o.	ALU-COLOR s.r.o., Čermná ve Slezsku
Zemědělské a obchodní družstvo SLEZSKÁ DUBINA, Větrkovice	SimplyYouPharmaceuticals a.s., Vítkov
CONROP s.r.o. Vítkov	INTERMOS spol. s r.o., Vítkov
Česká pošta – Vakus, Vítkov	SOV-trading spol. s r.o., Radkov-Dubová
Léčebna dlouhodobě nemocných, Klokočov	KOVBLESK KPS Opava s.r.o., Radkov
	TESKO Kolovrat s.r.o., Březová

Tabulka 10

Zdroj: vlastní šetření; data

ÚP

⁶⁰ Podrobnostem se věnuje například nedávná studie Trlifajová, Lucie a kol. (2015): Mezi dávkami a prací, která není? Analýza motivace k zaměstnání u osob, které se pohybují na hraně mezi dávkovým systémem a přijetím nízké-hodnoceného zaměstnání. (MKC, SPOT).

Z uvedeného seznamu je patrná největší koncentrace zaměstnavatelů ve Vítkově. Největším podnikem (a současně nejčastěji poptávajícím zaměstnance) v regionu je však budišovský Linaset a.s., který se může potýkat s nedostatkem požadované pracovní síly. Příčinou mohou být vysoké standardy pro zaměstnance, platové podmínky,⁶¹ neprovázanost s místní nabídkou profesního vzdělávání nebo nastavení zaměstnanecké politiky.

Z porovnání zaměstnavatelů a subjektů nejčastěji nabízejících práci, je zřejmé, že i přes převážnou soustředěnost hlavních zaměstnavatelů v obou městech, podnikají v okolních obcích firmy poptávající nové pracovníky. Je opět otázkou, nakolik mají šanci najít vhodné uchazeče, nakolik se jejich nabídka potkává s profesním (vzdělanostním) profilem či jak jsou v rámci finančního ohodnocení schopny kompenzovat zvýšené náklady na dojíždění.

Jako v případě hodnocení dvou největších zaměstnavatelů v regionu, výpovědi respondentů se dělí na ty, pro které je práce na Vítkovsku vnímaná jako dostupná, ovšem sami z různých důvodů nepracují; a na ty, pro které je jejich etnicita (subjektivně i objektivně) vnímanou překážkou, kterou je však obtížné ověřit. Mantra „kdo chce, práci si vždy najde“ zaznívá i zde, v rámci dotazovaného vzorku respondentů častěji od Romů, jejichž strategie hledání práce, požadavky na výši mzdy, zaměstnanecké benefity a další související podrobnosti mohou mít nižší standard než u majoritních uchazečů o práci.

Objektivní bariérou pro vstup do oficiálního pracovního poměru je zde reálná existence dluhů a exekučních výměrů, která v mnoha případech legální práci nedělá atraktivní (jednotlivci i rodiny mají skrze sociální dávky větší příjem, než kdyby pracovali za mzdu – viz kapitola Zadluženost).

Alternativou k nedostatečné pracovní nabídce je dojíždění za prací mimo region. Dostupná data jsou sice z roku 2011, poskytují však alespoň orientační představu. Reálná vzdálenost byla pochopitelně nejpodstatnějším kritériem a tak nejvíce pracujících vyjíždělo v rámci obce a okresu, méně pak v rámci kraje či do jiného kraje. Nejvíce lidí z obcí této ORP dojíždí do obou měst - Vítkova i Budišova nad Budišovkou. Z Budišova nad Budišovkou pak nejvíce lidí dojíždí do Vítkova, Libavé a Opavy, z Vítkova pak naopak do Opavy, Ostravy, Oder a Budišova nad Budišovkou.

Název obce	Vyjíždějící do zaměstnání	V rámci okresu	V rámci kraje	Do jiného kraje	Do zahraničí
Vítkov	362/108*	166/58	117/30	62/13	17/7

⁶¹ V momentální nabídce volných pozic je u pozice skladník/manipulační dělník mimo jiné podmínka kolektivní hmotné odpovědnosti za sklad při platovém ohodnocení 67,- Kč/hod.

Budišov nad Budišovkou	193/80	94/56	26/7	68/14	5/3
Čermná ve Slezsku	30/15	23/14	6/1	1/-	-/-

Tabulka 11

Zdroj: ČSÚ (* počet žen v dané kategorii)

Nutností pro ty, kdo dojíždějí do vzdálenějších center je vlastnictví auta. To však často neúnosně zvyšuje náklady vzhledem k potenciální výši výdělků a paradoxně tak posiluje argument směrem k neefektivitě pracovního poměru vzhledem k pobírání dávek.

Setrvávání v registru uchazečů o práci z racionálních důvodů se netýká pouze obyvatel identifikovaných lokalit na pomezí sociálního vyloučení, ale často plošně rozmanitých skupin zadlužených obyvatel. Pro ně nebývá perspektiva práce za minimální ohodnocení (po strnutí všech povinných odvodů) motivační a raději volí neoficiální zaměstnání v rámci šedé ekonomiky, setrvávání na dávkách SSP a HN, případně kombinaci obojího. Jako ilustrativní příklad lze použít všeobecně pozitivně komentovaný pracovní-pobytový systém pronajímatele z Budišova nad Budišovkou zaměstnávajícího „na dohodu“ některé svoje příbuzné či nájemníky v rámci své podnikatelské činnosti. Jak situaci popsala pracovnice ÚP: „pokud někdo pracuje na DPP, může si při evidenci na ÚP přivydělat maximálně do výše poloviny minimální mzdy. Skutečnost je taková, že jsou dokládány převážně výdělky maximálně ve stokorunách (výjimkou nejsou ani nulové), z toho se do příjmu při výpočtu dávky HN započte 70 %. Kolik však dostanou od zaměstnavatele „na ruku“ nevíme a nástroje na kontrolu těchto příjmů nemáme.“

Místní podnikatelé také využívají nástrojů APZ. Největším zaměstnavatelem využívajícím těchto nástrojů jsou tradičně obce, Technické služby nebo SVC Vítkov, ale i pobytové služby pro seniory a postižené občany, které skrze ně financují posty osobních asistentů. Jako nástroj integrace dlouhodobě nezaměstnaných je efektivnost tohoto nástroje diskutabilní a žádné statistiky následné úspěšné integrace neexistují. Jmenovitě v případě Technických služeb se VPP jako odrazový můstek příliš neosvědčuje a i přes snahu vedení zaměstnávat „nové“ uchazeče dlouhodobě registrované na ÚP, zaměstnanci přes SÚPM se z praktických důvodů často rekrutují z těch ověřených, tedy z těch, kteří tráví v registru ÚP překlenovací dobu, po které mohou znovu nastoupit na dotovanou pozici. Od začátku roku do 15. 4. 2016 se vypsalo z evidence uchazečů o práci 331 lidí, z toho 20 bylo umístěno na SÚPM vyhrazené (zřízené za účelem zaměstnání jinak obtížně zaměstnatelné osoby), 2 uchazeči na SÚPM (samostatně výdělečnou činnost) a 29 uchazečů na VPP. Ostatní si našli práci

sami nebo se vypsalí bez udání důvodu. V roce 2015 bylo skrze APZ podpořeno cca 130 pracovních pozic.

Shrnutí

Lokální vysoké hodnoty nezaměstnanosti jsou odrazem strukturálních vlastností regionu a hospodářského vývoje v tradičních odvětvích průmyslu. Místní velcí zaměstnavatelé nabízejí pracovní pozice nízkokvalifikovaným uchazečům, názory na jejich udržitelnost se však různí. Platové podmínky nejsou navíc dostatečně motivující, aby vytrhly příjemce dávek SSP a HN z letargie a pasivity. Používané nástroje APZ plní sporadicky svou funkci – většinou úvazek nepřesahuje délku dotovaného období a další možnosti prostupu zaměstnanců na VPP (např. u Technických služeb) na otevřený pracovní trh jsou minimální. Současné podmínky nahrávají šedé ekonomice (práci „načerno“), která pro lidi zatížené dluhy a exekucemi často představuje jedinou reálnou možnost přivýdělku.

Specifické problémy vyvstávají v kontextu např. mentálně hendikepovaných či jinak znevýhodněných osob, jejichž možnosti zaměstnání jsou ještě menší. Podpora sociálního podnikání či jiné formy podporovaného zaměstnávání (např. odpovědné zadávání veřejných zakázek) se zdá jako vhodný výchozí bod.

Zadluženost

Dluhy jsou zásadním indikátorem znevýhodnění Vítkovského regionu jako celku. Jak bylo řečeno v úvodu, kategorie dlužníků je značně pestrá a setkávají se v ní rozličné skupiny lidí s rozdílnými socioekonomickými kompetencemi, vzděláním, společenským statusem, motivacemi ke změně atd. Jak již bylo řečeno, žádné statistiky, či data vztahující se k zadlužení obyvatel specificky z kategorie ohrožených sociálním vyloučením neexistují, respektive nejsou dostupné ze zdrojů soukromých společností a bankovních i nebankovních společností, které podstatnou část zadlužení této skupiny obyvatel registrují. Dostupným zdrojem informací je insolvenční rejstřík, který z obecné kategorie dlužníků vyděluje ty s relativně stálým příjmem, který jim umožňuje umořit alespoň část dluhu – zároveň se však tato skupina překrývá jen z menší části s těmi, kteří jsou tradičně označováni jako sociálně vyloučení, protože samotná přítomnost dluhu se ještě nemusí nutně pojít s dalšími indikátory sociálního vyloučení. Jediným dostupným vodítkem jsou tak lokální data generovaná místními aktéry v lokalitách, jejichž kvalitou je především malé měřítko záběru, umožňující sledovat dané jevy v perspektivě jednotlivých domů a ulic. Pokud se budeme držet sociálně znevýhodněných obyvatel definovaných lokalit, u kterých je frekvence řešení zadluženosti

osobním bankrotem relativně nižší než u majority, může být napovídající registr dlužníků vůči městu za nájemné a soudní výlohy – jde tedy o nájemníky městských bytů.

Podívejme se nejprve na město Vítkov.

	vyčleněné domy	ostatní domy	CELKEM
počet bytů	58	289	347
počet dlužníků	27	24	51
dlužná částka	126654,-	138 010,-	264 664,-
průměrný dluh dlužníka	4 690,-	5 750,-	5 189,-
průměrný dluh na byt	2 183,-	477,-	762,-

Tabulka 12 Dluhy na nájemném vůči městu Zdroj: Správa Bytového Fondu města Vítkova

Z uvedené tabulky 12 zřetelně vyplývá, že ačkoliv sledované „problémové“ adresy tvoří jen necelou šestinu bytového fondu města, jejími obyvateli generovaný dluh tvoří téměř 47,9 % z celkového objemu dluhů. Ve zbývajících bytech na jiných adresách je sice zadlužený o málo menší počet domácností, v průměru (na osobu) však dluží téměř o 1000,- Kč více.⁶² Jinými slovy, zatímco ve sledovaných adresách generuje dluh téměř 47% ze sledovaných domácností (vyčleněné domy), mezi ostatními byty ve správě města je to pouze 8,3% domácností. To koresponduje s informací zaznamenanou v různých kontextech z odlišných zdrojů, a to, že největšími dlužníky nejsou Romové, ale příslušníci majority neschopní/neochotní efektivně hospodařit se svým rozpočtem.⁶³

Správa bytového fondu poskytla data mapující sledované lokality (městské byty) v období mezi dubnem a květnem 2016. Z 51 bytových jednotek pronajímaných městem ve sledovaných lokalitách ve Vítkově byl v dubnu registrovaný dluh u 23, zatímco 28 domácností je bez dluhu. Tento dluh činil celkem 100 049,- na nájemch (v průměru 4 350,- Kč na domácnost) a 21 222,- Kč na soudních poplatcích, které se týkají pouze dvou domácností. O měsíc později se již poměr sledovaných domácností otočil – v květnu bylo již

⁶² Vyšší průměrná dlužná částka je podle bytového fondu zapříčiněna dražšími službami (teplo, TUV) které ve sledovaných domech nejsou dostupné.

⁶³ Tuto skutečnost potvrzuje například průzkum agentury STEM (2012) při příležitosti Dne bez dluhů. Vyplynulo z něj, že většina obyvatel Moravskoslezského kraje (a zároveň největší podíl obyvatel ze všech krajů ČR) si nevede žádným způsobem pravidelný přehled o svých příjmech a výdajích.

jen 24 domácností bez dluhu (o 4 méně) a dluh registrovalo rovných 27 domácností.⁶⁴ Třem domácnostem se podařilo splatit celou dlužnou částku a celkově 10 domácností svůj dluh snížilo (v průměru o 2921,- Kč). Pět domácností zůstalo beze změny, což se týká především těch, které nebyly dříve zadluženy (20), ale i těch, které dluh již měly (6). Šestnáct domácností svůj dluh naopak zvýšilo, v 5 případech o jeden měsíční nájem, ve dvou případech o jeho dvojnásobek (v průměru pak o 3488,- Kč). Jde spekulovat o tom, jakou roli v tom hraje například datum vyplácení dávky doplatku na bydlení (podle ÚP v druhé polovině měsíce), ovšem na vzorku dat pouze ze dvou po sobě jdoucích měsíců je obtížné dělat realistické závěry. Tři z dlužných domácností měly v květnu dluh menší než 100,- Kč, přičemž celkový dluh na sledovaných adresách se tak zvýšil o 26 650,- Kč na celkových 126 654,- Kč.

V Budišově nad Budišovkou se podařilo získat pouze paušální výši aktuálních pohledávek současných nájemníků vůči městu. Dlužné částky dosahující celkové výše 95 310,- Kč a jsou registrovány na 5 adresách, z nichž všechny patří mezi sledované „problémové“ adresy. Nepodařilo se však získat podrobnější informace o zadlužení jednotlivých domácností a tak lze pouze konstatovat, že průměrně je dluh 124 obyvatel těchto 5 adres 769,- Kč. Na druhou stranu však nelze ani předpokládat, že na inkriminovaných adresách dluží pouze jedna rodina či nájemník – jak potvrdila pracovnice odboru bytového hospodářství města Budišov nad Budišovkou, na každém čísle popisném je dlužných rodin několik.⁶⁵ Odhadem město dále registruje dluhy ve výši desítek tisíc korun i u lidí, kteří již ve městě nemají trvalé bydliště a jejichž vymáhání exekuční cestou trvá nezřídka mnoho let bez záruky výsledku. Dosavadní zjištění míry a frekvence zadlužení lze vzhledem k cílové skupině ohrožených sociálním vyloučením konfrontovat s daty z registru Technických služeb města Vítkova, kde u svých zaměstnanců vyřizují exekuční srážky ze mzdy v 7 případech. Zaměstnavatel začal nedávno vyplácet mzdy bezhotovostně, pročež si část zaměstnanců nechává posílat peníze na účty svých dětí právě proto, aby se vyhnuly exekučním srážkám ze mzdy⁶⁶.

⁶⁴ K tomuto počtu přibyla jedna adresa navíc, která v předchozím přehledu nebyla. Jedná se o bytový dům se 7 byty, z nichž jedna domácnost (2 dospělí) zaznamenala dluh 670,- Kč.

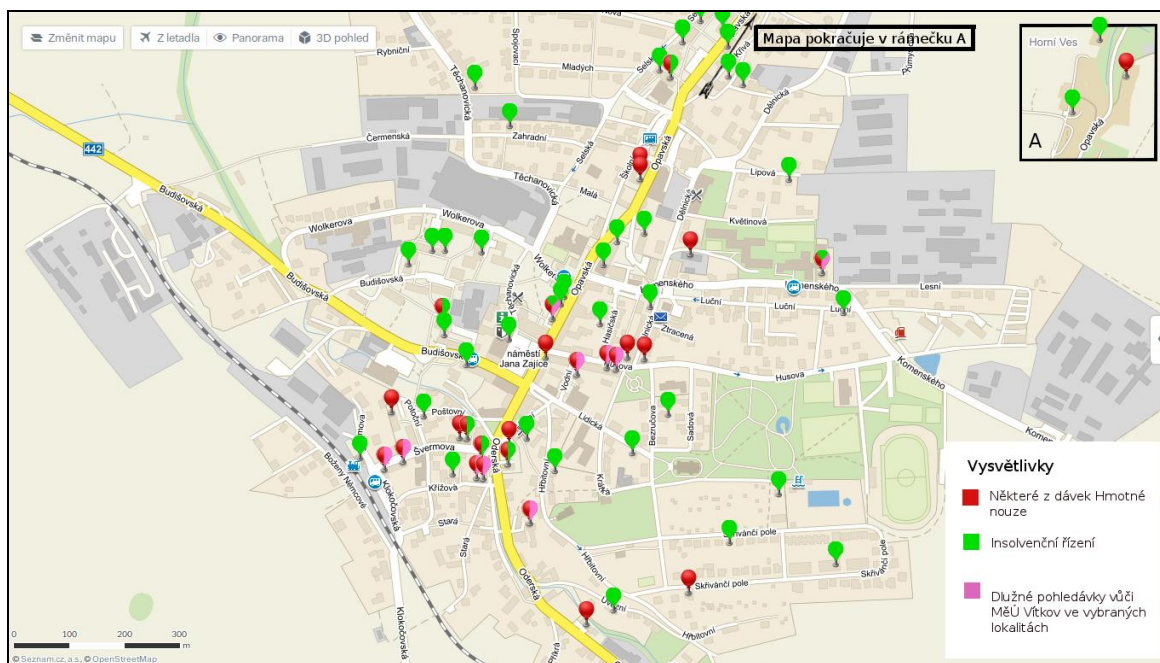
⁶⁵ Jak pohledávky vůči městu (v Budišově nad Budišovkou), tak i dávky hmotné nouze z ÚP ČR udávají pouze jejich přítomnost na dané adrese (v čísle popisném) a nedávají tušit, kolika domácností (osob) konkrétně se daný indikátor týká.

⁶⁶ Od roku 2015 je možné provádět srážky ze mzdy na účtech partnera za podmínek stanovených v novele zákona č. 164/2015 Sb. a zákona č. 120/2001 Sb., měnících mimo jiné i dosavadní postup ve vymáhání pohledávek z majetku a účtů nezadlužených partnerů.

Další srovnání se nabízí skrze průmět dluhů vůči městu s registrovanými účastníky insolvenčního řízení⁶⁷ - těch je v daných kritériích ve Vítkově celkem 90. Tato data jsou pro úplnost doplněna o domácnosti pobírající dávky v hmotné nouzi.

Mapa 8
Vítkova

Zdroj: ISRÚ, ÚP, Bytový Fond města

Je signifikantní, že pouze na 7 adresách se pobírání dávek hmotné nouze kryje s osobami v insolvenční a jen ve 2 případech jde o specifikované adresy. Dalších 8 adres ve specifikovaných městských bytech pak registruje jak pohledávku vůči městu, tak příjem některé z dávek hmotné nouze. Geografické rozptýlení tohoto indikátoru je také mnohem pestřejší a týká se jak známých adres a lokalit, tak i rezidenčních a vilových čtvrtí města. Zadlužení se týká i osob registrovaných na adrese městského úřadu, a to ve 12 případech. Dluh přesahující 1 milion korun potvrdilo v daném časovém horizontu 19 dlužníků (maximum bylo 6 017 180,- Kč, minimum pak 113 066,- Kč).

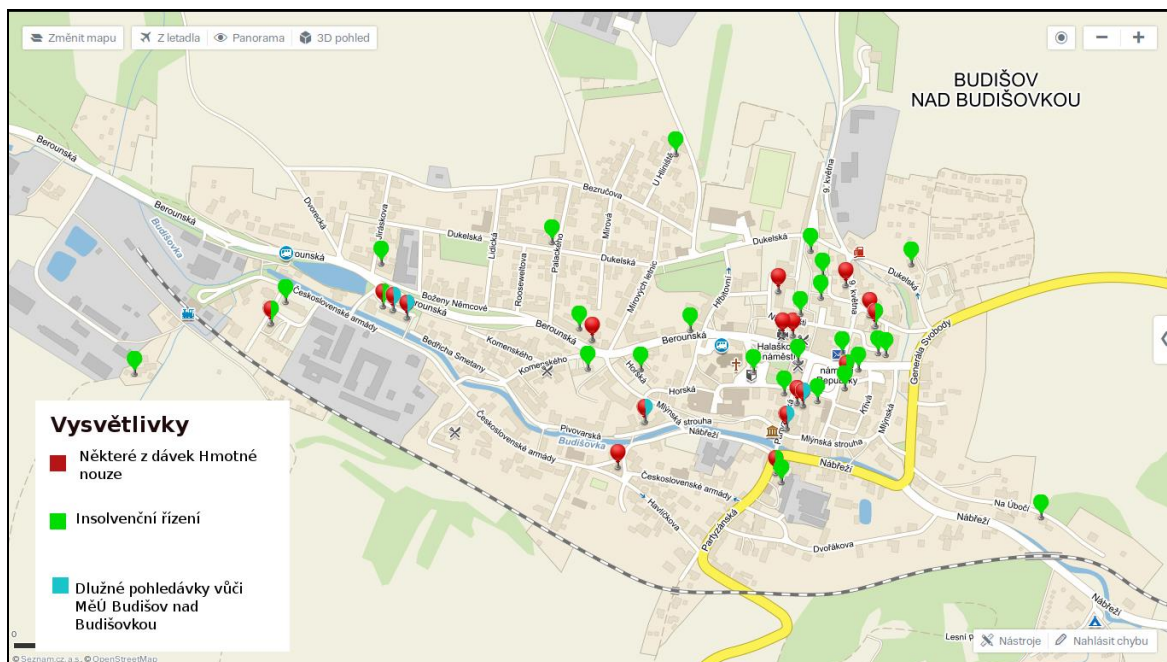
Problém zadluženosti/předluženosti je tedy zásadně širší, než by se mohlo zdát pouze na základě dat ÚP ČR či odborů města a tomu je potřeba přizpůsobit i nástroje pomoci a prevence, které by měly s touto pestrostí cílové skupiny počítat. Dluhová poradna, která je jako priorita zanesena ve Střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb 2015-2020, je ve

⁶⁷ Do výčtu byla zařazena všechna insolvenční řízení vedená v dané době (uzavřená, povolená, či před rozhodnutím o úpadku), a to od 1. 1. 2015 do 04/05 2016.

městě ve zkušebním provozu od 13.4.2016 a provozuje jí Charita Odry jako pobočku stejné služby nabízené v Odrách.

Mapa 9

Zdroj: ISRÚ, ÚP, Městský úřad Budišov nad

Budišovkou

V Budišově nad Budišovkou město registruje k 3. 5. 2016 dluh na pěti adresách v celkové výši 95 310,- (průměrná hodnota dluhu 19 062,- Kč), přičemž na každé adrese je více dlužných domácností. Je signifikantní, že jde bez výjimky o adresy městských bytů identifikovaných jako problémové. Celou situaci dělají nepřehlednou bývalí nájemníci, kteří již sice na zdejší adrese nežijí, neodhlásili si však bydliště (nepřihlásili se jinde) a jejich dluh se během let nepodařilo vymoci. Řádově se takové dluhy pohybují v částkách desítek tisíc korun, jejich vymahatelnost je však značně problematická. Obdobně i při srovnání s insolvenčním rejstříkem najdeme 8 lidí, kteří mají hlášenou adresu na městském úřadě (i když mají ve spisu uvedenou i další adresu ve městě). Dluhy evidované v tomto registru se, stejně jako v případě Vítkova, týkají mnohem širší skupiny obyvatel, než jsou obyvatelé vytipovaných bytů. Pozoruhodně se však jen ve 4 případech protínají s adresami příjemců hmotné nouze a ani v jednom případě s dlužníky vůči městu. Lze usuzovat na odlišnou místní strukturu dlužníků, kteří se nemusejí nutně nalézat v situaci hmotné nouze nebo sociálního znevýhodnění a dluh může být důsledkem neuváženého hospodaření, riskantního podnikání a podobně – na 25 adresách je insolvence nesouvisející s oběma dalšími sledovanými indikátory. Je zároveň třeba zdůraznit, že 29 zaznamenaných bodů na mapě

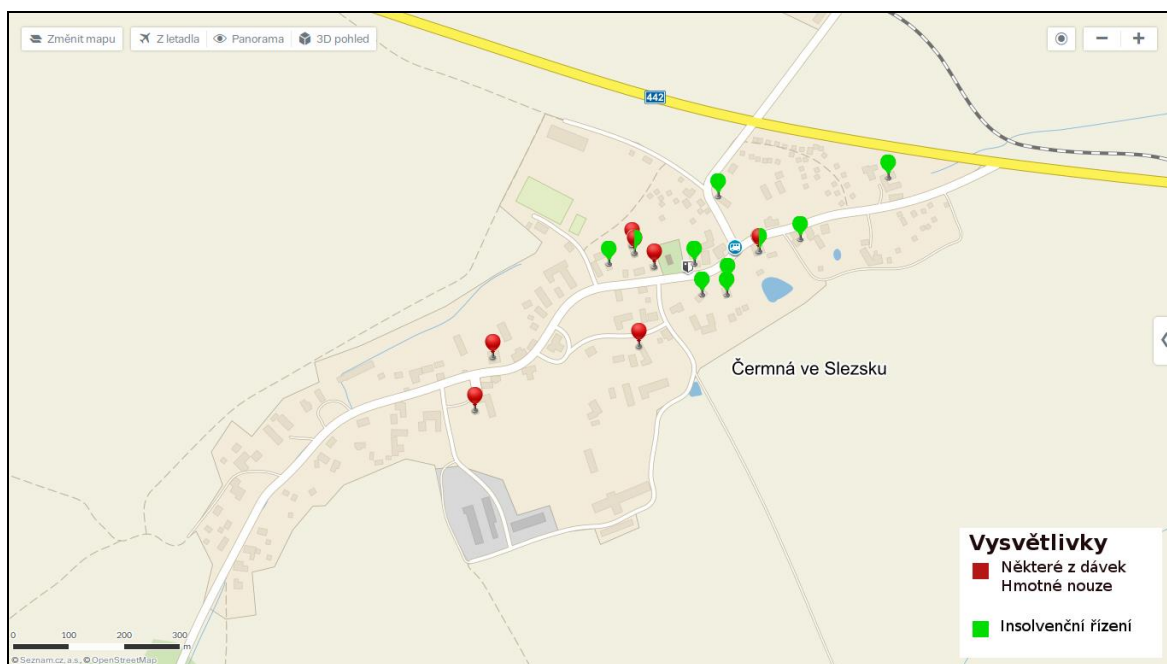

představuje celkových 53 insolvenčních řízení. Insolvence je na některých z adres, ulic či částí města koncentrována ve velké míře (maximum zaznamenává jedna ulice se 13 případy insolvence). Jen okrajově se insolvence týká předem specifikovaných domů, u kterých se objevuje ve 3 případech.

Výpovědi jak zdejších respondentů z lokalit, tak institucionálních aktérů opakovaně tematizovaly přítomnost lichvy, kterou zde v průběhu let provozovalo několik osob. V důsledku situace na trhu práce, relativní nedostupnosti vhodného nízko nákladového bydlení a obecně vysoké finanční negramotnosti a inkompetence, jsou tyto půjčky, stejně jako půjčky od bankovních i nebankovních finančních společností, velmi rozšířeným jevem, který udržuje sociálním vyloučením ohrožené skupiny obyvatel v permanentním zadlužení. Často byla mezi respondenty zmiňována situace, kdy bylo nutné si vzít půjčku buď na zaplacení kauce za městský byt, nebo pro zajištění potřebných oprav v rámci přednostního nastěhování se do neopraveného bytu (kde je nutnost dodržet harmonogram oprav). Tyto mimořádné náklady bývají často hrazeny z ne/bankovních půjček, jak dokládá výpověď matky na mateřské dovolené s druhým dítětem: „na opravu městského bytu jsme si půjčili [od nebankovní společnosti] 10 000,- Kč, protože s nima byla dobrá domluva. Pak jsme spláceli déle než rok víc než 17 000,- Kč po 1200,- Kč měsíčně.“

V Čermné ve Slezsku je situace odlišná od obou větších sídel – koncentrace zadlužení zde více

Mapa 10

Zdroj: ISRÚ, ÚP

koresponduje s dalšími sledovanými indikátory sociálního znevýhodnění – z 21 registrovaných případů insolvenčního řízení je celých 47,6% registrováno na adresách shodných s těmi definovanými obcí, navíc většina z tohoto počtu je koncentrována na 2 adresách. Pozoruhodně se pak na těchto dvou adresách neobjevují příjemci dávek hmotné nouze, jichž je největší počet v bytovém domě (č. p. 8) a na ubytovně č. p. 21.

Shrnutí

Dluhy jsou kategorií zřetelně spjatou se sociálním znevýhodněním, v kontextu sledované lokality pak zahrnující značnou část populace mimo sledovaný okruh definovaných adres případně příslušníků etnických menšin. V průmětu s lokalizací výplaty dávek HN si lze udělat představu o distribuci chudoby mezi obyvateli a získat reálnější pojem o kontextu, v jakém se sociální vyloučení na Vítkovsku objevuje. Lze říci, že jak dávky HN, tak především případy osobního bankrotu se týkají širší skupiny obyvatel než pouze nájemníků specifikovaných adres či Romů. Problém zadluženosti je tedy nutné vnímat jako všeobecné téma a odpovídajícím způsobem nastavovat podmínky (např. pravidla přístupu k veřejným zdrojům), za kterých nebudou dlužníci stigmatizováni, ale naopak jim bude pomoheno se z dluhové a nízkopříjmové pasti dostat. Související je i téma regulace hazardu, zákaz podomního prodeje či osvěta v souvislosti s rychlými a „výhodnými“ půjčkami soukromých nebankovních společností.

Zdraví

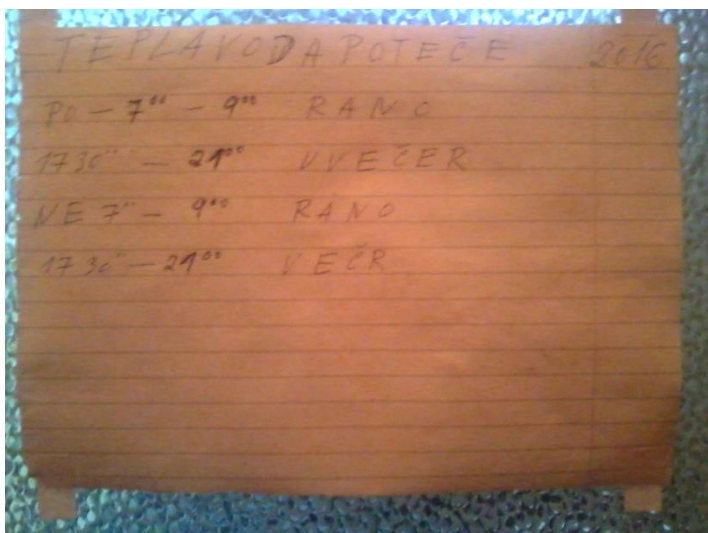
Bezprostřední zdravotní rizika spjatá se sociálním vyloučením jsou spojena především s pobytem na vítkovské ubytovně/bytech v Opavské ul. č.p. 24/25, kde bylo pracovníci sociálního odboru a vlastním pozorováním zaznamenán výskyt štěnic. Poslední (neohlášená) kontrola hygienické stanice zde proběhla v říjnu 2015 a neodhalila nic, co by zakládalo povinnost majitele situaci řešit. Štěnice nejsou infekčním hmyzem (nepřenášejí žádné choroby) a jejich likvidace tak není vymahatelná epidemiologickou sekcí okresní hygienické stanice v Opavě. Navíc vyžaduje relativně náročné opakované dezinsekční zásahy, které majitel odmítá hradit. Nájemníci z pochopitelných důvodů, tedy z obavy před ztrátou střechy nad hlavou, nejsou ochotni iniciovat mimořádnou kontrolu svým svědectvím ani zapojit do řešení situace další orgány. Výskyt štěnic byl pozorován v prostorech ubytovny v prvním patře (hlavní) budovy č.p. 25, a to ještě jen v některých pokojích. Panuje však důvodné podezření, že i přes relativní izolovanost ubytovny od ostatních prostor a zbytku

nájemních bytů, je výskyt štenic větší a při nečinnosti hrozí rozšířením do dalších bytů ve zbytku města. Neoficiálně byl na stejné adrese potvrzen i výskyt svrabu (který by již hypoteticky spadal pod agendu epidemiologického odboru), ovšem dříve než se dotýčný dostavil na kontrolu pro potvrzení podmiňující intervenci hygienické stanice, byl lékařem shledán jako „zaléčený“ a odešel bez potvrzení. Hygienická stanice sice provádí pravidelné ohlášené kontroly jedenkrát ročně, ty jsou však víceméně formální (kontrola dodržování schváleného provozního řádu). Samy pracovnice hygienické stanice potvrdily mezery v možnostech účinné kontroly a vymáhání nápravy.

Dalším přítomným hygienickým hazardem, i když obtížně kvantifikovatelným, je omezený přístup k teplé vodě na ubytovně Opavská 25 tekoucí (v jedné sprše pro 16 lidí) pouze od 7 do 9 hodin ráno a od 17:30 do 21 hodin večer.

Obr. 14 Rozpis z ubytovny na Opavské 25 Zdroj: archiv autora

V Budišově nad Budišovkou pak byly v kontextu kvality bytů a hygienického standardu respondenty často zmiňovány podmínky nevhodné pro děti s respiračními obtížemi. Šlo většinou o výskyt plísní na zdech, kterých se nájemníci dokázali zbavit jen obtížně a většinou pouze dočasně. Hygienická stanice řešila na ubytovně ČSA 320 začátkem minulého roku případ onemocnění jednoho z nájemníků infekční tuberkulózou, problém se však dál nerozšířil.

Jinak ani zde nikdo netematizoval nedostatečnost v přístupu ke zdravotnické péči nad rámec již popsaného ve Vítkově. Dostupná, ve smyslu přítomná, je veškerá základní i některá specializovaná zdravotní péče. Mnozí respondenti si stěžovali na nedostupnost stomatologické péče, dětských psychiatrů, logopedů a kvalitních pediatriů, jejichž kapacity jsou naplněny a pacienti musejí za touto péčí jezdit do Oder nebo Opavy. V případě pediatriů

se opakovaná kritika týkala konkrétně jednoho zařízení, které bývalo ve výpovědích spojováno s nekvalitní péčí včetně několika případů vážných pochybení. Někteří rodiče se tak místní péči, pokud jde o něco vážnějšího, raději vyhýbají a volí nákladnější cestu do vzdálenějších zařízení v Opavě, Odrách či Novém Jičíně.

Provoz místního nemocničního komplexu v Opavské ulici je oproti původní kapacitě značně omezen. Od roku 2006 je zdejší komplex detašovaným pracovištěm nemocnice Nový Jičín a.s., oba jsou tedy součástí skupiny AGEL. V současnosti je zde přítomná léčebna dlouhodobě nemocných, související rehabilitace a denní stacionář; další poskytované služby primární i vybrané specializované péče jsou poskytovány pouze ambulantně.

Potřeba ostatních specialistů (dětský psychiatr, logoped, oftalmolog) je protěžována spíše institucionálními aktéry - pedagogy a pracovníky sociálních služeb - protože odpovídá jejich profesním potřebám, než že by byla tematizována laickou veřejností. Bylo by ideální, pokud by se potřeby těchto aktérů měly možnost protnout a podíl na řešení (rozšíření zdravotnických služeb) by byl sdílen více stranami. Respondenti se dále shodovali na relativní dostupnosti všech základních i specializovaných zdravotních zařízení i z okolních obcí. Výjimku pak představují stomatologové, jejichž ordinace jsou prý přeplněny a nové pacienty nenabírají (někteří neváhali označit stávající situaci za hraničící s nepotismem).

Specifickým případem adaptability některých obyvatel je kauza nabízeného „výhodného“ úrazového pojištění pro děti a žáky, které bylo sjednáváno s rodiči žáků ZŠ Vítkov. Tam si děti podle výpovědí přivozovaly úmyslně úrazy, na základě kterých pak rodiče inkasovali pojistku. Problém nastal v situacích, kdy dospělí neplatili pravidelné platby za vedení pojistky a u pojišťovny jim tak vznikl dluh, který dále platili skrze inkasování pojistky za zinscenované úrazy. Posléze byla tato pojistka údajně zcela stažena z nabídky dané pojišťovny.

Z dat poskytnutých ÚP ČR vyplývá, že 23 žadatelů o dávky pomoci v hmotné nouzi pobírá současně příspěvek na péči (na 8 adresách) a 15 žadatelů o dávky pomoci v hmotné nouzi pobírá současně příspěvek na mobilitu (na 5 adresách). Tito lidé a rodiny se nacházejí především ve Vítkově, dva jsou z Čermné ve Slezsku a jeden případ kombinující oba příspěvky je z Budišova nad Budišovkou. Ve třech případech (po jednom v každém sídle) jsou tyto dávky vypláceny na adresách dopředu nevytipovaných samosprávou, ovšem ve všech případech jsou na stejných adresách vypláceny také příspěvky na živobytí a doplatky na bydlení, což poukazuje na přítomnost zdravotních komplikací u lidí ohrožených sociálním vyloučením. Těmto případům by se měla věnovat zvýšená pozornost, již proto, že zdravotně hendikepovaní (a přeneseně i jejich pečovatelé) jsou implicitně znevýhodněnou skupinou. Stojí za zmínku, že pouze ve dvou uvedených případech jsou příspěvky na mobilitu

vypláceny na předem specifikovaných (problematických) adresách, což nabourává představu o Romech pobírajících každou možnou dostupnou dávku. Opět zde platí, že sociální odbor a jeho terénní pracovníci jsou informovaní a mají dobrý přehled o tom, co se v lokalitě aktuálně děje a jsou schopné krizové intervence, pokud je třeba (jak dokládá případ pacienta klokočovské LDN, který se náhle ocitl bez přístřeší a kterému sociální odbor urychleně vyjednal ubytování – na ubytovně Opavská 25).

Drogová problematika je dosud poměrně nově otevřeným tématem, jakkoliv je přítomnost drog podle relevantních subjektů na vzestupu již delší dobu. Potřeba zavedení služby protidrogové prevence je součástí KPRSSS 2011-2014 stejně jako dalších krajských strategických dokumentů, protože od podzimu 2015 funguje ve Vítkově terénní program Renarkon o.p.s. z Frýdku-Místku. Jeden až dva pracovníci kontaktovali potenciální klienty v terénu původně jedenkrát týdně, momentálně jedenkrát za 14 dní. Momentálně rozšiřují oblast svého působení o alkohol a gambling. V rámci své terénní práce dosud navázali 27 kontaktů, vyměnili 75 injekčních setů a nejvíce rozdávají vitamíny a kondomy.

Shrnutí

Zdraví je nejvíce diskutované v souvislosti s hygienickými podmínkami panujícími na místních ubytovnách a v soukromých bytech některých komerčních pronajímatelů. Nejpalčivější je v této souvislosti přítomnost parazitů a hmyzu v obytných prostorách, kterou se nedaří účinně řešit skrze pracoviště Krajské hygienické stanice v Opavě nebo v součinnosti s majiteli.

Dostupnost základní zdravotní péče je obecně dobrá, stížnosti na nedostatek specialistů či plné kapacity některých lékařů jsou opakujícím se tématem, které by mohlo být řešeno v součinnosti s místními zdravotními pojišťovnami (např. zvýšením kapacity lékaře či poskytnutím smlouvy novému pracovišti).

Bezpečnost

Otázka bezpečnosti a pocitu ne/bezpečí byla tradičně mezi veřejností vnímána v kontextu sociálního znevýhodnění jako centrální kategorie. Přítomnost sociálně vyloučené lokality a koncentrace sociálně vyloučených obyvatel jde obvykle ruku v ruce s nárůstem drobné kriminality, zvýšeného nápadu trestné i přestupkové činnosti a dalšího sociálně patologického chování. Majoritní veřejnost vnímá tuto blízkost jako ohrožení vlastních zájmů a hodnot a má tendenci nahlížet na obyvatele sociálně vyloučených lokalit paušálně jako na lidi doplňující příjmy z dávek SSP a HN z výdělků z nelegálních aktivit. Související je potom i

časté vnímání těchto lidí jako obecně línějších, amorálnějších a více inklinujících k chování mimo společenskou normu, což je postoj v Moravskoslezském kraji dlouhodobě silně zastoupený.⁶⁸

V současnosti je odraz turbulentních událostí v návaznosti na akce ultrapravice vlažný a proběhlá demonstrace ve Vítkově organizovaná skupinou Obroda národa se nesečkala s podporou místních. Téma vztahu mezi majoritou a Romy však mezi respondenty stále rezonovalo a jak mezi majoritní veřejností, tak mezi Romy byla zjevná potřeba se k němu vyjádřit – na jedné straně se téma bagatelizovalo jako ohraničená událost nemající větší přesah do současnosti, na straně druhé bylo dáváno do souvislostí s prohlubující se krizí ve vzájemném soužití, segregací a latentně přítomným rasismem. Romové jsou často paušálně popisováni jako ti, kteří si „žijí nad poměry“ a „na úkor ostatních (pracujících)“, „zneužívají systém [sociálních dávek]“ a „mají plnou hubu rasismu, když je někdo kritizuje“. Mají jiné (tedy lepší) podmínky přístupu k sociálním dávkám, než ostatní veřejnost a „často se jim měří dvojím metrem, aby nebyly problémy“. Recipročně se Romové cítí v nerovném postavení vůči majoritní veřejnosti, znevýhodnění především na trhu práce, při hledání bydlení či vnímají stigmatizaci skrze negativní zkušenost veřejnosti především s obyvateli ubytoven, či s nově přistěhovanými Romy. Tato atmosféra, popsaná v přihlášce města Vítkova jako „hluboké, oboustranné nepochopení mezi majoritou a minoritou“, se však zatím na žádné straně nezdá hrozit přerůstáním do trestné činnosti.

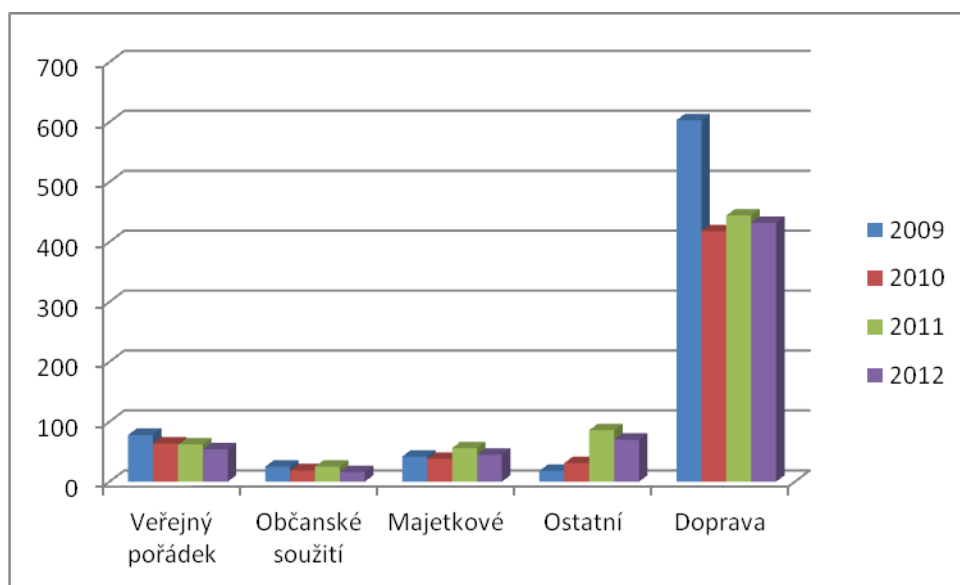
Vítkov má zpracovanou Koncepti prevence kriminality města Vítkova na období 2013 – 2017, ovšem tato strategie se nevztahuje na další obce z ORP. Budišov nad Budišovkou obdobným dokumentem nedisponuje. Ve sledovaných sídlech je oblast bezpečnosti a kriminality spojována především s problematickým chováním mladé generace, posléze pak s koncentrací Romských obyvatel na konkrétních adresách. Zde jde především o přestupky proti občanskému soužití, případně napadení – Policie ČR, která má ve Vítkově obvodní oddělení o síle 20 policistů, řešila celkem 33 případů v ubytovacích zařízeních ve Vítkově na Opavské 25 a v Budišově nad Budišovkou na Halaškově nám. 32 a 33 a ČSA 320, a to v období od 2010 do současnosti. V menší míře se ke sledovaným lokalitám váží i přestupky proti majetku (4 případy na adrese Opavská 24, 25). Meziročně došlo k markantnímu poklesu počtu trestných činů (2013 – **344**, 2014 – **313**, 2015 – **221**), ovšem recipročně se zvýšil počet přestupků (2014 – **944**, 2015 – **1035**), v čemž lze spatřovat vzájemnou souvislost.

⁶⁸ Názorovým trendům se podrobně věnuje Gabal, Ivan a kol. (2008) Klíč k posílení integrační politiky obcí: Sociální vyloučení Romů a česká společnost. Otevřená společnost o.p.s.

V dřívějších letech (především 2009-2014) registrované trestné činnosti krádeže pohonných hmot, dřeva, vratných kovů apod. nejsou podle vyjádření policie projevem sociálního znevýhodnění, jako spíše „výnosnou alternativou k řádnému způsobu obživy“ a jako k takovým se k nim přistupuje. Jak dokumentuje výpověď jedné z respondentek, která podle vlastní výpovědi nechávala na ulici vratné/recyklovatelné materiály „Romům na přilepšení“ toho již zanechala, protože „oni ukradnou, co vidí, a moc u toho nepřemýšlejí“. Podobné plošně paušalizující komentáře nebyly mezi majoritní veřejností ojedinělé.

Tabulka 13 Přestupky a jiné delikty za období 2009 - 2012 Vítkov Zdroj: Koncepce prevence kriminality na období 2013-2017

Městská policie Vítkov poskytla statistiky s trochu vyššími čísly nepřesahující však radikálně hodnoty uvedené P ČR.

Statistiky zásahů MP Vítkov na adresách SVL 2013-2015					
		§ 45	§ 47	§ 49	§ 50
		životní prostředí	veřejný pořádek	občanské soužití	majetek
Opavská 24, 25	2013	1	3	2	9
	2014	0	1	0	12
	2015	0	1	4	9
	2013	0	1	0	0

Husova 630, 631	2014	0	2	1	1
	2015	0	0	0	2
Klokočovská 223	2013	0	6	2	3
	2014	0	1	0	1
	2015	0	0	0	0

Tabulka 14

Zdroj: MP Vítkov

Pro dokreslení kontextu - v roce 2015 pak v rámci celého města zasahovala městská policie v uvedených kategoriích 1 x (§ 45), 57 x (§ 47), 8 x (§ 49) a 33 x (§ 50).⁶⁹

Respondenti na dotazy k tématu bezpečnosti odpovídali bez větších odchylek a v souladu s čísly poskytnutými institucemi – pocit zvýšeného nebezpečí nevnímají, uvědomují si sezónní nárůst počtů osob bez přístřeší, kteří se v regionu objevují s nabídkou smluvní práce a brigád a z toho plynoucí možnosti konfliktů na konkrétních místech, ale žádný zásadní problém to pro ně nepředstavuje. Pohoršení části veřejnosti způsobuje mládež kouřící marihuanu, a především nitrožilní užívání pervitinu, které dokumentují nálezy injekčních stříkaček na veřejně přístupných místech (parky, průchody domů). Zastupitelstvo ve shodě se Střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb 2015 – 2020 řešilo tento problém odsouhlasením spolupráce se společností Renarkon o.p.s., jejíž terénní pracovníci mimo jiné od klientů použité injekční sety sbírají. Časové a personální kapacity dané značně omezeným finančním rozpočtem pro tuto službu však neodpovídají závažnosti problému a bylo by potřeba je navýšit. Drogová problematika je, jak vyplývá z materiálů Policie ČR, oddělení Opava, stávající oblastní prioritou, reagující na více než 30% meziroční nárůst související kriminální činnosti v Opavském okrese.⁷⁰

Statistika převzatá ze studie společnosti SocioFaktor uvádí přestupky zaznamenané v Budišově nad Budišovkou, jejich počty však zahrnují celé město.

⁶⁹ Zdroj: Činnost MP Vítkov v roce 2015 (viz <http://www.vitkov.info/o-meste/mestska-police/cinnost-mestske-police/?more=2949#news2949>)

⁷⁰ Objasněné případy drogové problematiky na Vítkovsku (dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/informace-z-opavska-19-unora-2016.aspx>)

Paragraf Zákona o přestupcích	Přestupek	Počet obviněných, kteří byli uznáni vinnými ve městě Budišov nad Budišovkou v roce 2013 (Komise pro projednávání přestupků)	Počet přestupků ve městě Budišov nad Budišovkou v roce 2014 (Městská policie)
§ 50	Přestupky proti majetku	7	40
§ 49	Přestupky proti občanskému soužití	32	72
§ 47	Přestupky proti veřejnému pořádku		31
§ 46	Ostatní přestupky proti pořádku ve státní správě a přestupky proti pořádku v územní samosprávě	15	35

Tabulka 15 Zdroj: Orientační situační analýza v obci Budišov nad Budišovkou (2015)

Uvedené statistiky i výpovědi policistů a respondentů se shodují na koncentraci patologického chování v okolí sledovaných ubytoven (Opavská 24, 25 a okolí protilehlého Penny marketu) a některých ze sledovaných bytových domů. Jde však spíše o prostranství tradičně sloužící jako víceméně obvyklá kulisa k takovým aktivitám - konkrétně jde o prostor vlakového nádraží (adresa Klokočovská/Švermova) a prostor kolem malého parčíku a bývalé lékárny na adrese Husova/Vodní ve Vítkově.

Protiromské trendy podle MP Vítkov sice v obecné rovině existují, jejich intenzita však slábne. Jak ukázala poslední demonstrace ve Vítkově svolaná organizací Národní obroda na podporu aktérů útoku (a posléze přejmenovaná na demonstraci „proti soudní, exekutorské a policejní mafii“, 16. 4. 2016), mají tyto aktivity minimální nebo žádnou místní podporu.

Rizikové chování dospívající mládeže je narůstajícím problémem a často se objevuje i ve výpovědích respondentů, v jehož kontextu se jako zdroj tohoto stavu akcentuje ztráta autorit, dysfunkční rodinné prostředí, nedostatečná práce s touto skupinou v rámci vzdělávacích institucí, chybějící volnočasové aktivity a příležitosti alternativního trávení volného času, snadná dostupnost drog a drobná kriminalita (krádeže v obchodech). Ta se objevuje často již v relativně raném věku, kdy jsou děti využívány k drobným krádežím, jejichž výtěžek posléze předávají dospělým, nebo je samy prodávají. Podle zástupců policie je to problém především v obchodech jako je Penny a Lidl, které rezignovaly na účinné způsoby vlastního

zamezení činnosti těchto nezletilých kapsářů a delegují odpovědnost na místní policii. Dalším příkladem výdělečné aktivity na hranici zákona byla praxe pozorovaná jak v okolí ubytovny Opavská 25 a parkoviště obchodu Lidl, kde děti „simulovaly“ kolizi s parkujícími auty a dospělí od těchto řidičů požadovali peníze za mlčenlivost.

V širším měřítku statistické perspektivy dochází spíše než k nárůstu kriminality mladistvých a nezletilých v absolutních číslech k její koncentraci v rámci konkrétních regionů, mezi které patří v bývalém Opavském okrese právě ORP Vítkov. Z dostupných dat z celého Moravskoslezského kraje vyplývá stagnace, až mírný pokles počtu vyšetřování nezletilých osob (195 případů v roce 2012 oproti 187 případům v roce 2014⁷¹). ORP Vítkov však i přes tento celkový trend figuruje na předních místech mezi ORP s největším podílem trestné činnosti nezletilých osob (klientů sociálního kurátora) v republice.

ORP	2012-2013	2009-2011	2007-2008
Hodonín	6,9	2,8	1,4
Český Těšín	5,0	3,3	1,2
Nový Bor	3,0	2,8	1,8
Frýdlant v Čechách	2,6	1,9	1,2
Podbořany	2,6	1,3	1,4
Vítkov	2,5	2,0	2,4

Tabulka 16 Trestná činnost nezletilých měřená pomocí lokalizačního kvocientu udávajícího úroveň lokální koncentrace jevu vzhledem k relativnímu zastoupení jevu ve zbytku ČR.

Zdroj: atlasobyvatelstva.cz

Vzdělávací instituce, na které je v této souvislosti vyvíjen tlak kvůli důslednějšímu působení na svěřenou mládež a včasnější identifikaci a eliminaci vznikajícího sociálně patologického chování, řeší toto téma skrze svoje poradenské pracoviště, specializované pracovníky a mimoškolní volnočasové aktivity. Na ZŠ a G Vítkov jde o poradenské pracoviště „Houpačka“, na ZŠ Vítkov a ZŠ Budišov nad Budišovkou mají školní metodiky prevence zodpovědné za sestavení a plnění Minimálního preventivního programu. ZŠ Vítkov navíc kromě školní družiny provozuje bezúplatně školní klub, ve kterém se snaží „mimo jiné o odbourávání vzájemné agrese, prevenci kriminality a jiných negativních jevů“⁷². V rozhovorech s relevantními aktéry na toto téma zaznívalo v souvislosti s rizikovým chováním mládeže, že tento klub slouží pouze jako jedna ze zastávek dětí a mladistvých cirkulujících mezi NZDM Tunnel a supermarkety Lidl a Penny, přičemž nevyklučovali ani drobnou kriminalitu a

⁷¹ Statistická ročenka Moravskoslezského kraje 2015 (str. 153)

⁷² Výroční zpráva školy 2014 – 2015 (str.9)

přítomnost drog. Obě informace každopádně nebylo možné ověřit pozorováním či jakýmkoliv daty. Obě zařízení usilují o dodržování jasně nastavených pravidel a eliminaci právě takových druhů chování a tato podezření značně stigmatizují úsilí, metody i výsledky, jakých dosahují a k jakým byly zřízeny.

Obě města mají již dlouhodobě v provozu kamerový systém – Vítkov má v současnosti 5 otočných a 8 stacionárních kamerových bodů, Budišov nad Budišovkou pak celkem 13. Ideálně by jej chtěli v rámci preventivních opatření rozšířit o další kamerové body ve vybraných lokalitách.

V oblasti prevence spolupracují město, školy, SVČ/NZDM Tunnel a domovy pro seniory s městskou policií a P ČR na pořádání informačních a osvětových akcí a prezentací, kterých probíhá asi 15 ročně. Prevence však není podle slov pracovníka MP Vítkov prioritní oblastí jejich činnosti.

Shrnutí

I přes v minulosti vyhocené situace mezi skupinami Romů a majoritních obyvatel není důvod se domnívat, že by vztahy hrozily přerůst ve větší konflikt. Naopak se potvrzuje, že tyto akce byly v minulosti vyhoceny vnějšími aktéry a skupinami sledujícími vlastní zájmy. Kriminalita se koncentruje v okolí ubytoven a obchodních domů, kde je často páchána dětmi a mládeží (nezřídká podle instrukcí rodičů). Svou roli sehrává i konzumace alkoholu a dalších návykových látek. Obecně však počty kriminální a přestupkové činnosti nejsou nijak alarmující, ani nepřekračují meziroční trendy a ani ve výpovědích respondentů nezaznívalo téma kriminality, či pocit nebezpečí jako priorita. V omezených případech se může jednat o dojem vyvolaný aktuálními kauzami (krádeže materiálů, vloupání do rekreačních objektů, krádeže dřeva/sazenic stromů apod.), které rámuje toto téma ve veřejném prostoru.

Kriminalita mladistvých je specifickým tématem, kterému se věnuje ve spolupráci řada místních aktérů (od škol, poradenských zařízení, po NZDM Tunnel). Podle odpovědné pracovnice sociálního odboru MěÚ Vítkov by v tomto směru pomohla větší dostupnost Probační a mediační služby, která momentálně sídlí v Opavě a je pro některé klienty hůře dostupná.

Závěrečná doporučení

Zpracovaná zpráva předkládá data a informace získané z řady zdrojů – od institucionálních aktérů, relevantních odborů místních samospráv, z lokálních a regionálních strategických dokumentů a v neposlední řadě z rozhovorů s respondenty – obyvateli specifikovaných problémových adres a se zástupci veřejnosti. Poskytuje také vodítko k jejich interpretaci a využití při efektivním řešení místních sociálních problémů.

- Lze dobře vycházet z komunitního plánu, z přihlášek měst, znalosti a praxe pracovníků relevantních odborů a strategických dokumentů zpracovaných pro POU Vítkov. Odpovědné odbory (sociální, majetkový, správa bytového fondu) i další aktéři mají dobrý přehled o situaci a sdílejí perspektivu ASZ
- Je vhodné vypracovat lokálně přijatelnou strategii adresující témata sociálního vyloučení, která by a priori neimplikovala podporu Romů – místní naladění se může ukázat jako v tomto směru neprůchodné a takové snahy mohou vyjít naprázdno. Dále na základě místní znalosti nastavit komunikační strategii tak, aby nepodporovala etnickou interpretaci problémů, ale v daných mezích co nejaktivněji vystupovala proti latentnímu rasismu, tedy soustředila se na skutečné pojmenovávání věcí (trestné činy nepáchají „Romové“, ale „ti-a-ti konkrétní občané“; sociální dávky jsou pro všechny stejné; realizovaná opatření jsou cílená na všechny potřebné občany, bez ohledu na etnicitu apod.)
- Přivést do lokality co nejvíce sociálních služeb zaměřených na:
 - děti a mládež - zajistit zdroje pro fungování NZDM Tunnel a vyladit způsob fungování tak, aby nedocházelo k zbytečným podezřením a klub získal podporu veřejnosti i samosprávy. Ideálně posílit personální kapacity tak, aby bylo možné rozšířit působnost sociálně aktivizační služby
 - rodiny s dětmi (zřízení mateřského/rodinného centra), zvýšit kapacitu a personální obsazení programů předškolní přípravy (SAS), školní asistence/doučování, rané/včasné péče (spolupráce se školami, univerzitami – praxe pro studenty, realizace stáží, výzkumných programů)
 - etablovat dluhovou poradnu (Charita Odry) a účinně podpořit terénní protidrogovou prevenci (Renarkon)

- Zahrnout do lokálního plánování komunitních služeb i okolní obce a koordinovat aktivity v jednotlivých oblastech s ohledem na širší region

- Nastavit motivující systém dostupného bydlení navázaného na asistenci v dalších rizikových oblastech (vzdělávání, zadlužení, kriminalita atd.)

Výzva ve schopnosti nabídnout adekvátní bydlení žadatelům o městský byt spočívá jednak v revizi podmínek, kterým musejí žadatelé vyhovět (konkrétně požadavky bezdlužnosti členů domácnosti nebo vysoká kauce), zároveň i v ve vytváření možností, jak posílit pozitivní migraci do regionu a zatraktivnit lokalitu pro mladé rodiny s dětmi, profesionály nebo studenty po ukončení studia.

Zkušenosti z jiných měst ukazují, že jistota v bydlení (např. delší nájemní smlouvy) vytvářejí v životních situacích lidí jistotu, ve které jsou schopni posilovat svoje sociální a ekonomické kompetence, řešit problémy a účinněji se začlenit do společnosti.

- Nalézt způsob, jak navýšit či zpřístupnit bytové kapacity ohroženým skupinám obyvatel a změnit dynamiku vztahu mezi stávajícími subjekty poskytujícími ubytování (město, soukromí pronajímatelé, majitelé ubytoven) – často platí, že ubytovna je posledním útočištěm před bezdomovectvím a zdejší kapacity jsou využívány proto, že není jiná vhodnější alternativa. Nájemníci však často majitele ubytoven hodnotí kladně prostě proto, že jim „dal střechu nad hlavou, když jim nikdo jiný nepomohl“.
 - Nastavit transparentnější způsob rozhodování o mimořádném přidělování bytů, kde je důvodné podezření na zaujatost vůči nemajoritním žadatelům (při splnění stanovených podmínek)
 - Zajistit finance na investice do oprav bytového fondu
- Podpořit a rozpracovat perspektivy sociálního podnikání zaměřeného na specifické cílové skupiny – dlouhodobě nezaměstnaní, lidé nad 50 let a specificky pro klienty chráněného bydlení (společně s ÚP ČR)
 - V rámci integrace klientů chráněného bydlení přijít s návrhy jejich většího zapojení do širšího života obce, přičemž zaměstnání, nebo oblast kultury se jeví jako nejschůdnější možnosti. Jako vhodné se dále jeví citlivé propojení poptávek jednotlivých aktérů a institucí, konkrétně například saturování poptávky po osobních asistentech v domovech pro seniory skrze vhodné klienty chráněného bydlení, podporované skrze nástroje APZ ÚP ČR.

- Nastavit funkční vzdělávání, resp. zajistit rovnoměrnou distribuci žáků (především romských žáků) mezi školami. Klíčové se zdá vyjednávání s krajem o podobě ZŠ Vítkov (Jana Zajíce 1).
 - Podpořit NNO realizující programy a aktivity v této oblasti (viz Centrum Inkluze) napomáhající lepšímu vstupu do vzdělávacího systému pro rizikové skupiny dětí a nastavující primární rámec inkluzivního prostředí
 - Podpořit sdílené specializované pozice (školní psycholog, dětský psychiatr, logoped, speciální pedagog) – prověřit možnosti/zkušenosti s cyklickým fungováním na více školách v regionu (jako odpověď na skepsi k reálné využitelnosti takových pozic)
 - Personální navýšení asistentských a dalších podpůrných a odborných pozic, respektive zjednodušení jejich financování (nalezení jiných zdrojů?)
- Pokusit se přehodnotit negativní zkušenost s postem romského koordinátora (změnit formát, způsob komunikace, zajistit dostatečné proškolení a průběžné vzdělávání atd.) a skrze vhodně zvoleného člověka nastavit funkční komunikaci na lokální úrovni mezi veřejností – samosprávou – romskou menšinou tak, aby nebylo zapotřebí vnějších intervencí (viz ROMACT).
- Přehodnotit roli prevence ve vnímání policie (využití reintegračních programů PMS)

